

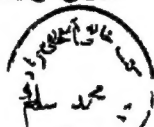

3261
5/5 1A

اصطلاحات ادبیه

۲

عمری
معلم ناجی

معاری طاروت طلبه ست و حقیقه طبع اولی سدر

— ۱ —

اسابول

۱ - ن - ر - ح - س - م - ن - م - ا - ح - ه - و - م - و - ۵۲

۱۳۰۷

اصطلاحات ادبیہ

محرری

معلم ناجی

صاحبی

محمد سالم

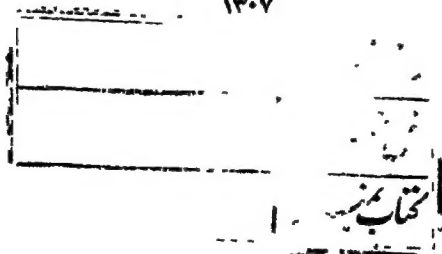
معارف نفاذت جلیہ سنک رخصتیلہ طبع اولیئمندر

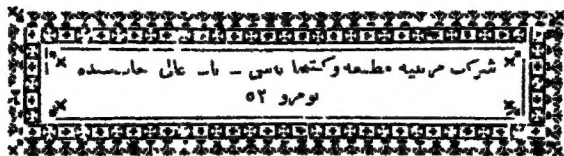

استانبول

(۲. آسادوریان) شرکت مریبہ مطبعہ می - ناب عالی جاندہ سندہ نومرو ۵۲

۱۳۰۷

شرك مريدہ مطبعہ وكتبا ناسی - نا - عالی حارسده

نومرو ۵۲

افاده مخصوصه

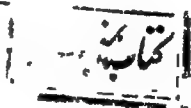
اجراسی اقتدارمك قات قات فوقنده اولدینی معترف
بولدینم ، لسانم ایچون بر اصطلاحات ادبیه قاموسی
یازمق ، فکری آره صیره ذهنی اشغال ایدردی .
بوطاتی خیال بعضاً اودرجه لده محرك شوق اولوردی
که کوکلی موقتاً اولسون آووتیق ایچون او بولده
برآز یازی یازمنه مجبوریت حس ایدردم . یازاردم
یازاردم بکنمزدم . کاغذلی بیرتار آتاردم ، بوخیالی
برسوز دکلدردم . واقعدردم . عینله نقل ایدیوردم . برخیلی
زمان کچدی ، اوفکرینه دهنمه اوغرامقدن کری
قاللاردی ، بروقت اولدی که یازدینم پارچه لری محو
ایتدی که پشیمان اولدم امکرمه آجیدم ، زوالی یازیلرم !
سز قابل تصحیح اولق مزیتندنده می محروم ایدیکز ،
دی که باشلادم . نهایت تلافی مافات ایچون تکرار برطاقم
پارچه لری یازمق لازم کلدی . میدان بولدقجه یازمقده

دوام ایتدم ، خیلی شی بیریکدی ، تکرار کوزدن چگیر-
 مکه کلمیور همان هپسنى آرقداشلرینک یانه کوندره-
 جگم کلیور . آنلری تهلکه دن ، کنه یی ندامتن حفظ
 ایچون برچاره دوشوندم ، «طبع ونشر» ی بولدیم .
 {اصطلاحات ادبیه} نامیله میدانه چیقمنه باشلایان
 بو بندلر ادبیات ترکیه نك - فن اولق حیثیتیه - کافه
 لوازمی بریره جمع ایتک کچی یوجک بر مقصدله
 یازیلیور ، ایستدیکم صورتده یازه بیلسم مقصد
 حصوله کله جک ، نه فائده که بنم ایچون ایستدیکم
 صورتده یازه بیلکم محال دینیه جک درجه ده کوچ!
 اقتدارم همتله متناسب اوللی ایدی ! .. هر حالده
 بویله شیلری یازمق یازمامقدن اولادر اعتقادنده بو-
 اندینم ایچون عجزم بنی یاسه دوشوره میور- سمیم
 ترایدایتدجکه عجزم تناقص ایدیور صایورم . بو کوزل
 برتسایدر و ماتوفیق الاله ،

اخطار

(اصطلاحات ادبیه) - عنوانیدن دخی آ کلاشیله جفی اوزره -
 بین الادبا اصطلاح اوله رق مستعمل اولان کله لرله ترکیب لری جامع اوله جقدر.
 بوکا آ نار کنترانه مدن برحق مثال درج ایدیم :
 کهن خرقه خویش پیراستن
 به زجامه عاریت خواستن

قول حکیمانه سی تقدیر ایتک ایستدیکدندر یوسفه (آ نار کنترانه مد) دیدیم
 شیلرک حقیقه پرر انر کتر اولدینی تحت اعتراضده در .
 بو اصطلاحانه دائر و یردیکم ایضاحات (ادبیات ترکیه) نک شمدیکی
 حالته واستقبانه کورده در . اوعدن بری عرب ویا فرس طرز ادیبی
 عیناً قبول ایتک فکرینه اشتراک ایدنلردن دکلم . بومسکی بکیملر ایدمه جکم
 خطاری عقو ایتکه نزل یورمارلر ساتیرم . شونکله متسلی
 اولیورم که هم مسلکم اولان اصحاب انصافک مظهر عفو ی اوله جنم
 محققدر .

اصطلاحات ادبیه

سحر حلال — بیت آورنده هم کلمات سابقه‌نک تمهسی
هم‌ده کلمات لاحق‌نک مقدمه‌سی عد اولیه‌یه جک صورت‌ده بر لفظ
و با ترکیب ایراد اینمکدر .

کورده اولش بر کواکب آسمان
خالق اجرامی نبیل ایلدم
طولدی کوکلم نور ایله بی اختیار
سوره (والجیم) ی ترتیل ایلدم

قطعه‌سند و اق (بی اختیار) تصویر (هم) طولدی کوکلم نور
ایله « جمله‌سند تمه هم ده » سوره و النجمی ترتیل ایلدم « کلامنه
مقدمه اعتبار ایدیه‌یه جکندن سحر حلال قیلندن عد او انور .
برنجی احتماله کوره بیت « کوکلم بی اختیار نور ایله طولدی .
سوره و النجمی ترتیل ایلدم — اینکجی احتماله کوره کوکلم
نور ایله طولدی . بی اختیار سوره و النجمی ترتیل ایلدم « آئنده
اولور .

مشاهیر شجعان عربدن (عمرو بن معدی کرب) و صفنده
اولان آشایکی قطعه‌لرده کوره جکمز (بی محابا) و (بالتردد)
نمیزلری دخی یوقاریکی (بی اختیار) کیدر :

صمصامه بی ایلدیکه تسلیل [۵]

تسلیم میوف ایدردی اعدا

تاریخ دییوف که بی محابا

بر اردویی رار ابتد تنکیل

میدانه کیروب بلا تردد

دیرمش او دلیر مرتضی شان

اولمکدن اولوریم هرسان

اولمک ایچون ایلدم تولد

(بی محابا) هم «تاریخ دییورکه» به همده «بر اردویی برار

ابتدی تنکیل» «قید اوله بیلیر» ایکی احتمال کوره بیت «تاریخ

بی محابا دییورکه: بر اردویی برار تنکیل ابتد» و یا «تاریخ

دییورکه: بر اردویی برار بی محابا تنکیل ابتد» مفهومی

کوستر.

کذاک (بلا تردد) هم «میدانه کیروب» همده «دیرمش

او دلیر مرتضی شان» «قید اوله بیلیر» ایکی احتمال کوره بیت

«او دلیر مرتضی شان بلا تردد میدان کیروب دیرمش» و یا

«او دلیر مرتضی شان میدان کیروب بلا تردد دیرمش» مضمونده

بولنور.

سحر حلالک صحنی ایچون احتماللرک ایکیسنه کورهده مضامک

صحیح اولسی کافیدر. احتماللردن برینک دیکرینه مرجح کورنمسی

مقصده خال ویرمز.

[۵] (صمصامه) عمرونه قیلچیدر. (ذوالفقار) دن مکره اشهر سیوف

عد اولنور.

بو صنت اولدقجه قرین لطافت ایسه ده عظمت عنوانیسه
متاسب کورینه جک بر اهمیت حائر دکلدر . بالاده کی مثالرده
بولنشی تصادفدر . بالالتزام اجراسی اختیار اولسه جق کلفته
دکنز .

(سحر حلال) تبصیری - بر ذات بی وقایه خطاباً یازلش
اولان قطعه آتیسه اولدینی کی - (کلام بدیع) مقامنده دخی
ایراد اولتور :

قصیدم عجزی عرض ایلشدی
دریفا صورمدک بر کره حالم
شوصوئمه صراغ اولسون صون خطابم
حرام اولسون سکا مهر حلام

استخدام — بر لفظك دلالت ایتدیکی ایکی معنایی معاً
اراده ایله هر برنی مناسب اولان جهته صرف ایتدکدر .
قطعه آتیسه (آچلدی) فعلی بواسلوب اوزره ایراد اولنشددر :

بیلر ایردی آچلدی سودیکم هم فصل دی هم کل [۱]
بری صحن کستاندن بری صحن کستانده

چیقوب بیرلکده کلزارای نماشا ایتسه ک اولمازی
کل آنده بلبل آنده جهله آثار بهار آنده [۲]

[۱] «آچل ای فصل دی سن کستاندن آچلسون کل - ندیم»
[۲] «دی آنده دلبر آنده جهله یاران صفا آنده - وجدی»

(آچلمق) مصدری هم (تباعده) هم ده (شکفتن) معانسه کلدیکی جهته قطعه ده کی (آچلدی) فعلندن «تباعده ابتدی» «شکفته اولدی» معناری معاً قصد اولنه رق معنای اول مناسبی اولان (فصلدی) «معنای ثانی کذلک مناسبی اولان (کل)» صرف ایدلمشدر. شو حالده ییتدن «سودیکم ا موسم بهارک حلولیه فصل شتا سخن کلستاندن تبعاده ابتدی. کل ایسه سخن کلستانده شکفته اولدی» مالی استخراج اولنور. بو استفاده بعض ادبا (صرف الحزانه) نامنی ویرمشاردر.

ادبیات عربیه کتابلرنده تعریف اولندیغی اوزره «ایکی معناسی اولان بو لفظ ایله اول امرده معنایینک برینی مراد ایدوب بعده او لفظه راجع اولان ضمیر ایله دیگر معناسی قصد ایتک و یا او لفظه راجع اولان ایکی ضمیردن بریله بر معناسی، دیگر یله ده دیگر معناسی اراده ایلیمک» دن عبارت بولنان استخدامک ادبیات ترکیده اجرایی مفایرت شیوه لسان ایجاب طبعیسنجه همان هیچ یاقیشیق آلامقده اولدیغی کبی صورت اجراسنده کی تکلفه نظراً فهمی تصعب ایده جکی دخی آشکار بولندیغندن بو تعریفه مطابق اولان استخدامک ادبیات ترکیه یه متعلق محسناندن عد اولننامسی لازم کلیر،

بز (استخدام) دیدیکمز وقت بالاده کوستریلن «بر لفظک دلالت ایتدیگی ایکی معنایی معاً اراده ایله هر برینی مناسب اولان جهته صرف ایتک، مفهومنی قصد ایدرز»

استخدامك بودرلوسی (استخدام المضمَر) عنوانه مقابل ویریان (استخدام المظهر) تأملیه ادبیات عربیده دخی موجوددر. یوقاریده افاده اولندینی اوزره (استخدام مضمَر) ویا (استخدام ضمیر) دینیلن صنعت ادبیات ترکیده «متر اوله میه جفتیه» مبنی کیفیت بر نوعه منحصر قاله جفتدن بز آکا ساده جه (استخدام) دیمکه اکتفا ایلرز.

استخدام کثیر الاجرا بر صنعت اولماه قله برابر حسن اجراسی حالتده لطافت بخش کلام اولور.

حسن تعلیل - بر اعتبار لطیفه مسند اوله رق بر حصوص

ایچون عات مناسبه درمیان ایتکدر.

حسن تعلیلده درمیان اولته جق عاتك حقیق اولماسی یعنی نفس الامر. مطابق بولنماسی شرطدر. حقیق اولورسه تعلیل عادی دیمک اوله رق محسناتدن صایله میه جفتدن حسن تعلیل تحقّق اتمز. مثلاً اوغلانی حقیقه "تأدیب ایچون تکدیر ایدن بر پدرك" اوغلانی تأدیب ایچون تکدیر ایتدم" قولنده حسن تعلیل بولنه ماز.

کیزلندی کلسانده بشیل - براق آودیه
رنگ عذار کزدن اولوب شرمسار کل

ییتده ایسه متحققدر. چونکه کالك بشیل یا براق آودینه کیزلنسی

ایچون درمیان اولئان علت - که مخاطبک رنک رخساری
 کوره رنک کل کندی رنکنک آکا نسبتله لطافتسز کورینه جکنی
 آکلادیفندن شرمسار اولسیدر - حقیق دکلدر ، شاعر مخاطبک
 رنک رخساری کلک رنکنندن دها لطیف اولدیتنی اقاده مقصدیله
 بویله برادعاده بولنیور . کذلک :

ایتدیگ کون ای ملک خورشید رخسارک میان
 اولدی شرمندن پرلر چشم مردمن نهان

ییتده پرلرک کوزدن نهان اولشاری ایچون درمیان اولئان
 عات - که مخاطبک بر کون میدانه چقه رق پرتونشار جمال
 اولسی اوزرینه مالک اولدقاری حسنک آکا نسبتله هیچ منزله سنده
 قاله جفتی فهم ایله شرمنده اوللریدر - غیر حقیقیدر .

بالفرض سایه سنده پرورده اولدینی وطنندن آریله رق دیار
 دیگره کیتیمکه مجبور ایدلش بری چاره هر آدیم آیشنده الم
 درونیسنک تزاید ایتدیکنی حس ایده ایده یولده کیدر کن -
 موسم بهار اولدینی حالده - هر هانکی جهته عطف نظر ایلیه
 اوجهی کوکلی کی حزنه مستغرق بولور . سباهه اولجه پیدا
 اولش اولان بر بولوتدن او آرهلق یاغور دوکله باشلار .
 بتون دنیایی محزونیت ایچنده کوره مکده اولان زواللی یولجی
 کنیدی کی الم زده اولیانلرک انتراح قلب ایله تماشا ایده بیله جکلری
 او لطیف سحابیه توجیه نگاه ایدمجه دیرکه :

اوده اولمش وطن جدا سيار

نه حزين آغلاپور شو ابر بهار

کندیسنک صنایع بدیمیه دوشونمکه وقتی اولمديقتدن بویتمده
اوصنعتلردن هانکیسی موجود اولدیقتی بلکه ده بیلمز . فقط
بزلر - که له الحمد آسوده خاطرز - دقت ایندیکمز حالده یتک
حسن تعلیل ایچون بر مثال اوله بیله جکئی کوررز : قائل بهار
بولودینک پک حزين آغلایشنی آنک ده کندی کبی وطنندن
آیرلش آواره لردن اولدیفته حمل ایدیور . « شو بولوت
نیچون آغلاپور ؟ » دینلسه « وطنندن آیرلینی ایچون ! »
دیجه جک حال بوکه ابر بهار - وطنی ارض ایسه - وطنندن
آیرلش ، فقط قائل کبی متأثر اولامش . دیمک که بو عات ده
حقیقی دکل .

بعض ادبا بو صنعتی (حسن توجیه) نامیله یاد ایدرلر .
تعریفنده ده (علت) ی (وجه) « تحویل ایله » براعتبار لقیفه
مستند اوله رق بر خصوص ایچون وجه مناسب درمیان اینمکدر ،
دیبرلر .

حسن تعلیل ویا حسن توجیه انه خوش آینده صنایعدن
معدوددر . بونکه برابر اصحاب طراقه کوره اجرا سنده معوبت
بو قدر . اکزیاطیسی اوله رق کایر . بوجهتله محاورات ظرفادخی
آسکه زینتیاب اولمقدن خالی قلماز . مثال اوله رق بر فقره ایراد
ایده لم :

اصطلاح درازلتی سونلردن بر ذات محترم بر آفشام بعض

بند کاتی قوناغنه دعوت ایدر . برخیلی مصاحبت جریان ایتدکن
 صکره بولردن مسنجه برظریف اصول ایله قالقار ، اوطور مقدمه
 اولدقلری اوطه نك اتصالده کی تنفس اوطه سنه چکیلیر . اولدن
 یاننده قاعد بولتان رفیق ده آرقه سی صیره اورایه کیدر یاریم ساعته
 یقین زمان کچر . صاحب دعوت بر آره لقی « بولر نروده قالدیلر ؟ »
 دیه قیام ایله آغیر آغیر کیده رک تنفس اوطه سندن ایجری کیرر .
 اواننده ظریف ایکی ثانیه اول جیندن دوشه رک اوزرنده لامبه
 یانمقدمه بولتان قونصوگ آله طوغری تکرلنش اولان بر
 آلتونی آرامقله مشغول بولنور . صاحب دعوت کیرر کیرر
 دیرکه : « نیچون او یله خمیده قامت اولدیکز ؟ » ظریف درحال
 شو جوابی ویرر : « تکرار خلک پایکزه رومال عبودیت اولق
 ایچون ! »

تحقی شوراسیدرکه ظریف بو حسن تعلیلی ایراد ایله تعلیل داتما
 محظوظ ایتدیکی صیره ده رفیق ده « افندم ! جیندن بر آلتون
 دوشدی ده . . . » حقیقتندن دم اورر . کویا که بویله یرلرده
 حسن تعلیله مقابل تعلیل حقیقینک نه درجه لرده صوغق
 دوشه جکنی اثبات ایتک ایستر .

بالاده کی ماللرده کورلیدیکی وجه ایله حسن تعلیل داتما
 بر حکم قطعی صورتنده اجرا اولنور . آنده صورتک مغایری
 اولان ظنه دلالت ایدمه یله جک لفظ بولنماز . حسن تعلیل طرزنده ،

شبه حسن تعلیل
فقط ظنه مستند و لهرق ایراد اولئان تعلیلات (شبه حسن تعلیل)
عنوانیله حسن تعلیلدن آریلیر . مثلا :

بارش بران مصادفی دوشدئی هجران شامنه
اولدی صانده محاله رحم الیوب کرین مهتاب

ییتده مندرج « سحابك اغلامسی نیم شاه هجرانده کی حانه
ترحمندندر » مضمونی حسن تعلیل قیاندن ایسه ده آره یه کیرن
(صاندم) فعل افاده نك ظنه مستند اولدیغنی تمین ایله یکنندن
بوکا (شبه حسن تعلیل) دینلمك لازم کلیر .

•••••

اشلاف ایتلاف — بش نودر :

- لفظك معنى ايله ائتلاف .
- لفظك وزن ايله ائتلاف .
- لفظك لفظ ايله ائتلاف .
- معنائك وزن ايله ائتلاف .
- معنائك معنى ايله ائتلاف .

لفظك معنى ايله ائتلاف — عبارده ده افاده اولانه جق معنایه
ایله ائتلافی موافق دوشمیه جك الفاظ بولنما مقبله تحقیق ایدر .

لفظك معنى ايله ائتلافی حقنده بر فکر حاصل ایدلمك
ایچون الفضاظك سمعه تأیر ایتك جهتیله اولان احوالی ضرر
دقه آلملیر . (جلادت ، صدمه غضنفر ، چكاجاك ، رحشان .

کلبانک) کبی بعض الفاظ سمعه قوتلی کلیر . بونلره (الفاظ جزله)،
حائر اولدقلری کیفیتده (جزالت) تعیر اولنور . (بسم، جزء،
فم، زلف، کل، ناز) کبی بعض الفاظ ایسه قولاغه حقیف
طوقنور. بونلره (الفاظ رقیقه)، حائر اولدقلری کیفیتده (رقت)
نامی ویریلیر .

طبیعی کرک الفاظ جزله، کرک الفاظ رقیه استعمالنه سوق
ایدن شی مقتضای مقامدر . مثلاً براردو قوماندانی عسکره
خطاباً ایرادایده جکی لطفی الفاظ جزله دن تشکیل ایتمهک چالیشیر،
چونکه بر معسکر نازکانه اداره کلام ایدیلر جک یردکلدر . بالعکس
بر عاشق کوکلنی جذب ایتمهک چالشدینی معشوقه سنه الفاظ رقیقه
ایله سوز سویلمک ایستر، زیرا سمع دلبر کلمات شدیدتهک هجومه
تاب آور اوله ماز .

عباره لرده الفاظ جزله ایله الفاظ رقیقه مختلط بولنمق
ضروری اولدیفنه کوره اوزونجه یرمقاله ویا منظومه تک صرف
الفاظ جزله ویا صرف الفاظ رقیقه ایله تربیی متعسر اولدینی
قابل انکار دکلدر . بوحالده دقت اولنه جق جهت الفاظ جزله
مقامنده الفاظ رقیقه و بالعکس الفاظ رقیقه موقعنده الفاظ جزله
ایراد ایدیلر مک خصوصندن عبارت اولمق لازم کلیر . بر سخنورک
مهارتی فرصتی فوت ایتمهک هر لفظی یرنده ایراد ایلمک مسئله
سنده کوریلور . مقصد سوزک هیئت عمومیه سنده جزالت ویا
رقت کو ستر مکدر . بعض الفاظک مابحل اوله رق ایرادن، مطلوب

اولان جزالت و یارقت تحتل اوله ییله چکی کچی بعضاً جزالت
رقته و یارقت جزالتیه تبدلده اوله ییلیر . بوسورنده کلام
متکلمک مقصودینه مخالف بر نتیجه حاصل ایتمکه مستعد بولور .
یینلرنده فرق جزئی بولان الفاظک تبدلی ییله جزالت ورقده
اجرای تأثیر ایلر . مثلاً نفصینک بر قصیده سنده واقع :

چلندی بام قلکده نغاره دولت

پرابندی دبدیه مزده کوش ایی

ییتنده (دبدیه) یه بدل (زمزمه) کتیرلسه سوزک جزالتیه انکسار
کلیر . کذلک آثار کترانه مدن :

زلفه ووردیکه نسیم اهتزاز

اوسته تتر دل ناز کترم

ییتنده (ناز کترم) یرنده (غمپورم) دینلسه سوزک رقی منکسر
اولور .

لفظک معنی ایله ائتلافی نه قدر یولنده اولورسه سوز او
درجه مکمل اولور . حتی یینلرنده تقارب ویا ترادف بولان ایکی
لفظدن مقامه انسب اولان ایراد ایدلرسه کلام - ائتلاف
جهتیه - نصیصه دار عد اولور . ایکی محرر طرفدن بر فقره
یازلسه ، یینلرنده کی فرق متقارب ویا مترادف اولان ایکی لفظدن
بری یرنده . دیگر کی دیگرنده بولنمقدن عبارت اولسه آره یرنده
ائتلاف جهتیه تفاوت بولنمق ایجاب ایدر . هانکی انسب اولان
لفظی حاوی ایسه رجحان آنده قالیر . بوزالینی یینلر قبا عیدرکه

ادبیات نامنه « لفظنه باقلماز ، معنایه باقیلیر » دیمکده معنی اولدینی
بیله سونلر ؛ کچنلرده بر مناسبتله :

بر سانجه تک اولمی حقیه مهبل
اولظه اولور سبک مؤداسی مکمل
دیمش ایدک . بویاده :

سوزمیدر اول که چپ و راست دوشه منغونی
نیجه معنای درستی بوزه بر لفظ سقیم
دیمش اولان فقی ایله متفقز . ائتلاف جهته التفات ایتک
ایستمینلر استغفالرنده اصرار ایدیه طور سونلر . بز لفظده ، معنایده
لایق اولدینی قدر اهمیت و بره رک صحیحاً ادبیاتدن معدود اوله بیله جک
اثرلر وجوده کتیرمکه چالیشلم .

سوزک هیئت عمومیه سننده کوریه جک جزالت و یارقنک
منشأی معادن عبارت اولان فکدر . بر فکره پیدانه چیقه جفی
وقت حائنه مناسب کسوه ایستر . اوده لفظدر . بر کوزل نه قدر
اویغون لباس کیرسه حسنی اودرجه رونق بولور . هنر آکا
هانکی لباسک اک زیاده یاقیشه جفی بیامکدر . تزیناتنک بر
جهتده نقصان قالسه آرزو اولنان کمال رونق حصوله کتز . فکر
اولور : کسوه سی مناسب اولدینی ایچون درجه استعدادینک
فوقنده پارلاق کورینور . ینه فکر اولور : کسوه سننده تناسب
اولمامق جهتیله مستعد اولدینی مرتبه نظر ربا کورنمز . « قدمایه
بیرو اولهلم ! » دیمک خیالزردن بیله کیمز . مقصد من « بر فکرک

حق نیایه او ویرلی ا، دیمکدر قابل ترین اولان بر فکری
 بچون ترین اجمه ملی ؟
 جزالته مثال :

— مناجات —

وقت غروب حلول ایتمش . آرتق شهریار شمعسه یار نهار [۰]
 کردونه ظفر شعارندن کمال عظمت ووقار ایله ایلیور . وجه رخشانق
 انظاردن تیان ایدن سحابه تابان آسمانه براق دینی مدود و زراندود
 ایزلری محافظه ایتمکله برابر انعکاسات ارغوانی رنگ ایله آکائی مستغرق
 انوار ایلیور . کره قر ایسه قبه فیروزه قام ایچنده معلق بر فنوس
 زرین کپی افقده جلوه نما اولیور . بر تو لطیفی چنارلر اوزربنه بی تابه
 دوشدیکي حالده برده جهانپوش لیل طاع بشلرینی اورتورک حطیح صحریه
 طوغری میل ایدیور .

بوساعت طبیعتک حلول ایتمکده اولان کیمه ایله تباعد ایلمکده بولندن
 کودوز بیننده اکتساب شوق جدید وخلق لیل ونهاره طوغری دفع
 روی امید ایدهرک بر لسان بلیغ ایله قدرت قاطره سته قارنی مقبرانه
 عرض تعظیبات مقدسه ایلدیکي ساعتر .

کبریا گاه رحمت پناهندن آهنگ عومی کائناتی ایشتمکده اولان خدا
 البته بنی عظمتنه قارشی جله دن زیاده حیران و نام عالمگیرینی آکفده جبه
 ایله یکران اولان ادراک عاجز مک زمزمه سفیده ایشیدر . تجلیلات بی نهید
 سکا ای ذاتک ماسواسنک اصل اقدسی اولان وجود واجب ! سن که بر
 نظره ابعاد نامتناهی بی مظاهر آتار قدرتکله مالمال ایدرمین خنقین .
 مربی عوالمسین ، روح کائناتسین آلهی !

بویله بیک نام ایله یاد اولندیغک ، هیچ برسیله ده بحق تعریف اوننده مدیعت

[۰] کونشدن کنایه .

حالده سکا جداً ایمان ایدنلردتم . ای حسن اتم واحسان اعظم ساحی !
 بو ایمان دخی سکا تقدیمه شایان عد اولنه جق برشی دکندر ...
 [لامارتیندن ترجمه]

دیگر :

— فورطنه —

افقده عظملی ، هیئتلی ایکی صاحب ظلماتی کوریورم . کیتدیکه تکائف
 ایدیور . تکائف ایتدیکه باران دهشت یاغدیریور . بر نقطه ده طورمیور .
 آن بآن یوکسلیور . یاییلیور . ییورور . کوك یوزینی قاپلایور .

اوزافدن اوزاغه شدتلی بر کوك کورلتیسی ایشیدیورم . کره نسی
 طالع لاندیریور . سطوح میاهی لرزه ناک ایدیور . شو درین وادینک
 ایچنده نه قدر یایراق کوریورسه ، جله سی لرزنده ا بویدن بویه برسیلابه
 رهشدر آقوب کیدیور !

سلاسل جبال کدور بخش اولان آوازه هول انکیز رعدی ایستدیکی
 کی چکهرک اورادوب کونوریور . جهان ایکله یور . بو کورلیری متعاقب
 اورتلنی مدهش بر سکوت استیلا ایدیور . پرورزی خشیت وحیرت
 ایچنده ظهور طاقت کاره منتظر بولنیور .

باقکز ! عظیم طاغیر ، جسم قایالر بردن بره قویو رنک خاکستریده
 برپرده هانپوشه بورندی . کیتدیکه بسط اجنه ایتمش اولان اوقوجه
 بولوتلر بولتری کوزدن نهان ایلدی .

آره لقی آره لقی خطوط بر قیه بولوتلری شرحه شرحه ایدیور .
 صاعقه آفاق پرطنین ایچکده اولان صیحه لرله پارلدايه پارلدايه بولوتلرک
 آره سندن قابوب کیدیور .

کیچه پک عظمدر . کیتدیکه توسیع دائره تنور ایچکده اولان شمشکلر
 چاققدجه بولیه ظلماتی بلادن کوندوزلر ایجاد ایدیور . کیچه رآده
 کوندوز اولیور . یته برآنده کوندوز کیچه کسلیور .

غرب تار یکدن فیلامقده اولان ریاح شدید ییلدیرم کی صحرادن
بجرکن چیلدر منجه سنه دونوب طولانجه باشلیه رق یولر اوزرنده
موجود ایزلری نابید ایلدیکی ائنده هوایه قالدردینی ریک سیاه ایله
قارشیق موحن بر قاصیرغه تشکیل ایدیور . یکی بر قاره بولوت میدانه
کتیرن بوکر دبادمدش دوران بقیه ضیای برقی ییده انقاردن ستر ایلپور .
نواقیس ولوله برداز اصوات خاشعانه سیه بریشان اهالی بی بر سیل
عظیم کی عبادتمانه لره طوغری روان ایدیور .

یارب العالمین ! ز بر قدم عزتکده منجم اولان شو قلکزده قولر یکه
بر کره نظریور ! بر سال کمال مکافات مسامیسی سندن ایتدیور لر !
هیئات ! آتشین آسمانن یاغقده بولنان کرات منجمده ذاناً بر لره
سرلش اولان باشاقلری ازوب عمو ایدیور . رعد و روزگار بولوتلری
یاروب بیرنیور .

زواللی جغجی کلش ، الدن کیش اولان تار لاسنک حالی یأس و حیرته
عاشا ایلپور . بوداهیه مک دهشتندن بوزلش قالمش اولان چوجقلرینی
فوجاغنه آلمش ، مشغافه باغرینه باصبور . ییلدیرم ینه آتشلر صاحبور .
آوازه هولناک ایله دوشپور . صاعقه زده اولان بوکسک طاغردن تولولات
عظیبه ایله قوملر ، طاشلر ، قایالر ایندرمکده اولان سیلر منبت تارلاری
چیکنه بوب کچیور . . .

{ سن لامبردن ترجمه }

دیگر :

— نعت شریف —

باشلار لمان ایتمکه بر نیر عرفان
هر لحظه افولن کوزه در شبیره طبعان
اعداسنک آلچاقنی ایتدیکه نوالی
ایر او منیا کستر آفاق تعالی

برق آوردی جهانندن اوائی یتیمک
 اک شمعشعلی فیضی خداوند حکیمک
 بر درس ادب و پردی که اصحاب ذکا به
 حیرت و پرر آناری فحول حکمایه
 بر نور میندر که بو تابشکه انوار
 بر مثلنی اولسون ایدمز تا ابد اظهار
 هم صورتی هم سیرتی اولغله مکمل
 شایسته کورمشدر آکا پایه اول
 فخر ابتلیسین ای شرف نا مناهی
 زیرا سکا مظهر در او محبوب آلهی

دیگر :

— صلاح الدین ایوبی به —

شایسته تقدیسین ای مرد قدر زور
 ایندک اوقضا اردولرین رجعتیه مجبور
 منجه نصل ایجهلم نامکه تعظیم
 اعدا دخی ایتمشدر ایدر فضلکی تسلیم
 تیغکله قازاندک ابدی شمعشعله بر نام
 ملت سکا دیر حفره قدر حامی اسلام
 علویت فطریده انکشت تماسین
 بکرر روشک حیدره بر شانلی قتاسین

دیگر:

— تلاطم —

تمکینی وروب جنونی آتش
 دریا ینہ اضطراب طامش
 اولش بکهرک سکون زمانی
 هر طائفه سی بر جنون جهانی
 آتش هیماه سطح دریا
 یسک وادی* هولناک پیدا
 اولفده در آن بآن سر افراز
 هر موج عظیم دهشت انداز
 کبدرمهده روزگار بر فن
 هر طائفه بر قبا کویو کدن
 بر آبریمه قارلی طاغ کسلش
 هر موج کف نثار مدهش
 آر اهر پای ناظر و ندر
 چوق باقه محرک الجنوندر
 قوبشمی نه در قیامت ابواه
 تسمیر ایدیور جبالی الله [۱]
 اولفده هزار طور سیار
 یکدیگره پیشدار و دمدار
 ساحل کورینوری قورقوسندن
 کیزلندی بو طائفه اردوسندن

[۱] «و سیرت الجبال» آیت کریمه سته تلججدر.

ای باد ! کسله اشتداد ایت
 آژ کلدی بو قوت اشتداد ایت
 صوڤ شتی طورمه ایله ابراز
 قارشیکده وارابشته پر سرانداز
 دریا ! بنی ایله بر تماشا
 سندن ایده جگمدم تماشا
 بر طامه کوزمده الک یوک هوج
 ویرمز بکا قورقو بوله ییک هوج
 بازیچه باصره ملر امواج
 مغلوب متاعدر امواج
 بک کوچی و داع دهر فانی
 اولشمی حیات جاودانی
 اقنا ایله روح قورقودلار
 طوفان ایله فوج قورقودلار

رقته مثال :

— چیچکلرم —

سویملی چیچکلر ! نه طور یورسکز ؟ بر آن اول آپیلکز ! بک
 اختیلام • بر نفس اول آپیلد یغیزی کورمک ایسترم • همان شکفته
 اولکز که لطافتکز صباحی بر بسم ایلسون، بوی لطیفکز آقشامی تطیر
 ایلسون •

آچیلکز فردایه قاله جق اولور ایسه بنجه بک بچکمش اولور •
 اختیارلره کوره هر نفس نفس واپسین صایلیر نه یلیرسکز ! بو کون
 سزی ابتسامه تشویق ایدن شو کونش یارین بلکه بنم تابونم اوزرینه
 پرتو انداز اولور !

چیمکیر! یزم کبی سزده بلادن آزالده اوله ملز سکز. مضر حیوانیمقلر
اوزرکزه اوششورلر. شدتلی روز کارلر اسر. دها نملر اولور! بن که
یونجه سنه یا شامش بریر جهانده بدم، آجله دن سولش نه قدر غنچه کوردم!
فورخیکزه سزی قوبارم. بر سالخورده دگلی یم؟ سزدن کوزل
بر دمت یابوبده هانکی دلبره تقدیم ایدم یلیرم؟

نظریات بی قائده ایله پک یوردلدم. زیر سایه کزده اولقی اوزره آماده
ایده بک صوک خوابکا همه چکله مده آرتقی خواب جاویده طالعده!
دنیا به وداع ایدم بکم ساعت یوراده، یانکزده حلول ایدر ایسه
خطرله شهاب اولان رواج لطیفه کز بی اوساعنده دخی نفه پرداز عشق
ایده یله بکدر...

[برانزده دن ترجمه]

دیگر:

— زوالی قیز —

ایچنده هیچ بر کوزل رو یا کورلک احتمالی اولیان شو مفسوس
اویقودن اویانیر اویانماز طالع باشنه چیقهرق کونشک ایک شاعرلرینی
قوشیلادم.

هنوز اویقودن اویانمش بر یاورو قوشجغز نازه چیچک آجاش بر
افاحک اوزرنده حزن حزن اویوردی. او زملن بزم کوزلرم یش یله
طولش ابدی.

آه! نیحون والدم یوق؟ یووه سی آفاحک دالی اورتمسده آهسته
آهسته سالانقده اولان شو قوشجغز کبی نیحون بختیار اوله میورد؟
بر یوزنده هیچ بر شی بزم دکلدر. بشیکم یسه یوقدر. بی چاره
والده سی طرفندن کومرک معبدی اوکنسده کی طاشک اوزرینه براقلمش
زوالی بر قیزجغزم!

آماندن بابامدن آیری دوشدم. اوقشایشلرنده کی لذتی نیلم. کوی
جوجقلری بکا همشیره دیملر. بونلرک اویونلرنده قایله م.

کیغلی جغتیی بنی کولکه لکنتک آلتده اوطورمغه هیم چاغیماز .
یانوب چیتر دامقده اولان آسمه دالرینک قارشیسنده چوجقلرینی قوجاغنه
آلهرق اوپوب اوقشادیغنی اوزاقدن سیر ایدرم .

نه یاپیم ؟ آغلايه آغلايه معبده طوغری روان اولورم . دنیاده بنم
ایچون قیوسی آچیق بولنه یلیز . برر وار ایسه اوراسیدر . دنیاالمزینی
اوزرنده جکمکه باشلادیم طلشه کوزلری دیکرم . بنی بر اقدینی زمان
والده مک سریش اولدیغنی خیال ایندیکم کوز یاشلرینک اثرلینی آدارم .
بعض کمرده تنها مزارلقه طوغری قوشارم . بکا مزارلرک هبسی
بر کورینور . بی چاره قیزجفرنک بر اوستنده آماسی باباسی اولدیغنی کی
بر التندهده یوقدر !

اون دوت یبار موسی بکد که بنی ترک ایتس اولان اغوشدن جدا
اولهرق اغلایورم . والده جکم ! کل کل ! بنی بر اقدیغک طاشک اوزرنده
سنی بکلچورم . . .

[سومه دن برجه]

دیگر :

— صوگ تشبیه —

بکزه درکن دامن طاوس قدسی باله
اش طوتارکن قامت نورسته طوبی دانه
ورد فردوس برین درکن عذار الیه
از کوردرکن نور اسود نامنی فرخالته
نقطه امید دل تعبیر ایدرکن خالنه
ذاتک طالده و بر مرکب وجود امثالنه
دون کیمه جانانی بکزنم باقمه حالنه
جان بلب بر عاشقک امید استقبالنه

ديگر :

— آوچي —

قوشلرم ! مزده اوچيكنز كيديور
 كوردى بر بشقه او شتاب ايديور
 بر كلن يوقى تباعد ايتدى كيدن
 شمدى اهنكه باشلايك يكيدين
 قالميدى شمدريك محمل حذر
 و بر حكن مشرعيجه بر قونسر
 و يردى مهلت زمانه بر مقدار
 اونك اطرافى اوئديرك تكرر
 لكن اول ظالم طمع برور
 بورالردن يارين ايدرسه ككذر

صومكز قوشغزلرم صومكز

لفظك وزن ايله اشتلافى — « ايرادى انسب اولان لفظلن
 عدول ايله آكا بدل لفظ ديكر ايراد ايدملك » و « تقديم
 وتأخيرده طبع سايمك تعين ايدمچكى حدك خارجنه چيقلماق »
 صورالرينك انتقاسيه تحقيق ايدر .

ايرادى انسب اولان لفظلن عدول ايله آكا بدل لفظ
 ديكر ايراد ايدباير ويا تقديم وتأخيرده طبع سليملك تعين
 ايدمچكى حدك خارجنه چيقيباير ايسه لفظ وزن ايله اشتلاف
 ايتمهش اولور . ايكنجى صورت برنوع (ضعف تأليف) ديمك

اولدیفندن نظمى برنجى صورتدن زیاده معیوب کوسترر .
 بر نظمك مقبول اولماسى ایچون بو صورتلر دن برینك
 وجودی کافیدر . ایکینسی جامع اولور ایسه بالطبع بتون بتون
 مردود اولسی لازم کلیر . تابنك :

کلیر بانك سقاك الله خانك مرده غدن
 الندن ساقی کلچهره نك پیاده دوشدکجه

ییتده انساب اولان (شهید) ه بدل (مرده) کتیرلمسندن،
 نائلی قدیمك :

خاطرده ذوق، دلده صفاءتده یوق جمال
 ارباب غم ابرشه ده نوروزه نیلسون

ییتده دخی (مجال یوق) موقعنده (یوق مجال) دینلمسندن
 اشلافه خلل گلشدر . راغب پاشانك :

کورسه اغیار ایله جاماسی همبزم شراب
 عاشقك باغری کبابه تب غیرته دوز

ییتده ایسه ایرادی انساب اولان (آتش) ه بدل (تب)
 کتیرلمکه برابر « عاشقك باغری تب غیرته کبابه دوز » جمله سی
 وزنه قولمق ایچون قدیم و تأخیر حدینك خارجه چیقلدیفندن
 ایکی صورتلده اشلاف مفقودر . تمیز دیکرله : عدم اشلاف
 سیلرینك ایکینسی ده موجوددر . بو حال ایله ییتده (بزم ، شراب ،
 باغر ، کباب ، دوز) لفظلرینك اجتماعدن حصوله کلن (مراعات نظیر)
 صنعتك نه قدر اهمیتسر قاله جفی ایضاحدن مستفیدر .

لفظك وزن ايله كمال اشلافي نظمك نثر دن فرق اولميه جق
 صورتده كلقتسز اولمسيه حصوله كلير . بويولده اولان نظمك
 نثر دن فرق يالكز موزونيت اولور حتى نثر صورتده يازيله جق
 اولسه اوزان ايله الفتى اوليان طيبت نظم اولديغنى حس ايدمه مز .
 ايشته اصل نظم طيبي بودر . اك لطيف شعر لر بودر لو نظم لر
 اينجده بولور . اك كوزل فكر لر بواسلوبده منظوم اولق ايچون
 حسرت چكر . محفوظمز اولان نمونه لر دن بعضاري نى كوسترلم :

مصارع

نابی	يارب بو آفرين نه نوگشز خزينه در !
»	بونشته نك سوكى البته سر كر انلقد
»	كنارك دلبرى نازنده اولسه نازنين اولماز
»	مناسبتله اولان اقترانه مشكل ايش !
»	حرف رجا زباتم ايله آشنا دكل
»	الله صافلسون ، بونى حساد ايشتمسون !
شيخ الاسلام يحيى	تقليد زاغ كبك خرامانى كولدور
»	آدمه جبه و دستار كرامتى و بر
»	كنخ استغفا كي بر كوشه راحتى وار ؟
»	كل موسميدر دفتر و ديوانه باقلمز
»	همم شهبازى آجاقلرده برواز ايتدى
شيخ عتاب	وقت شادى ده كلير موسم محنت ده بگر

»	فیمن ازلی مرد کله‌داره می مخصوص ؟
ابن‌الجبار شیخ رضا	ماشغلك حال دل زلزلینی الله ییایر
»	خاییده سخن مرد سخندانه یا قشماز
اصولی	نازه کل یا براغیدر باد سهردن انجینیر
»	واعظك ناز جهنم دیدیکی فرقت ایش!
خیالی	جان مرغی آرمیده دکلدر رمیده در
»	آب و هوا اولتجه بر خاکدن نه یئز?
واصف اندرونی	مجریدر که باران مبتلای عبد قرباندر
»	بازارده کالای معارف صابلیومی ?
فطنت	فصل بهار مرغ خوش آوازی سویلدر
»	چشم مستك نیجه کویاری خاموش ایلر
»	بو باغك غنچه رعناسی محتاج بهار اولماز
»	بو بزمك باده نوشی مست اولور اما خراب اولماز . شیخ الاسلام بیانی
راغب پاشا	هزار احباب اولان اهل تلوندن وفا کلز
»	مروتند اولان نا کامی دشمنه کام آملار
جویری	عالم قاییده رسم زندگانی بویله در
»	ارباب دله ثقلت نادان نه بلادر !
»	آشنایه آشنا بیگاهیه بیگاهیز
باقی	انسان کامل اولمغه سی ایله آدم اول

نابت	افتدی! کنج بکه خدمت اظک کوچ ایش
حلیجکرای	ایل عید اکبر ایلدی بن ماتم ایلدم
لا	روز کارک اوکنه دوشمین آدم یوریلور

ابیات

نابی	اظهار کین شعار دل زارم دکل اغیار ایله جدال بزم کارم دکل
راغب پاشا	نه قصر دلکش کلشن نه حصن باغ آراز شو تنکناده همان کوشه فراغ آراز
جوری	دنیای بر صفایه ورن رند بی نوا کتر متاع ذوقی دنیایه ورمه مش
فطنت	غنائی قلبه سبب دولت قناعت ایش جهانده جای فرح کوشه فراغت ایش
نابت	میان لجّه محنتده چاره سز قالدق بر آز مساعده روز کاره محتاجز
عونی پک	محیط دائره عشقندن خروج محال نه چاره قبضه تقدیر کردکارده بز
»	مهربان امورك کلاهی کرچک ایش بالان دیدکلری دنیای بیله بیلز ایدم
»	بن سنک آب حیات لبکک نشنه سییم طالب چشمه حیوان ابدم انسان دکل

اصحاب طبیعت کوره کمال اسلافی حاوی بر مصراع، بر بیت
 نظم ایتمک او قدر کوچ بر شی دکدر . فقط بو طیمیلکده بش
 بیتلی بر غزل سویلمک حقیقه مشکدر . اکثریا بویه طیبی اوله رق
 سویلنیلن سوز وزنه کلز . وزنه کلن سوز بویه طیبی اولماز .
 ذهنمزده کمال اسلافی حاوی اوچ درت بیتدن متشکل بر منظومه
 آرادق . مشارالیه عونى بکک بر نشیده سندن اولان ابیات آتیه یی
 بوله بیلدک :

— سوز —

سوز کالبد قدر بنی آدمه چاندر
 سوز واسطه رابطه طایاندر
 سوز بر نفس سازج بهر تکدر اما
 بر همزن صورتکده کون و مکاندر
 یارب بونه حالت بونه تأثیر که بر سوز
 رونق شکن معرکه سیف و سناندر
 یارب بونه قدرت که سرایای عیالک
 فرمانبر شمشیرو جهانگیر زباند

بر نظمک بو قیلدن عد اولنسی دور اصلاح ادبیات
 دینلمکه استحقاق کو سترن زمانمزده تجویز ایدلمه مکده اولان مسا-
 محاتدن سالم بولنسنه متوقفدر یالکر ترتیب الفاظجه اولان
 طیمیلک کفایت ایتمز . مثلاً باقینک ضروب امثال عثمانیه صبره سینه
 کچمش اولان :

گورملم آینه دوران نه صورت کوستر
 مصراعی ترتیب الفاظ جهتله نر کبی اولدینی حالده (گورملم)
 بزجه تجویز اولتمیه حق بر امالیه شامل اولدینندن یشه بزجه
 نظم طبیعی مثالرنندن عد اولتماز .

- استطراد -

بو مصرع زمانمزد سوینلمش اولسه (گورملم) . بدل
 (باقلم) دینیلردی . باقی معاصرلرندن نوعینک کذک
 ضروب امثال عثمانیه صیره سنه کچمش اولان و باقینک مصراعی
 کبی امالیه اولدینندن بزجه ده نظم طبیعی مثالرنندن معدود
 بولتان :

بر وجهه ناظرز کورملم حق نه کوستر
 مصراعی ده بو مدعایی اثبات ایدر شواهد دندر .

(انتهی)

زمانمزد تجویز ایدلکده اولان مساعحاته کلنجه : بولار
 طبعیلاک موانعندن معدود دکلدر . بالاده کوسنریان :

کنارنه دلیر نازکده اولسه ، زنن اولمز
 مصراعی بری (دلبری) ده ، دیکری (اواسه) ده اولوق اوزده
 ایکی امالیه شامل اولدینی حالده طبعیلاکدن حقیقهش صایله ازم .

فیض ازلی مرد کلهداره می مخصوص؟
 آب وهوا اولجه بر خاکدن نه بتمز؟
 بو خاک غنچه رضای محتاج بهار اولمز

کبی مصرع‌لرده کی اماله‌لرده بویله‌در . (اماله) مبحثده ایضاحات ویریه‌جکدر .

بعض اسباب واردر که سلیقه شاعرانه‌ی (نظم طبیعی) دیدیکمز بو صورتدن عدوله مجبور ایدر . نثرکی یازلمغه مستعد اولان برنظمی تقدیمی ناخیرلی یازدیرر . بوحالده طبعیک ایکنجی صورتده بولور . نثرکی یازلمش اولسه طبعیکه رعایت ایدله‌مش اولور . (قدیم - تأخیر) مبحثده ایضاحات ویریه‌جکدر .

لفظك لفظ ایله ائتلافی — آره‌لرنده اسباق کلام جهتجه
لفظك لفظ ایله ائتلافی .

آشاغیکی یارچه‌لرده (ییلدیریم) و (تیمور) ایله (سهر صاعقه) نك ، (قولومب) ایله (کوکرچین) ك ، (نوح) ایله (طوفان) ك ائتلافی اویولده‌در :

لکن ییلدیریم اقلیم عثمانی جولانه مساعد بولمیسندن اطرافنده اولان حصار انحصاری دورمکده و خارق عاده بعض اطواریک صدماتی اساس اداره‌یه خلل ویرمکده ایکن بیور مشهور بر سهر صاعقه‌کی طریق استیلاسنه دنگم‌شدیر .

[دوراستیلا]

فی الحقیقه مشهور فریستوف قولومب‌سقیفه نوحدن طورراق نحریره کیدن کوکرچین کی برشدلی طوفان اعراض آره‌سندن جیقه‌رق آمره‌یای کشف ایله عالم انسانیته یته بو عالم ایچنده برجهان دیگر الحاق ایتکه طغوزنجی عصرده موفق اولش ایدی .

[حری]

شيخ غالب يت آئیده (ياقوت) ايله (الماس) ى پارلاق
بر صورتده تأليف ايتشدور :

ياقوت كي شراب انكور
الماس كي پياله نور

بالفرض :

ياقوت كي شراب انكور
آينه سكي پياله نور

ياخود :

تسميم كي شراب انكور
الماس سكي پياله نور

ديتسه او پارلاق قلماز .

معناك وزن ايله اشتلافي — فكرك جريان طييمدن
ايله اشتلافي
چيقيمامسيله محقق ايدر .

نابتك شوييني بو اشتلافتدن محرومدر :

كنار حوضده مهتابه قارشى سينه چاك اولش
ابوب عكسيله حوضى معدن سياب لب بر لب

« كنار حوضده مهتابه قارشى سينه چاك اولش » خصوصتلك
صورده « عكسيله حوضى لب بر لب معدن سياب ايتلك » كيميانه
قدىمى طيىي اولدوغنه كوره « كنار حوضده مهتابه قارشى سينه
چاك اولوب عكسيله حوضى لب بر لب معدن سياب ايتمش »
ديتلك لازم كليركن وزنك تصديقيله « عكسيله حوضى لب بر لب

معدن سیاه ایدوب کنار حوضده مهتابه قارشى سینه چاك
اولش « دینلمشدر .

معناك معنی
ایله ائتلافی

معناك معنی ایله ائتلافی — بر خصوصك دیگر ایکی
خصوصدن هر برینه مقارنئى ممكن ایكن بونلك مناسب ویا
انسب اولانته مقارن اولسیله تحقق ایدر .

مثال :

جهان بر تازہ رونق بولدی بر روح مصوره
عجبی تازہ لنسه داستان ماه کنعانی
جهان اولدی مسلم بر جهان آراشه نشاهه
بر ایتدی نه رواقی غفل کوس جهانبانی
[نفی]

ایکنجی مصراعلر یلکدی کرک برینه کجیریلرک یاتلر :

جهان بر تازہ رونق بولدی بر روح مصوره
بر ایتدی نه رواقی غفل کوس جهانبانی
جهان اولدی مسلم بر جهان آراشه نشاهه
عجبی تازہ لنسه داستان ماه کنعانی

صورتنه قوناسه ائتلاف خلایذیر اولور . چونکه « جهان
بر روح مصوره تازہ بر رونق بولمق » جهتیله « ماه کنعانی داستانك
تازہ لنسی » — « جهان بر جهان آراشه نشاهه مسلم اولمق » مناسبتیهده
« کوس جهانبانی غفلنك نه رواقی بر ایتسی » اسبدر .
کذلک شاعر مشار الیهك :

شکوه بخت وقباله نازده شهنشاهی
کال عدل والصاله پاینده جهانبانی

یعنی :

شکوه بخت وقباله پاینده جهانبانی
کال عدل والصاله نازده شهنشاهی

شکله افراغ اولسه ینه اوقیلدن برعدم ائتلاف پیدا اولور

حشو — اساساً ایکی نوعدر :

حشو

— حشو مفسد .

— حشو غیر مفسد .

حشو مفسد — حشو مفسد — افاده سی مقصود اولان فکری احلال ایدن
حشودر .

حشوک بودرلوسی معنایه طوقه جفی جهته لفظ غلبه لکنندن
عبارت قالماز . اساس مقصدی خراب ایدر سوز آره سنده
حشو مفسد ایرادی متکلمک هاکی فکری ترویج ایتمک
ایستدیکنی بیلمدیکنه حکم ایندیره بیه جک بریوک قیسه اولد یغندن
اسانده آئارنده پک نادر بولنور . بولنارده اک بیول آدم لک
بیه خطر عجز سر اولان تأیر ائندن قور بلمغه مقدر اوله مدقاری
غفته حمل اولنور . نفعینک صوح پاشا مکتوبی وصفده کی
قصیده سنک مطلبی اولان :

نه نامه در بوکه حسن بیان عنوائی
ایدر کشاده دل و طبع مستمندانی

یافته واقع (عنوان) لفظی حشو مفسد عد اولته بیلیر. چونکه
شاعرك مقصدی نامهك هیئت عمومی سنی مدح اولوق لازم
کلدیکی حالده (حسن بیان) ك (عنوان) و تخصیعی سائر
جهتلرینك حسن بیان مزیتدن تاری اولدیغنی ایهام ایدیور.
فی الواقع آلت طرفده :

نه نامه در بوکه کیف رحیق مضمونی
ویبرر ملاحظه به بر نشاط روحانی

دینلهرك کیفیت تعمیم ایدیلیورسده بر کره او واهمه ذهنه کلش
بولیور . بوندن باشقه بر مکتوبك عنواننده حسن بیان تصور
ایتمكده بر آز غریب کورنیور. حقیقت حال شاعرك و نه نامه در
بوکه حسن بیانی، دیهك ایکن وزن وقایهك سوقیله «نه نامه در
بوکه حسن بیان عنوائی، دیمکه لزوم کورمش اولسندن عبارتدر.
حتی مصراع ثانیهده «ایدر کشاده دل مستمندانی، ویا «ایدر
کشاده طبع مستمندانی، دیمك کافی اولدیغنی حالده ایکیسندن برینی
حشو غیر مفسد عد ایتدیرهك صورتده (دل) ایله (طبع) ی
جمع ایتیمی ده اکال وزنه مجبور بولمسننددر .

نسخه صحیحتهك (حسن بیان عنوائی) دکل، عطف ایله
(حسن بیان و عنوائی) اولسنه احتمال ویرمك نفینك طرز
انشادندن تفاقل ایتمك دیمك اولهجنی آیریجه نظر دفته عرض
اولنور .

(مولدین) عنوائیله یاد اولئان بلغای عربک اک مشهور -
لرندن اولان (ابو الطیب) ک «دنیاده موت اولمیدی شجاعتک،
سخاوتک، صبرک مزیتی قالمزدی،» [۶] قولنده کی (سخاوت) حشو
مفسد عد اولتهرق دینلمش که :

— واقعا دنیاده موت اولدینی تقدیرده مزیتی قالمق
خصوصی شجاعت ایله صبره کوره طوغریدر. چونکه اولیه جکنی
یقیناً بیلن بر آدم نزهه اولسه هجوم ایتکدن صاقماز. کذلک
ثابت نائل سلامت اوله جفنده شبهه ایتین بر کیمسه اوغرا دینی
شدانده قولایقله صبر ایدر. شو حالده کړک شجاعت، کړک صبره
مزیت ویرن شی حلول موت احتمالی اولمش اولور. اما سخاوت
سبتله بو وجه صحیح دکدر. زیرا اولیه جک بر آدمک ایلریده
لازم اولور ملاحظه سیله بذل مالدن توقی ایتیمی طیبی کورینور.
بو صورتده سخاوت مزیت ویرن شی حلول موت احتمالی دکل،
بالعکس دنیاده خلود حالی اولق لازم کلیر،

شاعرك (سخاوت) دن مرادی (بذل نفس) اولدیتی ادعا
ایله تأویله قانقیشانلره شویله جواب ویرلمشدر :

— اورتهده موت اولینجه بذل نفسک مناسی اهلک

[۶] «ولا فضل فیها للشجاعة والندی - وصبر الفی لولا البقاء شعوب»
یتنک مالیدر. بزه قالسه براده (فتی) لفظنکده حشو غیر مفسد
اولدیفته قائل اولهرق (والصبر) دینلی ایدی دیر ایدک.

شایندن اولان شیردن احتراز ایتمه مکن عبارت قالمق ضروریدر.
بو ایسه شجاعتک عیندر،

(ابن جنی) نك بو باده در میان ایندیکی قول مقبول شو
مأله در :

— دنیاده خلود ایله برابر عسردن یسره، شدندن رخابه
اثقال انسانه مدار نسلی اولور. بناءً علیه سخاوتک بیوک بر مزیتی
قالماز،

دیگ ایستیور که :

— دنیاده خلودی فرض اولنان کیمسه نك بذل مال ایندیکی
صورته دوچار اوله جنی ضرورت عالمده جاری اولان قانون
تبدل مقتضاسنجه بر زمان صکره مبدل رفاهیت اوله بیلیر، او آدم
ایشته بو جهتی تفکرله نسلی بولور. «شمذیک گرفتار ضرورت
اولدم. فقط مادام که بنم ایچون اولوم یوقدر. ایلریده البته نائل
رفاهیت اولورم» دیر. بوضوطله بذل مال خصوصنده او قدر
صعوبت قالمیجنندن سخاوتده بیوک بر مزیتده قالماز. بناءً علیه
ابوالطیك قولنده کی (سخاوت) لفظی حشو مفسد اولماش
اولور.

حشو غیر مفسد — اوج نوعدر :

حشو غیر مفسد

— حشو قبیح.

— حشو ملج.

— حشو متوسط.

حشو قبیح — زائد محض اولدیشدن سوزه چرکینک و یرن
حشو در .

حشوک بو نوعی هر فصلسه اسکی ادبامزک چوغنه کوزل
کورنمش. اثرلرینک هانکی یاراغی آچلسه بر قاچ حشو قبیحه
تصادف اولته یلیز. هله (زردیف مترادف) و (عطف تفسیری)
دینیلن یوللرده ایراد اولمشلری پک چوق بولور .

بر قاچ مثال :

الی هذا الآن منتظم ملک شهور و سنین اولان ایام محبت آفادی،
عد (وشمار) و هر ماهه کاه بسن بر قرن اولوق اوزده اعتبار و یراعه بر اعتله
بیت ایدوب پیوایه دست اشتهار ایشلردر*

[نعمیا ناریمنی]

ملکه مرحمت واحسان موجب جلال مظاهر سلطانی و مال متعلقان
احلاق رحمان منتهی سعادت چاودانی اوله جانی بی رب (و کبان) در .
[عاصم ناریمنی]

بو فقیر جائینک خصم جانی اولوب بی سبب (و علت) ناوک عزل
و اهانته آماج و اسباب آسایش (و راحت) می ناراج ایلدی .
[اوقچی زاده منشائی]

* یوق اکر ایلمی بکک امریه ایسه فصل لساندر ؟ یزده بونک
رضیه سنی ایستوزه کی دیر بیجه سوزلرله بایاغی ایلمی و ترجمانی سوچلاندیرمق
ممکن ایکن مرام (و مقصود) باشقه اولدیغندن . . .
[ما کف باشا نهمره سی]

اولقریس نام دختر ناهید اخترک آغوشه امانت و بعد زمان بو کاره
اینداریه اظهار پشیمانی (و ندامت) ایلدی .

[له ماق ترجمه سی]

	عقد و رشك (وحسد) بوق دلی بی باکده
نقی	اولسه نظم سلیمده عجیبی تعقید
»	سنی مدح ایتسون یا یلسون اهل دل و دانش
»	که انواع مکارمه وجودك فرد (ویکتا) در
	لسانم نرجان سر غیب الغیب لاهوتی
»	کتابم نسخه دیوان پر مضمون (و معنا) در
	امسا که پرده دارلق ایلر تفاعلی
نابی	وضع غروری شرم (وحیا) صورتده در
	کوستور سرگشته حال وادی و حشت هنوز
ناتلی قدیم	کرد باد دشت (و صحرا) روح مجنونی بکا
	عدویه مرسته قیلوب دسترد کراری
نابت	آکلدی غزوة خیر قدر بوقع (و کشاد)
	حرف کبر اوله ظرافت صاعده
سنبلزاده وهی	سوزیکه کذب (و دروغ) ی قاعده

تفصیك قابل تنظیر اولیان قصائد بایقه سندن معدود بولتان
(ایلر) قصیده سنك شو خاتمه سنه بر کره عطف نظر تنقید
ایده لم :

تا جلوه که رایتی خسرو انجیم
که مملکت خاورو که باختر ایلر
منصور ایده هر پرده خدا رایت بختن
تا خسرو سیاره فلکده سفر ایلر

طرز افاده به نظراً مقصد ایکیدن خالی اوله ماز : یا د کوش

گاه مشرقده ، گاه مغربده رایت نما اولدجه خدا رایت بختی
هر یرده منصور ایده ! « ویا » کونش فلکده سفر ایندجه
خدا رایت بختی هر یرده منصور ایده ! « دیمکن عبارت اولور .
برنجی صورته کوره :

تا خسرو سیاره فلکده سفر ایلر [۰]

مصراعی کاملاً - ایکنجی صورته کوره ایسه :

تا جلوه که رایتی خسرو انیم
که ملکیت خاورو که باختر ایلر
یتی طاقیله حشو قییح رنکنده کورینور . .
دینیه بیلیر که :

— شاعرک مرادی « کونش گاه مشرقده گاه مغربده
جلوه کر و فلکده سفر بر اولدجه . . . » دیمکدر . بو حالد
مصراعک ویا بیتک حشو اولسی محذوری بر طرف اولور ،
جواباً دینیلیر که :

— بو صورت بالفرض قبول اولنسه مصراعک تأخیری
خصوصی بشقهجه بر اعتراضی دعوت ایدر . « شویله اولدجه
ویله اولسون ! » دیهرک دعای بیتدکن صکره تکرار بر
« توقینه » ایراد ایتک قاتون بلاغتك هانکی قاعده سنه تطیق
اولنه بیایر ؟ نفی بو قصیده بی انشاد ایدرکن :

[۰] کونش حقنده « فلکده سفر ایلر » دینیلوب دینیه میه جکی و میهنه
تعلق ایدر مسائلدن دکلدر .

منصور ایده هر رده خدا رایت بخت
مصر اعنه کلدیکی صیره ده اولجه :

ناجلوه که رایتی خسرو انجم
که مملکت خاورو که باختر ایلر
دیمش اولدینک فرقه وار میان بر ذات « نه مدنجه ؟ » دبه
صور مامش که آهأ ایراد ایلدیکی توقیتیه تکرار یوللو :
نا خسرو سیاره فلکده سفر ایلر
دیمکه مجبور اولمش بولنسون ! مصر اعنک تقدیمه امکان
بوله رق یتلر :

ناجلوه که رایتی خسرو انجم
که مملکت خاورو که باختر ایلر
نا خسرو سیاره فلکده سفر ایلر
منصور ایده هر رده خدا رایت بخت

صورتنه قونلده افاده نک کسب ایده جکی طرز عجیدن
قطع نظر (خسرو سیاره) تمیزی اورته ده حشو قییح اولق
اوزره قالیر . طوغریسنی سویله لم : اوبله سوزلر تأویلات
اضطراریه قیلندندر . نصینک وجدانه مراجعت اولنسه ظن
ایدرزکه « نا خسرو سیاره فلکده سفر ایلر » مصر اعنی بر
طولدر مق ایچون یازدینقی کتم ایتمز ،
مشار الیهک سائر بعض قصائدینک خاتمه لری دخی بویه بی
لزوم کلماتی حاوی اولدینی ارباب تابعه کوره محتاج اثبات دکلدیر .

حشو قیچ نترده آقبح کورینور . بونک بونمونسنی کورمک
ایچون کیف ماتفق آچدیغیز (تاج التواریخ) ک شو یارچمنه
باقلم :

بیرون حصارده اولان سباء ظفر پناهک دست امدادی درون حصنه
کیرن مجاهدلردن کوتاه اتمکله اول دلاورلرک جلهسی شهید و حیات دنیا
تمتندن ناامید اولدیغی معروض درگاه فک اشتباه اولدقده درون اشفاق
نمونلری حریت ایله مسوزان و آتش فضیلری فروزان اولوب شمیر
عدو التقلیلرین نیام انعامندن اخراج و دست کرم پیوستری ایله گروه
لجاج اعمارینی تاراج ایدوب ساقی تیغ آبدار ایله بالذات نیجه دیر سیره
هادم اللذات حیمین ایچیردیلر و نیجه دشمن زشت اهر من سرشتی تیغ
فی درینلردن کچیردیلر .

بر بختیارکه شهید اولور ، البته حیات دنیا تمتندن ناامید
اولور . بوسورتده (اول دلاورلرک جلهسی شهید) دینلرکدن
سکره (و حیات دنیا تمتندن ناامید) دینامک ایچون نه لزوم قالیر ؟
« ساقی تیغ آبدار ایله بالذات نیجه دیو سیره هادم اللذات
حیمین ایچیردیلر » عباره سیله « و نیجه دشمن زشت اهر من سرشتی
تیغ فی درینلردن کچیردیلر » فقره سی ییتنده مألهه فرق واردر ؟
فصولینک مشهور شکاینامه سندن اولان سطور آتیه بی ده
کوزدن کچیره یلیرز :

طقوز افلاکه استغنا ایدرکن اوقافدن طقوز آتجه وظیفه یه قناعت
قلوب عرض آلدیم و برات ایچون درگاه عالیه ایه ارسال ایدوب مترصد
اولدم . مدت ترصد منقضى اولدقده و ایام انتظار سر انجم بولدقده
مبشرلرکه موده تشریف بشارت یئوردیلر ، بکامثال میون و برات همایونی
کشوردیلر . حلیه معارف ایله آراسته وزیر عرقان ایله پیراسته . . .

(مدت ترصد منقضى اولق) ایله (ایام انتظار سر انجم بولق) باشقه باشقه شلرمیدر ؟

(حلیه معارف ایله آراسته وزبور عرفان ایله پیراسته) دینیه -
 جکنه (حلیه معارف و عرفان ایله - یاخود - زبور معارف و
 عرفان ایله آراسته - ویا - پیراسته) دینسه کفایت ایتزمی ایدی ؟
 حشوقیه حک نثرده باشلیجه منشای « طمطراق لفظ غلبه لکنده
 آرامق ، فکر سقیمیدر » (اطراف و جوانب - اعتراف و اقرار -
 الحاح و ابرام - اوقات و احیان - بدیهی و آشکار - بیع
 و فروخت - جنک و حرب - جهل و نادانی - حرص و آز -
 خوف و هراس - زیب و زینت - سهل و آسان - شاد و خرم
 - صلح و آشتی - عهد و پیمان - قتل و اعدام - قدو قامت -
 لایق و جدیر - محو و نابود - مخفی و نهان - مدح و ستایش
 - مسکن و مأوی - معمور و آبادان - ناله و فریاد - نصیح و پند
 - وقت و زمان - یأس و نومبیدی - یغما و غارت) کبی بر طاقم
 ایکیز تعمیرات هب او منشأدن تولد ائمه شلردر . مکتوبنده (غموم
 و هموم) تعمیرنی استعمال ایدن برکاتبه « غموم یتشمیورمی ؟ هموم
 نه لازم ! دینسه نه دیر ؟ بویه تعمیرلرک (دکیز دریا - دلی دیوانه)
 کبی تعمیرلردن فرقی وار ایسه دیه جکمز یوق .

بودرلو تعمیراتک الک قساری (محو و پریشان - استیصال
 و اضرار) کبی برنجیلری ایکنجیلرندن بتون بتون معنی اولانلریدر .
 سبع یا یق دایم سی بالاده کوستریلن فکرک قهرعاتدنذر .

ویسی کی، ترکی کی منشیر من سکز کله ایله افاده اولسه جق
بر معایه بر سجع خاطری ایچون سکز دها علاوه ایدر لر مش!
نظمده ایسه حشو قییح ینه او فکر ایله برابر اکال وزن،
ترویج مصراع کی خصوصاً ندن نشأت ایدر . نفی :

بوه دیوان همایونی کال رونق

آرته کوندن کونه کیتد کجه شکوه و شای

ییتده (کوندن کونه) تمیرندن صکره مناجه وجودینه قطما
لزوم کورلیه جکی محتاج ایضاح اولیان (کیتد کجه) کله سیله اکال
وزن ایتمش. شیخ غالب کنکاک اکال وزن ایچون :

غوضایه اکر دوشرسه ندیر

ایشته قلم ایشته تیغ و شمیر

ییته بر (تیغ) صوقشدر مش. [*] ینه مشارالیه :

گاهی اوقونوردی خیر آباد

نابی اولتوردی خبر ایله یاد

حقا که عجیب ر اثر در

اربابی یاننده معتبر در

[*] سید وهینک :

آدم او در که ایچیه قنیر و منعی

اقبال و بخت کندیه یار اولش اولمش

ییتنده کی (بخت) ایله سفلزاده وهینک :

عم و غم بر یارلیر املاده

فرق بر نقطه در انجیق ساده

ییتنده کی (ساده) دخی بو قیلدندر .

دیدن صکره نایمک بو اثری اختیارلفنده یازمش اولدیفی
سویلکم ایستیه رک :

هنکام هرمدہ سولشد

دیش. افاده می مقصود اولان معنای تمامیلہ حاوی بولسان بو
مصراع می یالکز بر اقامق ایچون بر مصراعدها سویلکم لازم کلتجه
معنی جهتیلہ آنک عینی اولوق اوزره :

پیر اولدینی دمدہ سولشد

دیمکدن باشقه جاره بولہ مامش. (مجموعه معلم) ده ملاحظه آئیہ
درمیان ایدلش ایدی :
شیخ غالبک :

هنکام هرمدہ سولشد

پیر اولدینی دمدہ سولشد [*]

یعنی هم تکرار لفظی بی، هم ده تکرار معنوی بی مشتقد. بونده کی تکرار
لفظی (اعاده ردیف) قاعده سه مستند ایه ده تکرار معنوی-صانیرز که -
هیچ بر قائمه مبتنی دکلدر. چونکه (هنکام هرمدہ) دیدن صکره
برده (پیر اولدینی دمدہ) دیکه لزوم یوقدر. (پیر اولدینی دمدہ) تک
(هنکام هرمدہ) بی تفسیر یولو ایراد اولندی ادعا ایدیلجک اولورسه
دینیلر که :

— تفسیرده قاعده مفسرک مفسردن مستغنی و یا بالعکس مفسرک مفسردن

[*] مشارالیهک :

واری هله سولندک سوز

قالشی مکر دینلدک سوز

بیتی ده بوکا بکزر. مصراعری یکمالدر.

مغنی اولماسیدر * اولورسه ایکیسندن برینه لزوم قاللار . ظمزه کوره بوراده (هنکام هرم) (پیر اولدینی دم) ایله تفسیره محج دکلدیر . بناء علیه تعبیر نان (تطویل) قییلندن اولور . سزک ادعا کزه کوره محتاج ایهسه او حالده دخی (پیر اولدینی دم) دینلجه (هنکام هرم) لزوم سز قالیر . بناء علیه یوکرده تعبیر اول تطویل قییلندن اولور * مناجه بینلرنده قطعاً فرق اولیان بر تعبیرلر دن یالکز بری شیخک مرانی افاده کاف ایدی .
[انتهی]

منقح شعر سویلمک کوچ . مثلاً بر فکر اولور که اوچ مصراع ایله بلا نقصان افاده اولته یلیر . حال بو که شاعر آئی ابکی بیتلی بر قطعه یه درج ایتک ایستر . اساس فکردن خارج اولورق سویلیله جک مصراعی نه صورتده تشکیل ایتلی که حشو ملیح و یا حشو متوسط عد اولته ییاسون ؟

نژده بویه مشکلات اولم دینندن حشو قیچدن عاری بر صورتده یازلمی بالنسبه قولای اولدینی حالده اسکی نژلرده ینه اسکی نظم لردن زیاده حشوقیح کوریلور . سبی ساحه نثرک وسعتیدر . « یازده جنم شیده المدن کلدیکی قدر صنایع بردازلق کوستره جکم . خصوصیه سجع سز هیچ بر فقره یازمامنه غیرت ایده جکم ، قرار قطعیمسیه قلمی انه آلان بر نثر مقتدر نثر یازماز ؟

اوللری بر شاعر ماهرده عینله یو فکرده بولنوردی فقط دائرة نظمک محدودیتی ایستدیکی کبی اکنه بویته اجالة خامه ایتکه بالطبع مساعد بولنمازدی . بناء علیه مکلف صورتده سویاتمش بر شعرینه او بولده یازلمش بر نثره نسبتله اهون اولوردی .

مثلا نایینک بر تذکره سیله بر غزلی یان یانه کتیر لسه غزلک
تذکره به نسبتله ساده قالدینی کوریلور. ایشته تکلفات منشیانه
دینیان شینک نه دیمک اولدینی او زمان آکلاشیلیر .
ترکسینک شیخ الاسلام یحیی، اقدی وصفنده کی قصیده سندن
اولان شو نظمی کورلسون :

الله آل ترکسیا جام صفا ییایی
چونکه کوردنک بودم خرم و محبت زایی
کج اوطور مصطفیٰ عنبرنه چشبدانه
کج ایدوب طرف کلاه سر استغنائی
منت اللهه که ایردنک بو زمان طریبه
شکر مولابه که کوردنک بو دم زیایی
بارک الله زهی موسم عیش ابدی
اوحش انه خوشا وقت قدح ییایی
اول کریم ابن کریم افضل افضل زاده
جد یحسد ایلدی احیا اثر آبایی
نآنه جمع بحرین دیسه م ارزانی
آنده فتویٰ الله جمع ابتدی خدا تقوایی

برده آنی تعقیب ایدن شو نزیته باقلسون :

حبذا دولت عظمای عالم و آدم که خامه حل مشکلات ملل و امم
اول معلا جناب خجسته قدمک کف کریم عطای کهر داشته مسلم و خلعت
مذهب مذهب کریان و اطلا دامن حضرت امام اعظم اول پکانه عرب و عجم

و حلال عویصات علوم و حکم حضرت تیرنگ نسج زرین شریفه قلم خیمه
رقی ابله مطرز و معطر *

بو نژك او نظمی یازان قلمك اثری اولدیغه انسان کوچ
اینانه بیلیر . هیچ شبهه یو قدر که مرحوم اونظمی ده بو نژ قدر
کلفتی یازمق ایستشدر ، قصیده مك بالفروره اوبله ساده بر شی
اولسته نأسف ایتمشدر .

نظمده تنابع اضافاك اوچدن ، هله درتدن زیاده سنه نادرأ
تصادف ایلمکده اولسی ده اوزانك مساعده سز لکندن دگی ؟
اسکی و یکی بعض محرراتده کورلدیکی وجه ایله (ایسه ده)
تصیر یله امثالی متعاقب کتیر یان ادات استدر اك دخی حشوك بو
نوعندن معدود در .

مثال :

بعضاً مقدم اوله رق ایراد اولندیغی غیر مستر ایسه ده (لکن)
قلیل و نادر در *

[مطول ترجمه سی]

دیگر :

شمیدی قدر علم تفسیر و منطق و دهافتون سائره به دائر خبلی کتب
و رسائل طبع و ندر اولمش و حتی الآن حکرک در سعادت و کرئه مائک
محرره شاهانه ک جامع لر نه اوقوغده و اوقودلغده بولمش ایسه ده
(لکن) بو دفعه علم کلامدن اولوب ...

[ترجمان حقیقت]

(مجموعه معلم) ده بیان اولندیغی اوزره او تعیر لردن صکره
ادات استدر اك کتیر یله من . مثلاً ديك کوزل دکل ایسه ده چرکینه ده

دکدر» دینیلر. «بك كوزل دكل ایسه ده فقط چرکین ده دکدر»
 دینیلر. ادات استدرلك کتیریلر جك ایسه عبار» «بك كوزل
 دکدر» فقط چرکین ده دکدر» صورته قولمق لازم کلیر.
 ادات تعلیل اولان (دن) ی متعاقب کتیریلر جك (بناءً علیه،
 بنابرین) کبی تعصیرات تعلیلیه ده بوقیلدن اولور. مثلاً «یاندی
 قلم بولمندیندن بناءً علیه یازی یازمندی» دینیلر. یا (بناءً
 علیه) سز اوله رق «یاندی قلم بولمندیندن یازی یازمندی» دینیلر
 یا خود عبار» «یاندی قلم بولمندی، بناءً علیه یازی یازمندی»
 شکلنه قولیلور.

حشو ملیح

حشو ملیح — سوزه كوزلك ویرن حشو در.
 شیخ غالبك :

ارواح که تحفه خدادر
 خائره شاه انیسادر

نعت شریفنده اصل مقصد «ارواح خاك ره شاه انیسادر»
 دیمکدن عبارت اولدینی خالده ایرادایدیان «که تحفه خدادر»
 ترکیب توصیفی حشر ملیح عد اولتور. [۱]
 عونى بكك :

احبا شیوه یتیماده مبهوت ایلر اعدایی
 خدا کوسرتمسون آتاراضحلال بر یرده

[۱] «الله که موجد جهاندر — ییک درلو نقابدن عیاندر»
 یتیمده کی «موجد جهاندر» ترکیبی ده یونک نظیریدر.

یتسک مصراع تائینی تشکیل ایدن جمله دعا شده بویه در .
اصل مقصد برنجی مصراع ایله افاده اولمش تمشدر .
بر قاج مثال دها :

طبعنک بو نمایی اهل دانش و پیشی صحیحاً وجده کتیر بر حالت
ایدی . مکر بو طاغک اتکلی سرایا یابان چیلکلی ایش . معیت عاجزیده
بولسان یوز بو قدر آدم بر قاج ساهت چیلک دوشیروب بدیلر . بلای یله
اولدی آفشام قوناق پرته یشک اوزره بو لطیف چیلکلی (طیوره)
تک ایله ایلری حرکت مجبور اولدق .

[جودت پاشا]

مکتوبک اوزونلقنه تشکر ایدرم .

بروز غم بغیر از سایه من نیست یار من
ولی اوهم ندارد طاقت شبای نار من
یتسک تصور ایندیکی لیلی نهاید (کولکمی یاغده بوله ماز ایکن) بکا
یار اولدی .

[کال]

حق ناقسه ک آ ! اوقوچه سید یله ارنه یالکز تعریفات دیش .
تعریفات علوه دبعه مش . حاصلی (برادر!) یز سفراط کی بر حکیم روسو
کی ر ادیب اوله بلیوز . فقط ابن سینا کی ، سید کی ، ابن کال کی ،
هومبولد کی بر عالم کچنکه قاقیشیسه ق حد مزی بیله مش اولورر .

[کذا]

(افندی!) طعن ایدنک عقلی واری بمنونه
کروه اهل هوا ایچره بری یک دلی وار راغب باشا
وار ایسه برهنک (عرض ایله) آبت ایله
اوله ماز معنی میاهات ، بودعوایه دلیل
سنی شایسته کوروبایلدی (تأیید ایله) حق
بد اقبالکله تسلیم زمام دولت منیف

حشو متوسط — سوزه گوزللك ویرمدیکی کبی چرکیلاک ده
ویرمین حشودر .

بر قاج مثال :

اندلسده اولان ملوک امویه اون یدی نفر (کیمسه) اولوب نسبلری
کنارده نعر بر اولندیغی وجه اوزره در .

[مصنف الاخبار ترجمه]

اکثر شبان (سکان) آستانه بک حالی خیلی زماندر فقدان تریمندن
ناشی العجوبه جهان وعدم فرق شین ونا ایله حرکتلری مطابق لعب
صبیان اولندیغی . . .

[شای داده ناریخی]

اوقوندیقه بوشعر دلبزرم بزم عالمده
ایدر زنده روان صرفی مرحوم (ومغفور) ی نغی
(ینه) هر نامرامک زبور دست و سری شمعی
کل افشان ساخر جدر در افشان تاج دارادر صبوی شا کر
زمان عیش وشادیدر دم اقبال دوراند
فلک هب ابتدکی اوساعه شمعی (بک) پسچاند ریاضی
اویان حل آلهیه قرین ایلیه من
(دل بر عقده ایله) کشف مزایای سخن سنلزاده وهی
ای سر افراز جهان کیم نظر مکرمتک
زمره اهل دلی (قدر ایله) ذی شان ایله جوری

جوری بیت آتیده حشو قییح ایله حشو متوسطی جمع
ایتمشدر :

بذل واحسان (کف) دست کریمی هر بار
ا بر بارانی (غم) رشک ایله کریان ایله

فن عروض اصطلاحاتندن اولان (حشو) (عروض) مبحثده
کوستریله جکدر .

اخطار

غنوانندنخی آکلاشیله جفی اوزره (حشو) دیدیکمزنی
هر حالده اصل مقصددن خارج بوتور ، بر صورتده که آره دن
چیقاریله جفی اولسه اساس افاده یه قطعا خال کلز . طی اولتدینی
تقدیرده بیان مقصود اولان فکره هر نه صورتله اولورسه
اواسون ایرات قصان ایدمک شیده هیچ بوجه ایله حشو
دینیه مز .

مثلا افندی کوله رک کلدی ، عباره منده (کوله رک) تعبیری
حشو عد اوانه ماز . چونکه متکلم ، اندینک ساده جه کلدیکی
دکل ، نه حالده کلدیکی اخبار ایتک ایستمشدر . اوتعیر طی ایدیه جک
اولسه مقصد اخلاص ایدلش اولور . برسوز ، افندی کدرلی
'اولدینی سزدرمه مک ایچون کوله رک کلدی ، صورتده سوبایه جک
اولسه متکلم مرادی افدینک نه ایچون کوله رک کلدیکی بیان
ایتمک اوله جفندن « کدرلی اولدینی سزدرمه مک ایچون ، ترکیبده
حشو اه لمقدن مصون بوتور . زیرا آره دن حیقاریله جفی اواسه
کذاک مقصده خلل کایر . سائر متممات کلامده ونلره قیاس اواسون .
(انهی)

بو اخطار حشویاتندن عد اولنمسون ! دینیه بیایرکه :

سوزی لزومی قدر سویلمایدر . زیاده سی. حشو اولور بر سوز
سویایه جک اولدیغمز وقت شو اوج مسئله یی نظر دفته آلمش
بولملی یز که فصل سویلمک لازم کله جکئی بیله مم : نره ده ، کیمه ، نه
ایچون سویلیه جکز ؟

بالاده کی مثاللرده کوردیکمز قیدلردن هر بری لزومسز
اوله بیلیر . « اقدی کلدیمی ؟ » سؤاله - کلمش ایسه - منقح جواب
« کلدی ، در . » کوله رک کلدی ، دکادر . اخبار و رودک بوجه ایله
تقیدی بر سبب تحتده اولدینی صورتده (کوله رک) حشو اولمش
اولور . حتی حشو مفسده اولسی ممکندر : یانکزده بولنام محترم
برذاته اقدینک بر خصوصدن طولای مکدر اوله رق کله جکئی
خبر ویرمش اولسه کز ، دیرکن بریسی کلوب اقدینک کوله رک
کلدیکنی سزه اخبار ایلمه (کوله رک) قیدینی ناجا کورمز میسکز ؟
کذاک اوزاته اقدینک بر موفقیت حسیله مسروراً کله جکئی
سویلمش بولسه کز ، بخبرده « اقدینک کدرئی اولدیتی سز درمه مک
ایچون کوله رک کلدیکنی ، خبر ویرسه (کدرئی اولدیتی سز درمه مک
ایچون) قیدینی بک ف بولمازمیسکز ؟ »
جواباً دینایر که :

(حشو) دیدیکمز نی اساس فکره نظراً زائد کورینن لفظ
ویا العاطدن عبارتدر . بر آدم فکری نه ایسه آنی سوبلر . ایسته
حشو بو سویلیشه بولنور . خارجه تعاقی یوقدر . اقدینک
کوله رک کلمسندن عبارت اولان بر فکر « اقدی کوله رک کلدی ،

صورتند افاده اولنورسه حشوسز برسوز سويلنلمش اولور .
 اماخارجده (كولهرك) قیدی بی لزوم کوريله جك ايمش . بوجهت
 آنك حشو اولمسی ایجاب ايمز . حشو مسئله سنده خارجدن
 قطع نظرله يالكز فکرة باقه جتز . دیدیککز بحث دیگر در که
 مباحث ادبیه نك اك مهمارندن اولان (مقتضای حال) مبحثه تعلق
 ایدر . اوراده ایضاحات ویريله جکدر ،
 شوراسنی ده اخطار ایدم که کرک شیوه لسانه ، کرک سائر
 بعض اعتباراته عائد اولان مکرراته حشو نظرله باقیله ماز . (تکریر)
 مبحثده ایضاحات ویريله جکدر .

تجاهل عارف - انسانك برسوزی بر نکته یه مبنی حقیقت
 حالی بیلیمورمش کبی سويلمسیدر .
 بوکاساده جه (تجاهل) دیه یيله جکه زکی (تجاهل عارفا نه) دخی
 دیه بیایرز . بعض بیانون بواسلوبك قرآن کریمده دخی وارد
 اولمسنه نظرآ (تجاهل) تعیری نی شایان استحسان کوره میهرک آ کا
 بدل (معلومك لئکته غیر معلوم مسافه سوق) عواتی اختیار
 ایتشلر ایسه ده بو عنوان کلفتلی اولدیفندن قبول عامه یه مظهر
 اوله ما، شدر .

فی الحقیقه کلام الله نسبتله (تجاهل) تعیری نك استعمال اولنما، سی
 مقتضای کمال تأدب عد اولنور ایسه ده (تجاهل) تعیری موجود

ایکن کلام بشر حقنده دخی ذکر اولتان عنوانک استعمالنه
 مجبوربت کوریه من (تجاهل) یاخود (تجاهل عارف) ویا (تجاهل
 عارفانه) تعیری (معلومک لگته غیر معلوم مساقفه سوقی)
 عنوانندن دها واضح اولقله برابر کلام بشره کوره بو عنوانک
 او تعیرلره بدل استعمالی برکلفت بیهوده اختیارندن عبارت قالیر.
 اسام اولان صورت کلام الله حقنده تبجیلأ بو عنوانک، کلام بشر
 حقنده ده تسهیلأ او تعیرلردن برینک استعمالیدر. (تجاهل عارفانه)
 تعیری (تجاهل) تعیرندن اولی کوریلور، (تجاهل عارف) تعیری
 ایسه ایکسینده ترجیح اولنور.

تجاهل عارف پک لطیف بر اسلوبدر. فقط عنوانندن دخی
 آ کلاشیله جفی اوزره بو یولده سوز سویلیه جک آدم حقیقه عارف
 اولوق لازم کایر. یویله اواماز ایسه آ کا (تجاهل عارف) دکل،
 (تعارف جاهل) دیمک مناسب اولور. [۱]

تعارف جاهل ایچون بر مثال آرانیر ایسه شایان توبیخ اولان
 بر شخصه توبیخ صورتنده «نایبورسکز؟» دین بر آدمه او شخصک
 «شکر، ای یز. سز نه نایبورسکز؟» یوللو جواب ویرمی تصور
 اولنسون.

شیخ فالبک :

کل عارف اول که معرفت اولسون تجاهلک

سوزی تجاهل عارفک بر تعریف عارفانه سیدر.

[*] (تعارف) کله سی بوراده عارفک طاسلامق معناسنده قوللاندی.

تجاهل عارفده تاشیط، توبیخ، تحیر، تَدَلَّه، [] مدحده مبالغه
ذمده مبالغه کی نکته لار اعتبار اولتور .

تنشیطه مثال :

خلفای عباسیه دن منصور وقات ابدن عجبیه سی قیزی دفن اولیق
اوزره آماده ایدیلن قبرك كنارینه كلهرك جنازه نك ورودینه انتظارا کمال
حرزن ایله قعود ایتدیکی ائاده مشاهیر ظرفای عربدن شاعر ابودلامه
حضورنده بولنیوردی . آلدینی امر اوزرینه اوده بر طرفه اوطوردی .
خلیفه قبری کوستره رك دیدی که :

— یا ابادلامه ! بوراسی ایچون نه حاضرلادك؟

شاعر شو جوابی وپردی :

— خلیفه نك عجبیه سی قیزی !

بو جواب منصورى كولمكه مجبور ایچندر .

قمره نك روشنندن آ کلاسلدینی وجه ایله خلیفه نك «بوراسی
ایچون نه حاضرلادك؟» دیمکدن مقصدی «عاقبت ترك حیات ایله
قبره کیردبك زمان ایشکه یارایه جق اعمال صالحه وارمی ؟»
دیمك اولدینی شاعرجه معلوم بولندینی حالده . شارایی تاشیط
قصیده تجاهل ایده رك بالاده کی جوابی ویره شد .

توبیخه مثال :

اصحاب ثروتدن ساده دل بر بک اقتدی بعضی ارباب هوانک اخطارات
کنشورانه سنه قابله رق . بتشمش اولان کمریمه سنی اورو پاماموازلری
طرزنده تریه ایتک مراقنه دوشمش ایدی . بر مریمه غربیه جاب ایدلری .
قیزجغزه بر آرز پیانو و سازه اوکره دلدی .

[۵] مدهوشی عشق .

اوراقدن اوزاغه افر باسندن اولان یکریمی یکریمی ایکی یاشلارنده برکیم
جواریدن بریتک جاذبه سنه طوتلش اولدیقتن آره صیره بک افندیکن
قوناغنه کلیردی. هر کلیشنده متعلنهک ترقیات واقعه سنه دار پندرن
بر حیل ایضاحات ایشیدردی. اوصاعش ایدی. بو ایضاحاتک آره سنه
«سی پک کوزلدر» جله سی ده قاریشیردی. طالباً بک افندی کریمه خانمی
بو کجه تزویج باتک تصویرنده بولنیوردی. کجک فکری ایسه باشقه
برده ایدی.

بر آقشام کیم بته قوناغنه کلش ایدی. بک افدینک تنسی اوزرینه
کریمه خانم پیانو آهکیله بر شرق سویلیدی. کیم بالطبع هم پیانو چالیشی
هم شرقی سویلایشی تحسین ایلدی. بدر زیاده سیله نمون اولدی. حال بو که
کریمه بک چالنی چالشی بک مبتدیه اولدینی کیم صداسی ده سولیه بک
صورته بک انجیه ایدی.

باشقه بر کون کیم آقشام اوستی بته قوناغنه کلدی. بک افندی ایله
باشقه به چیقديلر. کومس قارشودن کورینیوردی. قاریشیق بر مس
ایشیدلکه باشلادی. بک افندی یاننده بولان کیمک یوزینه باقه رق
دیدکی که :

— او نه ؟ —

کنج بر آز دیکله دکدن سکره ساده دلانه بر طور ایله شو جواجی ووردی :

— پک ای آکلایمدم افندم ! کومسه سکسار کیرمش اولمی !

کریمه خاتمک پیانو چالهرق شرقی سویلیمکده اولدینگی کنج
بک کوزل فرق ایتش ایدی. بک افندی بی تو بیخ ایچون تجا هله
بولندی

تجیره مثال :

بر باشقه بدیهه کوسنر هر دم عشق
حقیه کیم اولش کیم اولور عمرم عشق

که کلشن اولورسین ده کاهی کلشن
جنتی جهنم میسین ای عالم عشق
عالم عشقك جنت و یا جهنم اولدینی معلوم ایکن اظهار
حیرت یولنده تجاهل ایدلشددر .
تدکله مثال :

مرحبای طرب آباد حزین و خالی
بر زمان اولمش ایدک یار ایله سنده همدم
اونه خوشدم، نفقدر نشوولی برطالم ایدی
هیبها صودت ایدر یی او زمان خرم

دیگر :

سن فصل کل طاقندك ای کلین
درخ رنگین یار صولش ایکن
یوقسه اول نوبالك اولدیمی
سکا حال حزینی حزن افکن
بو ایکی مثالده مخاطب اولان (طرب آباد) ایله (کلین) ك
حقیقتده قابل خطاب اولناملریله برابر کیمش زمانك عودت
ایتمه جکی و درخ رنگین یارك صولسندن کلینك، متأثر اوله رق کل
آچامسی لازم کلمه جکی معلوم ایکن ایدیان تجاهل اظهار مدهو-
سی غرام مقصدینه مستند در .

مجنون عامرینك :

بالله سویلک بکا ای آهوان دشت
سزدنمی یوقسه نوع مشردنمی سودبکم

دیه ترجمه ایدیله بیان :

تَاللهِ يَا ظِيَّاتِ الْقَاعِ قُلْنَ لَنَا
لَيْلَى مَنْكُنْ اَمْلِي مِنَ الْبَشَرِ

بیتده کی تجاهل ده بوقیلدن عد اولنه بیایر . مجنون لیلایی
آهودن فرق ایتمه جک قدر دیوانه دکل ابدی .
مدحده مبالغه به مثال :

آقبور نور ، کور دیکم دره دن
آب و اشجاری برق برق اولمش
زیر و بالاسی نوره غرق اولمش
وادی ایمن اولسون کورین

بومیدر وادی شریف طوی
او غمیش کیمک تجلاسی
بوایپه زده شمیدی موساسی
یادکلسه نه در او نور هدی

توصیف اولتان دره یی — که (نصیدین) جوارنده در —
مدحده مبالغه مقصدیله بومک جناب کلیم الله تجلی آلهی واقع
اولان وادی مقدس اولوب اولدیغنده تردد کوستریایور .
نفینک ادرنه شهرینی تعریف ضمتنده سلطان احمدی توصیف
ایدن قصیده سندن اولان شو بیتلرده دخی تجاهلک بو درلوسی
کوریلور :

ادرنه شهریمی بویا کلشن ماوامیدر
آنده قصر پادشاهی جنت اعلامیدر
بیت مهور فلکیمی اولفضاده اول سرای
یا زمینی جنت اولمش کعبه علیامیدر

جو پلری دور این طرف چنزار بن یاخود
 مائی پرواز ایله قطع اولمش بشیل خرامیدر
 سار و خرم ر فضائی هر کنار جو ییار
 یامیان جوده عکس کنبد خضرامیدر
 حفظ ایچون یاخود وجود بادشاهی جو یلر
 پاسبان کج دولت اولمش اذدر هامیدر

بو بیتلرده شمدیکی طرز نظمہ مخالف مسامحه لر واردر .
 مع مافیہ ینہ او قصیدہ ک ینہ بو صنعتی مشتمل بولنان شو قطعہ سی
 هروجه ایله غرادر :

دائما بویه مفرجی بو جای دلکش
 هر زمان آب وهواسی بویه روح افزامیدر
 بوقسه شمدی ایلین آب وهواسن تربیت
 آفتاب دولت شاه جهان آرامیدر

عونی بک حضرت مولانا وقبه خضرا وصفندہ کی قصیدہ
 شریفه سندن اون ابیات آتیہ ایسه بومبجنده الذ عالی منالاردن
 عد اولنور :

بارکاه اسماعی قبه خضرامیدر
 یا فضائی لامکانده چتر او ادنامیدر
 شش جهتن روز شب کرویان ایلر طواف
 مسجد اقصامیدر یا کعبه علیامیدر
 ساحه ندہ روشنا قدیللری برقی اوران
 یا نجوم آسمان عالم منامیدر

بشقہ بر عالمی ایجاد الملش صنع ازل
یا معلی خوابگاه حضرت ملامیدر
قایلادی ارض وسمایی فیضی اماحق بیلیر
خضر فرخ بھی روح الله جانفشامیدر

فضولی به مخصوص اولان شیوة لطیفک اک بالا نمونه لرندن
بولان :

ماه نودر بوقمه سن قیلدقده سیر آسمان
قالدیروب پارماق کتیرمش آسمان ایمان سکا

نعت عالیسی ده بواسلوب اوزره آسمان پیرای ادب اولشدر .
ذمده مبالغه به مثال :

ای خسته لره چاره بولان حی مجید
درد دله چاره بنم فوتیمیدر
بالله قاپودن کیرنجبه اولدم نومید
دوختوری کلن یا ملک المومئیدر

زواللی خسته دوختوری ذمده مبالغه مقصدیله متجاهلانه
سویشیور .

تکلم صامت — متکلمک کندینی وفات ایتمش فرض تکلم تکلم صامت
صامت ایده رک او وجه ایله سوز سویامسیدر .
بو بولده سویلنیا سوزه (کلام الصامت) تفسیر اولتور .
مثال :

لوح مزار شاعر

اولدی جان همیزم جان دیکله هم صومسون جهان
 کوش جانم دیکله سون آرام جام سویلسون
 بر زمان بن سویلدم کیم ییلدی ؟ بوندن بویله ده
 کوکک حالن بیقلش خانام سویلسون
 مشهدم عشر کسلش ، پنده یوق سوز دن اثر
 قصه ر تکینی خون روانم سویلسون
 بن نهان اولدسه آتارم نهان اولماز طورر
 شامی اخلافه میت جاوداتم سویلسون
 بر زمان اولسون بکا لوح مزارم نرجان
 بن بوردلدم سویلکدن نرجاتم سویلسون
 دیگر :

مشهدمدن شوق کویکله رواندر قان هنوز
 کورمدی تیغک بنم کعبده بر قربان هنوز
 بر شهید دغرو شام که کوش جانده
 روح یحیادن کلیر آواز استخوان هنوز
 دیگر :

خون جوشان شهادت ایچره بن غلطان ایکن
 سن ایدردک خنده ، قان آغلاردی شمیرک سنک

فضولینک تکلم صامت منالارندن اولان یات آتییی مشرب
 رندانه یی نه قدر تهییج ایدر ! :

بن خود اولدم ای ترا بیدن اولان ساعرم دام
 رملر بزمن کزوب بر ریتور بدن نیاز []
 [*] (پتور) ایصال ایت دیمکدر .

آذنه لی حتی بک اقدینک شو مطلبی ده بو اسلوب اوزره
سویانیلن سوزلرک اک مؤثرلوندن عد اولنور :

بو شهید حکمة الروح بنی یاد ایلیک
دوسلر ! روح شهید حکمی شاد ایلیک

هر حالده نوحات مأیوسانه جمله سندن معدود اولان (نکلم
صامت) ایله اشتغال طبعه ملال کتیره جکندن مخیله نک بو نکل
اشغالی مناسب کورلر ایسه ده شوراسی ده اعتراف اولمیلدرکه
بعض احوالده انسان طبعه ذاتاً کلش اولان ملالی تعدیل ایچون
کندیته مخصوص برلوح مزار یازمه مجبور اوله بیایر . نه ده
طائلی یازیایر !

بو طرز حزین (نکلم روح) عنوانیه یاد اولتور . او حالده
سوزه (کلام الروح) دینیلیر .

قافیه — هم لفظدم معنی یاخود یالکز لفظ ویا یالکز معنی
حسیله مختلف اولدقلری حالده مصراعرک یاخود یتلرک
اواخرنده ویا بونلرک اواخر منزله سنده بولتان برلرده —
تلفظه استقلال منروط اولماق و آسغیده تعداد اولنه حق
حروف وحرکاتدن عبارت اولق اوزره — نکرر ایدن نیئت
مجموعیدر .

بو تعریف مطلق کوردیکی ایچون حاوی اولدینی قیوده

دائر ایضاحات آتیه‌نک اعطاسنه لزوم کور ییورز :

بونده کی « هم لفظ هم معنی یا خود یا لکن لفظ و یا یا لکنز معنی
حسیله مختام اولدقاری حالده ، قیدی کور ترکه مثلاً بره طلعه ده
قافیه دار عد اولنه جق ایکی کله هم معنی حسیله یکدیگرک
عینی اوله ماز . چونکه اولیه اولدینی تقدیرده مقصد غائب ایدلمش
اولور . یعنی قافیه تحقق ایتمز . از جمله عا کف پاشامک :

کوکل هر دلیرک مفتونی اولماز خبلی سرکشدر

ولی اول غمزهی فتای بیلر سین نه دلکشدر

معای — (کش) لرك كرك لفظ ، كرك معنی حسیله
بر بردن فریق اولمدینی ایچون — قافیه سز عد اولنور . دیمک
اولبور که قافیه دار عد اولنه جق لفظلر بیننده البته اختلافی
بولنه جقدر . ایشه بواختلاف اوچ درلو اولور :

۱ — هم لفظ هم معنی حسیله اختلاف .

۲ — یا لکنز لفظ حسیله اختلاف .

۳ — یا لکنز معنی حسیله اختلاف .

هم لفظ هم معنی معنی حسیله اختلافه مثال :

رفاریته دقت ایت نه موزون

شاهر بوکا اولسونعی مفتون

بویتده قافیه دار اولان (موزون) و (مفتون) کله لری بیننده

هم لفظ هم معنی حسیله اختلاف واردر . یعنی (موزون)

(مفتون) لفظاً عینی اولمدینی کی معنی دخی عینی دکلدر . اکبر

قوانی بواسلوب اوزره واقع اولور .

یالکز لفظ حسیله اختلافه مثال :

سوزکله داغما رطب اللسانم

سوزکدن قلسون خالی زبام

بویته قافیه دارا اولان (لسان) و (زبان) کله لری بری عربی ،
دیگری فارسی اولق اوزره دیل معناسنه اولدیقندن یینلرنده
اختلاف لفظ جهته منحصر قالیر . بواسلوب اوزره یاییلان
قافیه لریکده سولز . چونکه طبیعت ایکنجی قافیه ده معنای دیگر
آرامنه میالدر .

یالکز معنی حسیله اختلافه مثال :

واری بر جاریه ده بویله بیا

مکن اولماز بوکا تقدیر بیا

بویته (بها) لرل برنجیسی عربی اوله رق حسن ایکنجیسی
فارسی اوله رق قیمت دیتک اولدیقندن یینلرنده یالکز معنی حسیله
اختلاف بولور .

زهار دریچه قلسون باز

دراچی سیده کلسون باز

یتی ده — بری (آحیق) ، دیگری (طوفان) معناسه
ایکی (باز) ی حاوی اولدینی ایچون — بوقیلدندر . بواسلوب
اوزره یاییله جق قوافی صنایعدن معدود اوله جغندن کلفتلی اولمامق
سرطیله مقبول اولور .

« مصراعلرک » قیدی تعریفه مطالع و متشویات قوافیسنی

ادخال اتمکده در . بوقید اولسه مثلا فضولینک :

غیره ایلر بی سبب یئک التفات اول نوش لب
 التفات اغز بکا مطلق نه در بیلم سبب
 مطلعیه آثار کترانه مدن :

باق صنعتنه نه عالم آرا
 باق قدرتنه نه حیرت افرا
 باق ملکنه واری انجاسی
 باق ذهنه سیغاری کبریاسی

متوینسک قافیه لری تعریفدن خارج قالیردی .
 « یاخودی تارک ، قیدی تعریفی غزل لارک . قصیده لارک ، رباعیلرک
 مطلع لرندن ماعدا بیتلریله قطع لارک ابیاته شامل قیلیمقده در .
 بوقید اولسه مثلاً فضوینسک بالاده کی مطلعندن صکره کلن :

حوری کوکلدر چکن کوزدر کورن رخساری
 الله الله کام آلان کچدر چکن کچدر تعب
 بیتیه نفهینک بر قصیده سنده کی :

آفرین ای علم افراخته سردار دلیر
 صفدر قلعه کشاصف شکن کشور کبر
 مطلعنی تعقیب ایدن .

فتح خیبر اوله لی انلله مشدر کیسه
 زور بارو ایله بر بوبله حصاری تسخیر
 بیتک و آثار کترانه مدن :

یک باقه عبا پوش تن کترمه
 باق چشم خردله فکر جانپرورمه

جعفر کی جو فی ذوالجناحین اولهدهم
مستظهرم اللهم پیغمبره
رباعینک بیت نایسبله :

ایسترم اسمک کی ذاککده ده
معنی علویت اولسون منجلی
شتمیدن نقش ایت شو پندی قلبکه
ساده اسمک اولسون اوغلم علی
قطعه سنک قافیه لرینه تعریفک شمولی اولمازدی .

« و یا بونلرک او آخری منزله سنده بولنان پرلرده » قیدی
کندیلرینی ردیف تعقیب ایدن قافیه لرک تعریفه دخولی ایچوندور.
مثلا :

التفات ایلر الیه کاهی کوزلرک
بن دخی آنلردنم کورسون الیه کوزلرک

مطابقه باقیدیمزده مصراعلرک آخرلرنده (کوزلرک) ی کوردرز.
اگر تعریف ذکر اولنان قیدی حاوی بولنسه قافیه یی بونلرده
آرامه من لازم کلیردی . حال بوکه قافیه بونلرده دکل ، بونلرک
تعقیب ایندیکی (کاهی) ایله (الیه) ده در . (کوزلرک) ردیفدر .
(کاهی) ایله (الیه) حقیقتده بو مصراعلرک آخری دکل ایسه ده
قافیه نظر آخری منزله سنده در .

« تلفظده استقلالی مشروط اولماق اوزره ، قیدی تعریفدن
ردیفی اخراج ایدر . چونکه یوقاریده کورلدیکی اوزره قافیه
اولق احتمالی اولبان ردیف دائماً تلفظده مستقل اولور .

د آشاغیده تعداد اولته جق حروف و حرکاتدن عبارت اولوق
اوزره، قیدی (لزوم مالایازم) یا خود (اعانت) و یا (قافیه مقیده)
دینیلن صنعتی اجرا یولنده التزام اولسان حروف و حرکاتدن
احترازه مبتدیر. مثلا :

بکسان نظرمدہ صیف و سرما

اندوه ایسه اسم بی معنی

شوریده نشوۂ شبابم

اوللاسه ده باغ نزهت افزا

فکرم یتیشیر بکا طربزا

مستغنی فہمۂ ربایم

نظمندہ (سرما) ایله (سما) ده کی (م) لر، (شباب) ایله (رباب) -
ده کی برنجی (ب) لر، (نزهت افزا) ایله (المر بزا) ده کی (ز) لر التزام
اولتمسده قافیه به خلل کلزدی. از جمله آنک آلت طرفی اولان
شو پارچہ ده (خندہ) ایله (سخندہ) دن ماعدا یرلرده اعناتہ رعایت
اولنماش ایکن قافیه محتل اولمامشدر :

کوکلدہ صفا دہندہ خندہ

عزوج ایکی خندہ برسخندہ

یاغده اوکل بدن خرامان

بر نازہ پہار وار کہ بندہ

یوق پیکدہ بری آنک چندہ

یہودہ نہ فخر ایدر کلستان

د تکرر ایدن، قیدی دخی تکرر سر قافیه متحقق اولمیه جفتی
کوستر. (فرد) یا خود (مفرد) تمیز اولنان :

يوری دریا دل اولوب ایله تحمل یوشه
روزگارک اوکنه دوشمین آدم یوریلور

کبی غیر مُصرَع بیتارده قافیه یوقدر .

حروف قافیه

شمدی یوقاریده د آشاغیده تعداد اولنه جق، دیدیکمز
حروف و حرکاتک نهلردن عبارت اولدیفی کورهلم :
قول مشهوره کوره حروف قافیه طقوز در :

- روی .
- تأسیس .
- دخیل .
- ردیف .
- قید .
- وصل .
- خروج .
- مزید .
- نازره .

روی — قافیه نك حرف اصلی اخیری اولان و یا حرف
اصلی اخیری منزله سنده بولان حرفدر .

بر حرفك قافیه حرف اصلی اخیر منزله سنده بولنسی ایکی
صورتله اوله بیایر : یا تکلفسز اوله رق حرف اصلی اخیر
منزله سنده بولنور یا خود تکلفله او منزله ده بولندیر بلور . تکلفله
او منزله ده بولندیر یله جق حرف ایسه کله نك یا وسطنه و یا
آخرینه کلیر .

شو افادهك نتیجه‌سنه نظراً رویده درت احتمال اولش
اولور.

۱ - حرف اصلیٰ اخیر اولق.

۲ - تکلفسز اوله‌رق حرف اصلیٰ اخیر منزله‌سنده بولنش حرف
اولق.

۳ - تکلفه وسط کلمه حرف اصلیٰ اخیر منزله‌سنده بولندیرلش
حرف اولق.

۴ - تکلفه آخر کلمه حرف اصلیٰ اخیر منزله‌سنده بولندیرلش
حرف اولق.

بو احتمالاتی امثله ایله ایضاح ایدم :

روینك حرف اصلیٰ اخیر اولسنه مثال :

کوردکی بو دامکده آزاد
یر دامک اسیری صید و صیاد

بو یتده حرف اصلیٰ اخیر اولان روی (د) حرفیدر .

طبعده که ذوق وشوق نام ایت
مفتون خرامکم خرام ایت

یتده ایسه (م) حرفیدر .

روینك تکلفسز اوله‌رق حرف اصلیٰ اخیر منزله‌سنده
بولنش حرف اولسنه مثال :

مژکاتی که نیم جنبش ایلر
بك چند بلا غایش ایلر

شیخ غالب

بو یتده (جنبش) اماله (نمایش) ده کی (ش) لر حرف

اصلی اولدقلری حالده تکلفسز اولارق حرف اصلیٰ اخیر

منزله سنده بولنشلردر . حقیقیده (جنبش) ده حرف اصلی
اخیر (ب) اولدینی کبی (نمایش) دده (ی) در .

بویله اولان حرفه « غیر مشهور ترکیب » دینیلیرکه بر کله
ایله برلکده استعمالی کثیر اولوق جهتیله نفس کله دن کبی کورینور .
تعبیر دیگرله : سطحی بر نظر آئی کله نك حروف اصلیه سندن
ظن ایدر . حال بوکه دکلدر .

بودرلو حرفلر یکقافیه اولان قیسه منظومه لرده بردفمه دن
زیاده روی یاپلما ملیدر . قصیده کبی یکقافیه اولان اوزون
منظومه لرده یاپلمق لازم کلیرسه باری یکدیگره قریب ایدیلیرکه
یدی بیت فاصله ایله کتیرملیدر . هر حالده یاپلما سی اولادر .

(جويا ، زیبا) کبی صفت مشبهه لرده بویله در . مثلاً بریتک
برنجی مصراعی (جويا) ، ایکنجیسی (زیبا) ایله نهایت بولسه
قافیه تحقیق ایتمز یعنی بیت قافیه سز عد اولنور . مع مافیه بونلردن
برنجیسی (جويا) ، ایکنجیسی (بویا) اولسه قافیه متحقق اولور .
چونکه ایکسینده ده حرف اصلی^۱ اخیر (ی) در . بوندن
طولاییدرکه ضیا پاشا نك :

ظن ایتمکه آژ مایش ایتش

اهل هنره نمایش ایتش

یتی شیخ غالبک بالاده کی ییته قیاس اولنه ماز .
روبنك تکلفله وسط کله ده حرف اصلی^۲ اخیر منزله سنده
بولندبرلش حرف اولسنه مثال :

دبیدلر : موسم سرماده چیقاری اودن

هوس صید الیه هیچ اولیان آدم کودن

بویٹک برنجی مصراعنده روی (او) ك حرف اصلی
اخیر اولان واوی اعتبار اولندیفی صورتده ایکنجی مصراعنده
(بون) دیمك اولان (کودن) ك واوی حرف اصلی اخیر
منزلهسنده بولندیرلش اولور .

روینك تكلفله آخر گله ده حرف اصلی اخیر منزله سنده
بولندیرلش حرف اولسنه مثال :

اقتذر ایلر بونکله که بز

مستغیض مائر عربز

بویٹک برنجی مصراعنده حرف اصلی اخیر (ز) اولایی
حالده ایکنجی مصراعنده (عربز) تعیرنده کی (ز) حرف
اصلی اخیر منزلهسنده بولندیرلشد .

بو اسلوب اوزره بایله جق قافیهلرک حکمی دخی یوقاریده
« روینك تكلفسز اوله رق حرف اصلی اخیر منزلهسنده بولمنش
حرف اولسی » مبحثده کوستریلن وجه اوزره درکه یکفافیہ
اولان منظومه لرده بردقمه دن زیاده ایراد اولمنسی مقبول دکلد .
منظومه لرده اوزوناهی حییلہ ایرادی اقتضا ایدرسه کذاک بدی
یت فاصله ایله کتیرلمایدر . هر حالده کتیرلهمسی اولادر .

استاذه اونه دن بری بورالره دقت ایتشلردر . ملا
ضمیک :

اسدی نسیم نویار آجادی کالر صبحدم

مصراعيله مصدر اولان قصیده سنك قافیه لرینی کوزدن
کچیره جك اولاسق :

سن برشه ذی شانسین شاهنشاه دورانسین
یعنی که سن خاقانسین دورکده بن خاقانیم [۱]

ییتدن بشقه بالجه ایباتنک رو یلرینی حرف اصلی" اخیر
اولق اوزره بولورز . دیمک که قصیده ده یالکز بودغه اوله رق
غیر اصلی بر حرفی روی یامش . بونده ایسه بالاده کوسترلدیکی
وجه ایله بآس یوقدر .
مشار الیه :

سفر مبارک اوله ای خدیو فرخ دم
مصراعيله مصدر اولان قصیده سنده بویه ایکی روی ایراد
ایتمشدر . فقط آرله لرنده یکرمی ییتدن زیاده فاصله واردر .
بورایه قدر ویریلن ایضاحاتدن آکلاشامش اولمایدیره روح
قافیه اولان روینک قوافیده تکراری وجوب تحتنده در . قافیه دار
اولا ایبات و مصارعه ده روی یالکز بر حرف اولور . بشقه
حرف اوله ماز .

[۱] یوینتدهکی (ذی شانسین ، دورانسین ، خاقانسین) مدلری —
(اماله) مجتته بیان اولنه جنی اوزره — عیوب شعردن معدود در .
(خاقانیم) ده کی صورتک تلفظ ایسه زما عرزه قبول اولنه یلیر بر شبیه
عجمانه دکلدر . شمعی طوغری عد اولنان تلفظ یانک کسرله (خاقانیم)
دیمکله حصوله کلیر .

تأسیس — روی ایله ینلرنده بر حرف متحرك بولتان
تأسیس
انقدر .
مثلا :

افکارم اگرچه نظمه مائل
حالم دکل انتظامی قابل
ییتده (مائل) ایله (قابل) ده کوربان الفلر تأسیسدرکه
بولرله روی اولان (ل) لر ییتده متحرك (ء) ایله (ب)
بولئیور .

ابیات آتیهدده دخی تأسیسه رعایت اولمشدر :

مادام که دلیر آمده حاضر
موقعده در احسن المناظر
محسود عوالم اولدی حالم
قارشیده خلاصة العوالم
بولنشوة حسن وعشق جامع
اکشامه قلیو ایسه که نه مانع

قافیه مؤسسه قافیه مک بو درلوسنه (قافیه مؤسسه) دینایر . فضولینک :

بت نورسم نمازه شب وروز راغب اونش
بوہ دیندر الله به سجدہ واجب اولمش

مضامی غزلنده سراپا قافیه مؤسسه التزام ایلمشدر . باقی درت
یتک قافیه لر شونلر در : جاذب ، کاتب ، قائب ، طائب .

طباع سلیمه نك شهادتیه ثابت اولدینی اوزره تأسیس ترینات
شهریه دن معدود اولمقله برابر واجب الالتزام دكلدر . عدم
الزامندن قافیه نقيصه دار اولماز . بناءً عليه صنایع جمله سندن
عد اولنور .

ينه مشار اليك :

بقی ذکر ایتمز ایل افسانه مجنونه مائلدر
نه بکزر اول بکا دردی آنک درمائی قابلدر
مطلع مؤسسی تعقیب ایدن اییادن یالکتر شو ییتده تأسیسه
رعایت اولنماشدر :

نه مشکل حالی اولسه عاشقك معشوق ایدر چاره
کر اول بی درد بیتلز سه بو حالی حال منکلدر
ایران شعراسیله اوزان وقوافیده آنلره تبصیت کوسترهش
اولان عثمانلی شاعرلری بالاده بیان اولندینی اوزره تأسیسه رعایتی
لوازم قافیه دن عد ایتیمور لر ایسده مولانا جامی کبی بعض
افاضلك افاده لرندن فصحاى عربك تأسیسی التزام ایلدکری
آکلاشیلور . فی الحقیقه (متنبی) نك اییات آنیه سی کبی
مصادف نظر عاجزانه من اولان بعض اشعار عربیه دخی بو
مدعاك صحتیه دلالت ایتکده در :

قبالت ماینی و بین احبئی
من البعد ماینی و بین المصائب
کنیر حیاة المرء مثل قلبها
زول و باقی عمره مثل ذاهب

الی لعمری قصد کل عجیبه
کاتی عجبت فی عبون العجائب

تأسیس ایله روی ییتنده بولته جق حرف متحرک (خاور،
یاور) کی بر جنسدن اولسی شرط دکندر
دخیل — تأسیس ایله روی ییتنده بولنان حرفدر .

دخیل

اولدقیجه زمان زمان مصادف
حیراتم اولور نگاه عارف

ییتنده کی (مصادف) ک دالی ایله (عارف) ک راسی کی ،
بعضل « رویلر متحرک اولدینی وقت دخیلارک اختلاف
حرکاتنده باس یوقدر ، دیرلر و منلا (کاتبه) ایله (معاتبه) نک
قافیه یا بللمسی مجوز ایدرلر ایسه ده بو صورت آهنگه ولو کلی
اولسون خلل ویره جکندن عدم جوارینک ترجیحی دها زیاده
موافق طبع کورینور .

ردف — آره لرنده بر حرف متحرک بولنماق اوزره رویدن
اول واقع اولان الف یا خود ماقبلی مضموم و اوسا کنه و یا ماقبلی
مکسور یاه سا کنه در .

ردف

بو تعریفه نظراً ردف ایکی نوع اولمق لازم کلیر: برنجیی
روی ایله بینلرنده نه منحرک نه سا کن هیچ ر حرف بولنمایدور.

کوکلیجه قلم اولدی محتاد
چشمده جهان قلم آباد

و :

ای صنع صفا فرای همچون
دل اولدی نزلکله عنون

و :

حالتکز ساده شکلکزده ظریف
مسککز خوش مقامکزده لطیف

یتلرنده اولدینی کبی .

ایکنجیلی بینلرنده بر حرف ساکن بولناندر . (باقه) ایله
(ناقه) ، (سوخته) ایله (دوخته) ، (بیخته) ایله (ریخته) کبی .
قافیه بالنسبه آز قوللانیلیر .

ایکنجی صورتده آردهده بولنان حرف ساکنه (ردف زانده) ،
الف و یا واوه یاخود یایه دخی (ردف اصلی) نامی ویریایر .
مطلقا ردفی مشتمل اولان قافیهیه (مردف) و (قافیهٔ مردفه)
دینیلیر . قافیه الف و یا واو یاخود یادن عبارت یالکز بر ردفی
مشتمل ایسه (ردف مفرد ایله مردف) ، هم ردف زاندهی همده
ردف اصلی یی محتوی ایسه (ردف مرکب ایله مردف) عنواتی آلیر .
ایران و روم شعرا سنک رایته کوره قوافیده علی الاطلاق
ردفک تکراری واجبدر . عرب شاعرلری ایسه واو ایله یاده
اختلاف ردفی نجویز ایدرلر . ملا (امور) ایله (امیر) ی قافیه
یایارلر . بو یولده قوافی اشعار عریده پک چوقدر . از جمله
(کعب بن زهیر) له (رضی الله تعالی عنه) حضور اقدس نبویه
الشاد ایتیش اولدینی مشهور قصبده بابغه ذکر اولسان اسلوب

تقفیه نك شواهدندن معدود در . نمونه اولقی اوزره ایکی یتتی
ایراد ایدملم :

ایبشت ان رشول الله او عدنی
والعفو عند رسول الله مأمول
لا تأخذنی باقوال الوشاة ولم
اذنب وان كثرت فی الاقاویل

فارسیده اولدینی کی لسانز ده دخی بو صورتک اجراسنه
قعلما جواز ویریله من .
قید — ردقدن باشقه اولهرق روینک بلا فاصله ماقبلنده
بولنان حرف ساکندر .

فید

سنمین بو کون ای مشرف الفرش
جنتلرک اورتیسنده یو عرش

و :

ترك حقیقت ایدن اولمازی یست
اولیان السامی حقیقت یرست

و :

صکوهرمی آزار دکلیدو عیب
دل کندی ایکن خریفه العیب

یتلرنده کی (ر، س، ی) حرفلری کی .

(بزم و رزم، شمع و جمع، درد و مرد، مهر و سپهر، میل و نیل،
نقر و نقرز) طرزنده کی قافیلر هب بو قیلیدر .

اکثر فصحا قوافیده قیدک تکرارینی واجب عدایدلر .

قابوسندن چیقوب همان شهرک

اولدی طازم موینجه بر شهرک

یستده اولدینی کچی که قیدلرک ایکیسی ده (ه) حرفیدر. فی الحقیقه
(نرم و نرم) قیلندن اولان کلهلرک قافیه یا بلسمی آز چوق سلاقی
حائر بولنان طبعه خوش کلز . عزت ملانک :

اولوب مال قارون اسانده خرج

قیلش نرائی جواهره مزج

یاتی بو یولده در .

قیدک اختلافی تجویز ایدنلر قید اوله جق حرفلر ییتنده قرب
مخجج بولمنسی شرط ایتشاردر . بونلره کوره مثلاً (بحر) ایله
(شهر) ، (وحی) ایله (نهی) قافیه اوله بیلیر . قول اول موجبجه
قیدک اتحادی اسلم اولدینده شبه یوقدر .

مبجسته کورلدیکی وجه ایله جمهوره کوره (ردف) الف و یا
ماقبلی مضموم و او ساکنه یا خود ماقبلی مکسور یادن، تعمیر دیکرله :
حروف مددن عبارت ايسه ده بعضار بوتی و روینک بلا فاصله
ما قبلنده بولسان حرف ساکن و دیه تعریف ایتشاردر . بوقوله
نظراً قید ردفده داخل اولمش اوله رق (قید) تعمیرینک استعمالنه
احتیاج قالمش اولور .

وصل

وصل - روی پی متعاقب کلن حرفدر :

اولقده نكاه بی قرارم
جوش آور طبع جذبه دارم

یبتندہ کی (م) لر کبی .

قوافیدہ وصلک تکراری واجبدر .

خروج - وصلی متعاقب کلن حرفدر :

خروج

مست اولور هر کیم که میر ایلر شرای رنکی
رفس ایدر هر کیم که دیکلر دلفریب آهنکی

یبتندہ کی (ی) لر کبی

قوافیدہ خروجک تکراری واجبدر .

مزید - خروجی متعاقب کلن حرفدر :

مزید

زمانر سخن افروزیدر زبانرک
زمانر حکم آموزیدر زمانرک

یبتندہ کی (ک) لر کبی .

قوافیدہ مزیدک تکراری واجبدر

ناثرہ - مزیدی متعاقب کلن بر ویا بردن زیادہ حرفدر .

ناثرہ

اکثریا بر اولور :

شائندہ ہشارلر مستیکرہ

کندکر دشمسکر ہستیکرہ

یبتندہ کی (ہ) لر کبی .

قوافیدہ ناثرہک دخی تکراری واجبدر .

بورایه قدر تعداد اولتان حروف تسعه دن (روی) اساس قافیه
 لولمق اوزره نظر دفته آندینی حالده باقی سکر حرفدن (تأسیس،
 دخیل، ردف، قید) دینیلن در دینک رویدن اول، (وصل، خروج،
 مزید، نأثره) دینیلن دیگر در دینک دخی رویدن سکره واقع
 اولدینی کوریلور. دیمک که بو طقوز حرفک بر قافیه ده اجتماعی
 لازم کلسه روی بونلردن دردی صاغنده، دردی صولنده اولدینی
 حالده اورته ده بولنه جق.

ملاحظه مخصوصه

ظن عاجزانه مزه کوره (روی) دن سکره هر نه کلیرسه
 (ردیف) عد اولمق اولادر.

بو صورت قبول ای دیله رک بالاده کوردیکمز دوت مثاله کی
 (م) لر، (کی) لر، (مزک) لر، (یکزه) لر کی روی به الحاق اولتان
 شیر (ردیف) نامیله یاد اولندینی تقدیرده (وصل، خروج، مزید،
 نأثره) تعمیرلرندن هیچ برینک استعمالنه احتیاج قالمیه رق کلفت بر
 طرف ایلمش اولور.

(ردف) ک (قیده) دخی شامل اولان سالف الذکره روینک
 بلا فاصله ماقبلنده بولتان حرف ساکن، تعریفی قبول ایلدیکی
 حالده ایسه (قید) تعمیرینک استعمالندن ده حاصل اوله جفتندن
 میدانده یالکز (روی، تأسیس، دخیل، ردف) تعمیرلری قالدیه رق
 حروف قافیه مسئله سی ده زباده ساده لشیر.

مع هذا (حرکات قافیه) مبحثیه سائر بعض مباحثه لزومی
 اوله جفتدن (وصل، خروج، مزید، ناثره) تمیز لری اونی و تمامی بز.
 قدما (ردیف) ی صور مختلفه ده، حتی ایچندن پیقیله میه جق
 صور نلرده تعریف ایتمشدر. بواشکال (وصل، خروج، مزید،
 ناثره) اعتبارندن ایلری کلمشدر. یوقاریده ترجیح ایتک ایستدیکمز
 رایه کوره ایسه مسئلهده بیهوده ذهن یوره جق هیچ بر جهت
 قالماز، بناءً علیه (ردیف) شویله تعریف اولنور:

ردیف

— معرعرک یا خود بیتلرک او اخیرنده روی یی متعاقب عیناً
 تکرر ایدن بر ویا بردن زیاده شی،
 بو تعریفده کی (شی) تمیزی بر حرف یا خود بر کلمه دن عبارت
 اولان ردیفله شاملدر. تعدد صورتلری ایسه ویا بردن زیاده،
 قیدیه تعریفه ادخال ایدلمشدر.
 مختلف ردیف، مثالاری.

بر صفا بخش ایدلم کل شو دل ناشاد (ه)
 کیده لم سرو روانم یوری سعد آباد (ه) ندیم

—
 قاشلرین بالاده سیر این رخلرین کور ریر (ده)
 قیل عاشا خلدی زیر سایه شمشیر (ده) وه

—
 حلاوتیاب اولوری نعمت الوان دنیا (دن)
 دهن شوی اولیانلر بوس دامن مدارا (دن) راغب ناشا

زیارت ایلدم بر تارپاک خرقه پیری
 کوزل اکراملر کوردوم حنیف نکتته پیرا (دن)
 علامتدر ایدر ابصال بزم قریه اسراری
 بو کون سر رشته کیردی دسته دامان ملا (دن) اسرارده

ایدر اذر پری صورت کوزل (ر)
 نوحی خدای روحدر تازه غزل (ر)

امید و بچدن بکا یارب فراغ (ویر)
 نائلی قدیم جان و جهانی ترنایده جک بر دماغ (ویر)

کیمسه ادراک ایتدی معناسی دعوا (مزک)
 عوفی بک بز دخی حیرانیز دهوای بی معنا (مزک)

شاخ کلدۀ زاله دوشمش غنچه زیا (میدر)
 باقی شاه النده یا مرصع ساهر صهبا (میدر)

کیتدی باشکدن کوکل اول سرو قدک سایه سی
 آغلاکیم ادباره تبدیل اولدی اقبال (نستک)
 تیز چکمزین جفا تیغن بینی اولدر مکه
 فضولی اولدیر بر کون بینی آخر بو اهمال (کستک)

حیرت ای بت صورتک کور کده لال (ایلر بینی)
 وله صورت حام کوردن صورت خیال (ایلر بینی)

کبار بستنه زبان ضرور ایمن طوتم
 بورهکنده هزاران سلام (آلیر بولنور)
 زبون بولوب یزی یامال جور ایدنلردن
 برای غیوت حق انتقام (آلیر بولنور)

تانی

عید ایشون باعث شوق جدید (اولسونده کور)
 سیر سعدآبادی سن بر کره عید (اولسونده کور)

تدیم

کل سولشهلم چه بکن دملری جانا
 حیرانکه آپکم (دیر ایدش شمدی نهدیر سین)
 کوردکی نه در طاقت جنت نخسوت
 اول کیه آدم (دیر ایدش شمدی نه دیر سین)

سامی

صفا (ی عشق کیم آکلار کیمکله سولشهلم
 وفا (ی عشق کیم آکلار کیمکله سولشهلم)

لا

مردف
 ردیفی شعره (مردف) تمیز اولنور، شعر مردف ایران
 و روم شفراسنه مخصوصدر. فصیحای عرب ردیفه اعتبار ایتمز لر.
 حقیقت حالده شعر مردفک حلاوتی انکار اولنهماز، فقط
 شوراسی ده اعتراف اولنمیلدر که ردیفشز شعر سوبامکنده ردیفی
 شعر سوبامکدن زیاده صعوبت حسن اولنور. بونک سببی سائر
 ایضاحات لازمه ایله برابر (غزل) میجسته بیان اولنهجقدر.

[انعی]

حرکات قافیه

حرکات قافیه آئیدر :

- رس .
- اشباع .
- حذو .
- توجیه .
- مجری .
- نغذ .

رَس — تأسیس ماقبلندہ کی حرکہ در :

معرفت انتقامہ تا بعدر

مشریت مناع ضایعدر

یتیدہ (تابع) دہ کی (ت) ایلہ (ضایع) دہ کی (ض) ک فتحہ لری کبی .
الک ماقبلندہ باشفہ درلو حرکہ بوانہ میہ جفتدن رس منحصرأ
فتحہ اولور .

قوافیدہ تأسیس بکرر ابتدیکہ رسک دخی تکرری طبعیدر .
تأسیسی حروف قافیه دن عد ایتمسار رسی دخی بالطبع
حرکات قافیه دن عد ایتمزلر .

اشباع — وصلی مشتمل اولان قوافیدہ دخیلک حرکہ سیدر . اشباع
بویله اولان دخیلدہ حرکات ملانہ بوانہ بیلیر .
فتحہ مثال :

مسند اجلانک رفعت برادنی پایسی

در کہ اقبالنک دوات قدیمی چا کری

باده ادراکک توحید سر جوش نمی

ساقی اندیشه مک تحقیق درد ساعری

نغمی

کسر به مثال :

آصف خان اجد قازی وزیر بی نظیر
 کیم رقاء کونه باعثدر وجود تاقی
 صاحب الحیات ابراهیم پاشا کیم اودر
 آسمان بر وجودك آفتاب لامی

سای

ضمیمه به مثال :

کو کلم پیو پور تعظیمکن
 پر جوش اولیو پور تلاطمکن

اصحاب اعتنا اشباعك اختلافی عیوب قافیه دن عدا بدر لر .
 مثلا (سافری) ایله (شاعری) و (قاهر) کبی گله لر
 قافیه یاماز لر . (دخیل) مبحثده بیان اولندی بی اوزره طبیعت
 اوفق اولان ده بودر .

حدو — ردف وقیدك ما قبلنده کی حرکه در :

کائمانه خانه بیرون اولده ایت برالتفات

شکل اسانی به کیرمش روح کورسون کائنات

یتنده کی (ف) ایله (ن) ك فتحه سی ،

پیش چشمده در اول جند جهانگیر هنوز

کوش جانمده در اول غفلت تکییر هنوز

یتنده کی (ك) ایله (ب) مك كسر سی ،

کوکلرده کزن او بال منفوش

بر کون اوله حق زمینه مفروش

یستندہ کی (ق) ایله (ر) نك ضمه سی و :

بو یله یر فمه دن کیم اولاز مست
بو نه سدر دکلې نك الست

یستندہ کی (م) ایله (ل) نك فتح سی کی .

بو مثالرده اولدینی وجه ایله روی سا کی بولندینی وقت
قوافیده حذوک تکراری واجبدر . مثلا (دیر) ایله (دیر) ،
(عون) ایله (خون) ، (شهر) ایله (مهر) قافیه اوله ماز .
روی متحرک اولدینی رمان ایسه بعضی قدما حذوک اختلافی
نجویز ایتشلر ، (بسته) ایله (شسته) کی کله لری قافیه یامیشلر
ایسده بوکا دخی جواز ویرله مک اولادر .
بو اختلافی نجویز ابدنلر و قیدک ردفه تبدیلی لازم کله مک ،
شرطیله ایدرلر . مثلا (دیری) ایله (پیری) آملر جده قافیه
اوله ماز .

توجیه — تأسیسی مشتمل اولمایان قوافیده علی الاطلاق
رویک ما قبلندہ کی حرکه در .

توجیه

توجیه حرکات ملاته دن اوله بیلیر .

فتحیه مثال :

عالم قالیر اورتمه سده ارزن
حولانکھی بو یله ایسترم ن

کسره یه مثال :

بر آریجه قارلی طایغ کسلش

هر موجه کف نثار مدهش

ضمیمه به مثال :

سکا دوشمز بو اعتلا ای سکل

اورادن دوش که رشکه دوشدی کوکل

بو مثالارده کورلیدیکی اوزره روی ساکن بولندیقی وقت

توجیهک تکراری واجبدر . مثلاً (الکن) ایله (ممکن) قاقیه
اوله ماز .

متحرک اولدینی زمان توجیهک اختلافی تجویز ایدنلر

وارددر . مثلاً (مشتری) ایله (سامری) و (عنصری) یی
قاقیه ییابرلر . ایدرونی واصفک شو بایاغی بیتلرنده کی توجیه
بو قیلنددر :

کنورسان بلاغت بر فضای معرکه

اول فضائک ماطقه م بردای دال حجری

عرها آئدم عرفیدن میدان نظمی شاعران

شاه عرقانم رکا عده بوررلر هر بری

بوکا دخی جواز ویرلمه مک اولادر .

تجری — روینک حرکه سیدر

باقدر فجه او صنع بر کاله

شاهین فضا کلیر خیاله

بیتده (ل) لرك فتحه سی ،

عشقك او نوای دلنشین

رقصان اید پور موحدینی

پیتنده (ن) لرك كسره سی کی .

قوافیده مجراتك تکراری واجدر .

نفاذ — وصلك حرکه سیدر .

دوشدم سقوط برك خزان بولو راهكه

بركره باقی شو منتظر نظره خواهكه

و :

كورمه جانپلر کی لایق بکا عدوانکی

برجنایت ایدم ایدمه اعلا شانکی

یتارنده (ك) لرك فتحه و كسره سی کی .

خروج ایله مزیدك ، حتی (متحرکی بولنورسه) نأره نك

حرکه سی ده بوم ایله یاداوتور .

قوافیده نفاذك تکراری دخی واجدر .

بالاده ذکرا و لنان حرکات قافیه ایچون شویله برخلاصه یابلم :

رس : { صنایع — منافع .

{ آذری — خاوری .

{ نألی — مأللی .

{ نفاقك — تبحاهك .

اشباع :

کار - بار .	} حدو :	
تیر - میر .		
نور - مور .		
رَمَك - تَنَك .		
بَن - سَن .	} توجیہ :	
مَشْتَهَر - مَفْتَخِر .		
كُل - لُ .		
تَنَ - زَنَ .		
زَمَانِی - مَكَانِی .	} مجری :	
قَلْبَہ - جَلْبَہ .		
عَزَمِی - جَزَمِی .	} نقاد :	
آكِرَك - شَاكِرَك .		
پِشَانِیَكِرَہ - پِشَاپِیَكِرَہ .		
روی ایکی نوعدر :		ع روی

— روی مقید .

— روی مطلق

ی مقید روی مقید - وصلہ عدم اتصال حسیلہ ساکی اولان
رویدر .

مثال :

روحش اولدی مییاعت افلس یار
آجیلر دیدهلرین خواب عدمدن ازهار
روی مطلق - وصله اتصال حسیله متحرک اولان رویدر. روی مطلق
مثال :

هر حباب اشکه رعکس صائن بیکرم
شاه ملک عتم طوعش جهانی لشکرم
تقطع اعتباریه قافیه بش نوعدر :
تقطع اعتباریه
قافیه ناک
فضولی

- مترادف .

- متواتر .

- متدارک .

- مزاکب .

- متکاف .

قافیه مترادف - تقطیع حسیله آخرنده فاصله سزایی قافیه مترادفه
حرف ساکن بولان قافیه در .

مثال :

اولجه برده رانداز نطره چشم شهود
کوریدی آیه دلده جهره مقصود
سای

قافیه متواتر - تقطیع حسیله آخرنده اولان حرف قافیه متواتره

ساکن ایله آکا تقدم ایدن دیگر حرف ساکن بیتده برحرف
متحرکدن باشقه شی بولمیان قافیه در .

مثال :

زهی سمند ملایم که حسن رفتاری
اونودیرر دل عشاقه جلوه یاری
نهی

یه متدارکه قافیه متدارکه -- تقطیع حسیله آخرنده اولان حرف
ساکن ایله آکا تقدم ایدن دیگر حرف ساکن بیتده ایکی حرف
متحرک بولنان قافیه در .

مثال :

هرکون عیب ایندی آب دیده کریانی
ایلدن تحقیق کورمش کیسه یوق جانانی

فضولی

یه متراکه قافیه متراکه -- تقطیع حسیله آخرنده اولان حرف
ساکن ایله آکا تقدم ایدن دیگر حرف ساکن بیتده اوج
حرف متحرک بولنان قافیه در .

مثال :

جان ورر آدنه اندیشه مهیای عدم
جوهر چایی عجب جوهر مینای عدم

ماکف پاشا

دیگر :

او خداوند هنر پرور جنگاور کیم
منحصر دولته زینت نبغ وقلم

او یکنه سپه انداز ظفر یا ورکم
چند ارواح و ملائکه در آکا خیل وحشم

نقی

قافیه متکافیه - قطع حسیله آخرنده اولان حرف قافیه متکافیه
ساکن ایله آکا تقدم ایدن دیگر حرف ساکن پیتمه درت حرف
متحرک بولان قافیه در .

درت حرکه مک تعاقبه نفیل اوله جنی درکار بولان بونوع قافیه
اوزامک مساعد سز لکندن طولایی - بال التزام یا پلمازسه - همان هیچ
بولمیه جق درجه ده آذرر مثلا (کله مه مش) ایله (چله مه مش)
وزنه صوقیله بیلسه قافیه متکافیه ایچون بر مثال اولور .

قافیه مک ذکر اولان بش نوعی تعیین خصوصنده اک زیاده
دقت اوله جق جهت قطع حسیله ساقط اولان حرفلری حساب
قائما مقدر . مثلا (ایدمه مش) ایله (کیدمه مش) قافیه اواق لارم
کله (قطع) میخنده بیان اوله جنی وجه ایله انای تقطیعده
حروف املا ساقط اوله جفتندن الیه یا لکر (ا د م م ن) حرفلری
تالیر . بونلرک اخیری اولان (تن) دن ماعداسی ایسه متحرک
ولیدیندن قافیه ده (نکاوس) تحقق ایمنش اولور .

عیوب ملقبه
قافیه

عیوب ملقبه قافیه درتدر .

- سناد .
- اقوا .
- اکفا .
- ایطا .

سناد	سناد — ردفك اختلافیدر .
افوا	<p>(زار) ایله (زیر) و (زور) ، (مار) ایله (میر) و (مور) کی .</p> <p>اقوا — حذو وتوجیهك اختلافیدر .</p> <p>(دُور) ایله (دُور) ، (دَرْد) ایله (دَرْد) ، (کُل) ایله (کُل) کی .</p>
اکفا	<p>اکفا — روبنك ینلرنده قرب مخرج اولان دیسکر بر حرفه تبدیلیدر .</p> <p>(صباح) ایله (سپاه) ، (احتیاط) ایله (اعتماد) کی .</p> <p>عربی حروف ایله فارسی حروفی قافیه ده جمع اتمک ده اکفاییلنددر . مثلا (طرب) ایله (چپ) ، (حک) ایله (رگ) ، (خواجه) ایله (سراچه) قافیه اوله ماز .</p> <p>يك چوق شاعرلرمنز زیاده سیله شایان دقت اولان بو خصوصدن ذهول ایتمشلر در . از جمله (خرابات) مقدمه سنده :</p> <p>لابقی که شاعرم دین ذات فرق اتجه مخرج حروفات</p> <p>بیورمش اولان ضیا پاشایه اوراده شویتلری یازمشدر :</p> <p>اولدی شعراسی ونلرک هب تریب حروف ایله مرتب</p> <p>—</p> <p>سائر لسن عتیقه نک هب مقولاتی اولور مرتب</p>

لکن بویه ازلین هپ
اخلاق عومه صانه مکتب

ابکار معانی مرتب
صف صف دیز یلور حنورینه هپ

تعقید و رکبکه اوغراماز هیچ
ایلر او قود قبه طبی تهیح

لطافتدن اولوق اوزره عرض ایدم که :
شاعر دقایق شناس عونى بك مرحومه بر کون پاشانك بو
یتى اخطار ايله (هیچ ايله) (هیچ) ك قافیه اولوب اوله میه جفتی
سؤال ایندك . بلا تأمل شو جوابی ویردی :
— (هیچ) ايله (هیچ) قافیه اوله بیلیر .
بر آز دوشوندکن صکره ده عزت ملانك (محنت کشان) ندن
اولوق اوزره بیت آتی بی او قودی :

آنك كلدی دهره فرزندى هیچ
ایدردی بنی اسکر بولسه هیچ

ملانك شوققیه سنه دیه جك بوق ایسه دهینه (محنت کشان) ده
مندرج بولتان :

مقد . اعش دیکله دك اوج کیچه
او اوج کیچه دن کورمدم کوچ کیچه

یستده عیب اکفاموجوددز. چونکه (اوج) فارسی جیم ایله
اولدینی حالده (کوچ) عربی جیم ایله در.

ایضا

ایضا — قافیهك بر معاده اولهرق عیناً تکراریدر.
اکثر شمرا مطالعك برنجی ویا ایکنجی مصراعنده کی قافیه یی
مطلعه اولمانق شرطیله تکرار. بآس کوریهرك نجویز ایشلر،
حتی بوکا (ردّ مطلع) نامیله برده سوس ویرمشلر در.

رد مطلع

عثمانی شاعرلری بو تعیری اکثریت اوزره غزل نهایتده
مطلعك برنجی ویا ایکنجی مصراعنی عیناً ناده خصوصنده استعمال
ایدولر.

برنجی به مثال :

جوی کوستردی به آینه وش روی کلی
بخیه مهر آجدی هجیون شانه زلف سنبل
شوبله کلشن بر طرب بکم کوشلر فرق ایلز
قهقههای خنده کلدن نوای بلبل
ایلتش ککویا که حق ایجاد جسم نازکن
ایلبوب آمیخته بوی کله رنگ ملی
کلین حسنك کورئ سنبل هوای کلشن
ار مشکین وش طغند قیجه نسیم اول کاکلی
نازه معنی روعا نظم طیسکده (ندیم)
جوی کوستردی به آینه وش روی کلی

ایکنجی به مثال :

بر شکر خنده یه بزم شوقه جام ایتدک بنی
 نیم صون بیانه بی ساق تمام ایتدک بنی
 شعله سرو آسا بیقرار خاکدن اولر لرده کیم
 بایمال تو سن آنحضرام ایتدک بنی
 نکهت کیسوا به کلدک زه آه ای نیم
 طره سنبل صفت آشفته کام ایتدک بنی
 جلوه حسنکله هر مویم پری خیز اولمده
 عشق ایله سرنا قدم آینه جام ایتدک
 بویله سرمست خراب ایغه (ندیم) زاریکی
 نیم صون بیانه بی ساق تمام ایتدک بنی

ندیم :

اول پری وش عاشقه رام اولسه ده مانع دکل
 کوندوزین اولمازسه آقشام اولسه ده مانع دکل
 مطاعتک مصراع نایسنی دخی غزلک نهایتده :
 بک او مار تدریغکی عیدک ایکنجی کون ندیم
 کوندوزین اولمازسه آقشام اولسه ده مانع دکل
 صورتنده اعاده ایتشددر .

رد مطاعتک مقبولینی اعاده اولسان مصراعلرک بر جسته
 اولسیله منروطدر . کویا که شاعر مطاعتک بر مصراعنی بک
 مطبوع بولدینی ایچون تکرارنده بی اختیار قالیر .

بويله اوليوب دده مصراعك اعاده سي تنكي قافيه دن طولايي
 ير طولدر مق كبي بر مقصده ميني اولور سه بك صوغق دوشر .
 رد مطلع بر مصراعك ايكي دفعه تضميني ديمك اولديغندن
 كورل اولديني صورتده صنايعدن عد اولتور . عكسي حالده
 شاعر ك عجزيه برهان اوله ييار .

يالكر قافيه يي تكرار مصراع برجسته اعاده سي كبي لطافت
 شعره مدار اوله ميه جفتدن طبع سليم بونك اجر اسندن ابا ايتسه
 مجادر .

ابطاء ايكي نوعدر :

- ابطاء جلي .
- ابطاء خفي .

ابطاء جلي

ابطاء جلي — تكراري بك ظاهر اولان ابطادر .
 (فسونكر) ايله (ستمكر) ، (نيكوتر) ايله (زيباتر) كبي .
 قافيه ده بره ماده اوله رق تكرار ايدن كلهله ، كلهلرك اواخريته
 . طرداً لاحق اولان حرفلر هـ ابطاء حلي صاييابر . قطعاً بويله
 شيلر اوزرينه قافيه بنا ايدله مايدير .

برقاج مال دها .

- آغق — تلق
- آان — آان
- كيتك — كلن
- كبدن — كلن

- چنلر - حصکار
- صفات - کائنات
- معلمین - موحدين
- زرین - سچین
- خندان - کریان
- یاران - خوابان

بر غزلده بویولده آلیجی قافیہ ایراد اولته بیایر . ایات آیه نیک
 قافیہ لری ایچنده جمع الف نونیه اولان یالکر (کلرخان) در :

کلیر لطافت آلیر هر جهان خیالمدن
 بکمر شرف قارایر آسمان خیالمدن
 اوکشمسون اوقدر و سعتیه بی جادر
 کورشمسون صیقلیر پلامکان خیالمدن
 سرور ایچنده دخی برملال حس ایدرم
 هسار کاسه ده کیتیز خزان خیالمدن
 طبیعم باقهلم هاسیکیرله اکلیمه جک
 برر رد بکک ای کلرخان خیالمدن

بونده بؤس یوقدر . نایینک شوغزلده ایسه (یاران . مردان ،
 بانکنان ، خوان) هب (کلرخان) قیاندندر . بناء علیه معیوب
 عد اوئتور :

جمع اولدی بوم صحبتیه یاران برر برر
 جام آدری دست عشره مردان برر برر
 ای رهرو اول اورا هکدردن کرر رمای
 جمع اولدی کوه عشقه بلنکان برر برر

اولدی چکان ینه قطرات شراب سرخ
مانند سالک دانهٔ هرچان برر پر
دار الشقای وصلی ایتدی کشاده یار
بیمار هجره ایلدی درمان برر پر
نابی خیال ماه رخاں طولدی سینه به
کویا که کلدی مکتبه خوبان برر پر

قصیده ده بویه ایکی، نهایت اوج قافیه ایرادینه جواز واردر،
فقط بالاده سویلندیکی اوزره آرملرنده یدیشر یت قدر فاصله
بولنق شرطیله .

نقی برقصیده سنک ابتداسی اولان آناغیکی یتلرده بو افاده به
مخالف اوله رق (اختران) ایله (کروبیان) ی قرین ایتشد:

بارک الله ای بهشت آباد وی رشک جهان
سانک الله ای سرای دلکشا و دلعتان
سده بایله باینده اساس کائنات
طرح مطبوعه نازنده زمین و آسمان
کورمه مشدر چرخ چارمله بهشتی سیرابن
بویه بر روشن مقام و بویه برخرم مکان
درکه دولتنهای ملتجای خاص و عام
خاک پاک آستانی بوسه جای انس و جان
طره طاق و رواق همسر ذات البروج
سایهٔ سقف بلندی خوابگاه اختران

پیش درگاهنده بر پاصف نشینان فاک
زیر ایوانده پرواز ایتمده کرویان
ندیم دخی بر تار بخنده شواوچ یقی متوالیا ایراد ایلمشدر:

یتو بو سانه بو سرمایه اقبال کیم آنده
هلال عز و دولت بدر قبان اولدی برکونده
که یعنی نجل عالیشانی ابراهیم پاشانک
وزارت برجنه مهر در خشان اولدی برکونده
وزارتله اولوب داماد مرات سعادتن
ایکی رخساره شادی عالیان اولدی برکونده

بین الشعرا مشهور اولدینی اوزره کرک جمع اداتی ، کرک
صفت مشبه علامتی او'ل(ان) ی مشتمل بولتان قافیه لره (شایگان) قافیه شایگان
عنوانی ویر یار سه ده حقیقتده بو عنوان او ایکی صورته مخصوص
دکدره علی الاطلاق ایطاء جلی بی محتوی بولتان قافیه لره (شایگان) ایطاء خفی
تعبیر اولتور . هر حانده بردن زیاده سی ایراد ایدلمه مک اولادر .
ایطاء خفی - تکراری پک ظاهر اولمیان ایطادر .
(آب) ایله (خرناب) و (گلاب) کی .
نفی بر قصیده سنده :

رنک لفظ و نکمت معنای نظم یا که
نوله المرسه حسد رنک کل و بوی کلاب

ییتی متعاقب :

بر کستاندر قصیده کم صفا و بر عشق آکا
بو نشاط انگیز و جانپور غزل مانند آب

یثی اراد ایله ایطاء خفی ایچون بر مثال پیدا ایلمشدر .
مشار الیهک دیگر بر قصیده سندن اولان ایات آتیه ده کی
(سیراب) ایله (آب) ده دخی ایطاء خفی جلیدر :

خشک بر مرتبه کرم اولدی که دوران ایله مر
نیسه طوقان ایله پر زره غبارین سیراب
دوکیلن خاکه بو فصل ایچره نکندر باران
خوی فشان اولده در تاب غوز ایله سحر ب
بو یله کرماده که درباری خشک ابتدی هوا
کوهدن ظاهر و جاری اولانی سائکر آب
جلیسندن خفیی اهنون عد اولتان ایطا هر نصل اولسه
طبع سایمه :

اولش اما اولییدی کاشکی

دیدرر :

عیوب غیر ملقبه قافیه چوقدر .
روینک بر پرده متحرک، دیگر پرده ساکن اولسی بوجه دندر.

عیوب غیر
ملقبه قافیه

اندرونی واصفک :

کلدی خروش وجوشه ینه دلده آب عشق
ابتدی اساس سیر و شکبی خراب عشق

مطلعه‌نده (آب) ایله (خراب) کسره اضاقله متحرک بولنیور.
حال بو که :

فیض مؤثرات خواص آز موده در
واصف ایدرسه نوله اکر شیخی شاب عشق

مقطعه‌نده (شاب) ساکن اولق لازم کلیور .

ایران مشاهیر شعرا سنک آئارنده ده بویه شیلره تصادف
اولنه بیلیر . عید زاکا نینک اک زیاده :

فرض خدا و قرض خلائی بکردنم
آیا ادای فرض کنم یا ادای قرض

یتی شهرت بولش اولان :

مردم بعیش خوشدل ومن مبتلای قرض
هرکس بکار وباری ومن در بلای قرض

مطلعلی غزل هزل آمیزنده کی :

مردم زدست قرض کریزان ومن همی
خواهم پس از نماز و دعا از خدای قرض

و :

مرضم چو آب روی کدایان بیاد رقت
از بس که خواستم ز در هر کدای قرض
یتلرنده (خدای) (کدای) ک اضاقتدن اخطاعی بوقیلندرنه .

خواجه حافظك :

صلاح كار بجا ومن خراب بجا
بين تفاوت ره كز بجاست تا بجا

مطلعه دخی بوقیصه موجود در. چونکه روی اولان (ب) لردن
برنجیسی ساکن اولدینی حالمده ایکنجیسی متحرک در.

ابن الفارضك :

ولوان مای بالبال وکان طو -
رسینا بها قبل التعلی لدکت

ییتنده کورلدیکی وجه ایله شعرای عرب مصراعلر ییتنده برکله بی
ایکی به بولمکده بآس کورمز لر . بو کیفیت قافیده واقع اوله حق
اولورسه لسانمزده عیوب غیر ملقبه دن عدا اولور . فارسیده دخی
بوکا جواز ویرلیور ابلهده حضرت مولاناك :

عائل آن باشد که عورت کیرد لا -
مرئ یران در بلای محترز

ییتنده اولدینی کبی ادواتك داخل اولدیمی کلاتدن تفریق اولندینی
وارد در . عید زاکانینك بالاده کوستریان ییتلرندن برنده (همی) -
نك (خواهم) دن تفریق ده بویلددر. بو صورت دخی پک چرکین
دوشه چکدن لسانمزده نجویز اولمه ماز .

فردوسیك :

میا زار موری که دانه کنست
که جان دارد و جان شیرین خوشست

بیتمده اولدینی کبی شعرای عجم قوافیده و او معدوله ناک ما قبلنده
بولان ضمه آلود فتحه بی فتحه صریحه ایله جمع ایدر لر . شیخ
سعدینک :

یکی آنکه در نفس خود بین مباش
دگر آنکه در خلق بد بین مباش

بیتمده بو یولده در . بز ایسه ضمه آلود ، دیدیکمز فتحه بی قلابجه
ضمه دینیه جک بر صورتده تلفظ ایتمکده اولدیمزدن بونک فتحه
صریحه ایله جمعنی جائز کوره میز . مع مافیه (خوان) و (خویش)
قیلندن اولان کله لرده کی واولری قافیه خصوصنده شعرای عجم کبی
کان لم یکن عد ایلرز . مثلاً (یار بخوان) ایله (بی درمان) ی،
(خویش) ایله (پیش) ی قافیه یابه بیلیرز .

تغییر املا خصوصی دخی عیوب غیر ملقبه قافیه دندر .
(وطن) ایله قافیه اولمق ایچون (اوتان) ی (اوطن) صورتنده
یازمق کبی . خطاب یا خود اضافت کافی نونه و بالعکس نونی خطاب
یا خو اضافت قافیه تبدیل ایتمکده بونوعه ملحقدر نورس قدیم :

چوقدن حصولنی کورهم مدعالت
تأثیری نده ضدینه دوشدی دعالت

مطلعی غزلنده ایراد ایتدیکی :

ای ساکنان بزم وطن یاد ایدنک کهی
غربت اسیری درد و بلا مبتلالت

بیتده قاعده (مبتلارین) یازمسی لازم کلیرکن غزلک ایات
سائر سیله توافق املاحصولی ایجون مساعده (مبتلارک) یازمشدر.
اندرونی واصفک :

ای مغیبه منت ایله یاعقسه الدن
اربات خرابات ییقلسون تلندن

مطالعنده کی (الدن ک، الکن) صورتنده یازلمسی لازم کله جکی ده
محتاج ایضاح دکلدرد .

شیخ قالبک نشیده آتیه سنده کی (نشانک) دخی (سن)
صورتنده یازلق اقتضا ایدردی :

بر شعله سی وار که شمع جامک
قاوسنه صیمراز آسمانک
بو سیننه برق آشیانک
سینا دخی کورمه مش نشانک

افروخته عنایتکدر

خطاب کافیه اضافت کافک جمنده باس یوقدر
منال :

ای باغی شکوفه آفرینک
کلر یارادر طورر زمینک

عیوب غیر ملقبه قافیه مبخنده سوزی بوندن زیاده اوزاعق
ایسته یورز . باقیسنی حسن طبیعت حواله ایرز . ذاتاً حسن
طبیعت اولینجه قافیه نک لزومی قالماز .

قافیه برده شویله تقسیم اولنور :

— معمول .

— غیر معمول .

قافیه معموله — بعض تصرفات ایله قافیه اولمغه صالح اولاندیر. قافیه معموله
بو تصرفات ایکی لفظی ترکیب ویا لفظی تجزیه دن عبارت
اولمق اوزره ایکی صورتده اولور .
نقصینک :

فکر بر منجوندیر آینه طبعده یا
عکس نقش کارگاه عالم بالامیدر
سوزتوکندی یجه بردعوی شعر و شاعری
لاف و دعوی بر طرف شمیدی دماهنکامیدر

یتلرنده (م) روی ، (پدر) ردیف اعتبار اولندیی صورتده
(بالا) (م) ایله ترکیب ایدلمش اولهجنی کی (ا) روی ، (میدر)
ردیف اعتبار اولندیی صورتده دخی (هنکام) تجزیه فیانمش اولور.
برنجی صورتده کوره (بالا) (میدر) ک میمنی آلهرق (بالام) شکلنه
کیرمکله (هنکام) ، ، ایکنجی صورتده کوره (هنکام) میمنی (پدر) .
ویره رک (هنکا) شکلنده قالمقله (بالا) به قافیه اوله بیایر
باقینک :

صوکی زنجیرلر طوتغاز دل دیواهی
حاصلی آواره ک وقتی یسار ابامیدر

دهره مفتون اوله ای باقی قشدرام اولدی طوت
بی وقا دنیا هله بن ییلدیکم دنیامیدر

یتلرنده ده حال بویله در .

کرك نغی، كرك باقی بالاده کی یتلری حاوی اولان نشیده لرنده
النی روی اعتبار ایتشلر ایسه ده بز ترکیب و تجزیه بر یرده مثال
کوسترمش اولقی ایچون میمل ده روی اولسنه احتمال و یردک .
مشار الیهمانک اعتبار لری وجه ایله بو احتمالی و یرمه مش اولدق
یا لکز تجزیه بر مثال کوسترمش اولوردق چونکه او حالده
(بالا) و (دنیا) ک (میدر) ک میمه ترکیبی تصوردن خارج قالیردی .
قوافی معموله ایطاء جلی قیاندن عد اولسه جق صورته
تکثیر ایمله مایدرد .

بوراده ده بعض ایضاحات ویرسه بلکه قائده دن خالی
اولمازدی ، فقط قافیه مبحثی همان لزومندن زیاده عد اولنه جق
درجه لرده اوزاتمش اولماق ایچون صرف نظر ایلمک .

معموله قافیه غیر معموله — نصرفسز اوله رق قافیه اونغه صالح
اولاندرد .

مثال :

هوا عرائس کلزاره اولدی جهیره کشا
پیار کلشنه کیدردی حله خضرا فتنولی

نغی نك ایله ما قینك بو قازیده کوریا یی یتلرنده روی (۱) اعتبار

اولندینی تقدیرده (بالا) و (دنیا)، (م) اعتبار اولندینی تقدیرده

ایسه، هنکام) و (ایام) قافیه غیر معموله اولمش اولور .

ذوقافیتین

ذوقافیتین - ایکی قافیه‌لی شعر در.

ذوقافیتین ایکی نوعدر :

- متقرن .

- محبوب .

متقرن

متقرن - قافیه‌لری متوالی اولان ذوقافیتیندر .

بر قایچ مثال :

ایسه بر اقلیه کر بذل سعادت کوکبی

هرکدای بی نواسی شوکت (سلطان) بولور

بن او خاقانی عهدم کیم بنم مدوحک

آستان روب سراپی دولت (خاقان) بولور

شعی

آفتاب صبح معنی یزم اندیشه مده جام

باده فیض لایزال جاودان (مدر بنم

حتر اولجه تا که شوق انکیزم اهل دل

کیف صهبای خیال شادمان) مدر بنم

وله

افزونی حیات) کم آزار) لقمه در

سرمایه نجات) سبکبار) لقمه در

نایی

حقلیدر جاتان وداعدن ایدرسہ امتناع
وہم ایدر اشک رواعدن بلا (باران) ایدر
حزن ہمرانکله ماتمزار سکورددم طالی
شمدی ہر ہمر ا بکار کر بلا (میدان) ایدر

ہانکی قافل دیر کہ آنجیق راہ (کلشن) دن بچک
پردہ نالہر ! شوالشکاه (شیون) دن بچک

محجوب - قافیہ لری فاصلہ لی اولان ذوقاقتیندر ،
مثال :

محجوب

عالم (اسیر دست مشیت) دکلیدر
آدم (زبون بھجہ قدرت) دکلیدر

نابی

ذوالقوافی - ایکیدن زیادہ قافیہ سی اولان شعر در .
مثال :

ذوالقوافی

بادر کل تلاش (مقال) کله خامہ (ر
بعیدہ وراث (حبال) کله نمہ (ر

عی

دیگر :

ارباب (قلم) معرفت آہور ام (در
آب (ام) ماحصل فیض قلم (در

عونی مان

ذوقاقتین ایله ذوالووافیده قافیهلر ییتنده بولسان بر یاخود
 زردن زیاده کلهیه (حاجب) دینیایر . (محجوب) حاجلی دیمک حاجب
 اولور .

ذوقاقتین ایله ذوالووافیده قافیه اخیره (قافیه اصایه)، دیگر
 قافیه و یا قافیهلر (قافیه ملحقه) نامیه یاد اولور .
 (ذوالقوافی) ایله (رصیع) ییتنده کی فرق (رصیع) مبحثده
 بیان اولنهجقدر .

قافیه عائد بعض ملاحظات مخصوصه

[مجموعه معلم] ده بیان اولندی اوزره (حروف املا) حروف املا
 کلمات ترکیده فتحیه، ممهیه، کسریه علامت اولهرق یازیلان
 (ا و ی) حرفلریدر بونلر لسانمزدده مستعمل کلمات احسیده
 دشمنی قوللانیلیر . بعضاً بونلردن (ا و ی) حرفلری حروف مد
 حکمنی آلیر . بو حالده آله (حروف مستحافه) دینیایر . حروف مستحافه
 (حروف مد) عربی، فارسی کلماتده فتحیه، ضمهیه، حروف مد
 کسریه مد ابدن (ا و ی) حرفلریدر . بعضاً حروف مد
 حروف املادن اولان (ا و ی) حکمنده قالیر . بو حالده آله
 (حروف معزوله) دینیایر . حروف معزوله

حروف املاک اساساً حدهتی ماقبلنده کی حرفک حرکهسی
 کوسنرمکدر، مد ایتمک دکلدر حروف مدک اساساً حدهتی
 ماقبلنده کی حرفک حرکهسی کوسنرمکله برابر مد ایتمکدر .

بر حرف املا حرف مد حکمتی آایسه (حرف مستخالف) •
 بالعکس بر حرف مد حرف املا حکمنده قالیرسه (حرف
 معزول) اولور •

(استخلاف) حرف املا بی حرف مد یرینه، (عزل) بالعکس
 حرف مدی حرف املا یرینه قویتمقدر •

استخلاف
 عزل

بولسه امکان خیال یار کلز یانه
 مصراعنده (بان) ده کی (۱) مستخافدر •

طلم بالایه سوق ایلر بو علوی جان بینی

و :

حزنه دار صحبت آچدک ایلدک محزون بینی

و :

ای خود آرا ایلور آینه لر خودین سفی

مصراعلونده (جان) و (محزون) و (خودین) ده کی (ا و ی)
 معزولدر • مجتهدیه بیان اولسه جنی اوزره حروف معزوله
 (قطیع) ده حساب داخل اولماز •

استخلاف هر یرده اجرا اولنه ماز • موقعی سابقه تحبیه
 تعیین ایدر مثلا شیخ الاسلام محی اقدینک :

فرسکده جکدیکم آلامی چکیز طاعلر

مصراعنده (طاعلر) ده کی استخلاف قیل کور سور • حال بوکه
 فضولینک :

خیال ایلر کورن کیم لعلندیر قیرمک طائی
مصراعنده (طائی) ده کی استخلاف قتلدن وارسته بولنور .
باقینک :

طفل ایکن دایه سی قوجاغنده
کل ایدی قو یدق بوداغنده
یتیمی ده حسن استخلاف مثاللرندندر .
فضولینک :

ویرسیدی آه مجنون فریادمک صداسن
قوشمی قرار ایدردی باشنده کی یوواده
یتیمه ندیمک :

ذوقی احباب ایدوب ایواه ندیمایواه
آدک آکلدی بی چاره سنک آراده
یتیمه (یووا) و (آرا) ده اجرا ایدیلن استخلاف دخی یوقاریکی
(طاغیر) قدر قیلدر .

عزل ایسه — ماقبلنده حروف مددن بری بولنق
سُر طبله — نون ساکنه ایله بیتن کلماته مخصوصدر . نون
متحرک و یا متحرک حکمنده اولور ایسه [۲] عزل جائز اولماز .
چونکه بو صورتده او ۴ حق عزل (زحاف) ک عیبی اولور .
نونک متحرک اولسنه مثال :

[۲] مفرک متحرک حکمنده اولمی کندیسنی همزه تعقیب ایشکله
اولور .

المن قيسه قياس ايمه دل محزونك
 يوق ايدى عقلى نه دردى وارايدي مجنونك
 باني نونك متحرك حكمنده اولسنه مثال :

ای فراق لب جانان جگر م خون ابتد
 چهره زردی خواب ايله کلکون ابتد
 قنولی آخر کلمه — متحرك اولسون اولسون — نوندن باشقه
 بر حرف بولنديني صورتده ايسه (زحاق) مبحثده ايضاح
 ايديله چكي وجه ايله عزله هيچ جواز و يريله مر .
 بعض کلامده مصراع آخرنده اولوق شرطيله استخلاف
 اجراسي تجويز اولور .

کلرده اولور بورنك دلجو
 حقك زه بر عطاسيد بو
 بيتده (بو) لمغلي رايحه معناسنه آلتيمه رق اسم اشارت عد
 اولنديني تقديرده تحقق ايدمله جلا، استخلافده باس کورنيز .

سير ايتشو تلاشي، بق شو شوقه
 شادي دم و سالدري بو
 اي کور په فوزي نه سالدري بو
 العبطه شو حالته، شو دوده
 قطعه سيله فصواست :

زه نه سخت بلا در نه قره کوندر بو
 مصراعنده كي (بو) لرده بويله در .

ذ لړ اولئان تجوز اوآخر مصارعه بولنه جق (اوی)
 حروف املا سنك حروف مد صورتندہ تلفظی طبعته اضطراب
 ویرمه مکده اولسنه ، تصویر دیگرله : طبعی بولنسنه مبتیدر .
 از جمله مشار الیهك (صو) ردیفی لغت شریفی روان بر صورتندہ
 اوقویہ بیلنلر صانیرز که بو خصوصی بلا تردد تسلیم ایدرلر .
 اما بنه مشار الیهك :

دمادم قطره قطره قان یا شمدر کیم چبقار کوزدن
 وبا یکانلرک کیم آتش دل آتی صو ایلر
 دیدم کچدر بریشان ایلین عاشقار احوال
 صبا کوستردی تدر سنبل زلفن که بو ایلر

بیلنرنده کی (صو) و (بو) قافیه لری زمانمزدده شایان تقلیدعد
 اولتهماز .

آخرنده حروف املا دن (ی) بولنان بر کله ایله آخرنده
 حروف مددن بنه (ی) بولنان دیگر بر کله نك قفیه سی مجازدر .
 مثال :

آلهی بادشهلر بادشاهی
 ه حیرتبخشدر مننك آلهی اکرم بك

بو یله قافیه لرده دائماً حروف املا دن اولان (ی) حروف
 مددن اولان (ی) کبی تا معظ اولتور . هیچ بر وقت بر ایکی
 اوتنه کنه تابع قیلماز .
 بر ایکی مثال ده :

تُرک ائش ایشته آشپانی
خاکی ایکن اولش آسماق

آتش کی سومه اعتلاچی
کل اوله آسودیکم هواچی

مک نا بجهل ائک غروری
برشیی ائش علو صوری

هوهورلی آه پک درونی
ماشق بکنیر جو ارغنون

دامن کوهه طوغری کیتسکه
برکدرکه کورندی نورانی
کلیور بامک آب جوندانی
کوش قصینه دقت ایندکه

یاه معروفه
یاه مجهوله

بومبجده (یاه معروفه) و (یاه مجهوله) تمیزلرینک قبولی
مدار سهولت اولور. حروف مددن اولانه یاه معروفه، حروف
املادن اولانه یاه مجهوله دیملر. الف ایله واوی دخی معروفه
و مجهوله دیه توصیف ایده بیایرز. هاء رسمیه ایله واو رسمیه
عربی، فارسی کلماته مخصوصدر.

یوقاریده کوسترلدیکی اوزره قایه ده اه معروفه ایله یاه مجهوله تک
جعی جائز ایسه ده بونده دقت اولنه جق بر جهت واردر.
اوده تلفظک فصحای شعرا یننده معرف اولان صورته متغیر

کورنمه مسی ، بناءً علیه سمعه وحشی کله مسپدر . بو حلاله یالکنز
یاه معروفه ایله یاه مجهوله نکه دکل ، ایکی یاه مجهوله نکه دخی اجتماعنی
تجویرز ایتمه مک مقتضای حسن طبیعتدر .

(خرابات) مقدمه سنده لسانمزه نغی ایله نابی طرفدن
تجدید اولندیغندن بحث ایدله ییکی صروده ایراد اولتان و :

ای واقف هر مکانی رومک

برآدی ده وانمی ارض رومک

تعریض مشهورینک صدورینه سبب مستقل اولان :

یادی ایکی طفره لی و حالی

والی بریسی بری رهالی

یبتنده برنجی (لی) کسره خفیفه ، ایکنجیسی کسره ثقیله ایله
ناعظ اولمق طبیعی اولدیفنه کوره قافیتین یبتنده امتزاج نام حاصل
اوله مامشدر . ایکسیسه کسره خفیفه و یا کسره ثقیله ایله او قونه جن
اولسه بری مطلقا سمعه وحشی کایر .

ندیملک :

معن احباب کر سیرین ایلر تنهاده

باری زده کری سیر ایدلم صحراده

طاغده صید عزال ایتمکه صحرتمی چکر

خانده کوزلری آهوسن ایدن آماده

یتلری حقنده مار حظه بیان ایدنلرک و تنهاده ایله صحراده قافیه
اوله بیایر ، فقط بو ایکسیسه آماده تقفیه ایدیه من ، چو مکه آنارده کی ده

فتحة ثقیله ایله او قوندینی حالده بونده کی فتحة خفیفه ایله تافط
 او نیور، دیملری شایان قبول دکلدر، زیرا قافیده واقع اولان
 بویه (ده) لری عمومیت اوزره فتحة خفیفه ایله تافط ایتمک
 معتاد فصاحدر.

عزیمی زاده حالتینک :

سن ایلک کلبه احزانه قوان بعقوی
 آیروب حضرت یوسف کی کوز نورندن
 کتوروب عشق الهی بی کوکلی خانسنه
 قبولدن باقدیرهیم ای غم دیاسق بی

قطعه سنده کی (دن) اداتی دخی (ین) کی فتحة خفیفه ایله
 او قومق ایخون بر مانع یوقدر. حتی اصله مو فوق اولان ده بوسورتدر.
 اصحاب فصاحت (نورندن) دیمکه (نورندن) دیمکی ترجیح ایدر.
 مع هذا (جاندن . جامادن) کی (دن) ک فتحة ثقیله ایله تافطی
 مقضای فصاحت اولان یرلر بوکا قیاس اولنه ماز.
 القاط ترکیه دن یایله حق قوافی الخاصة نظر دقه آلمغه
 شایاندر . نقیلى بك مناسبتر یا حود مناسبتری يك ثقیل اولور.
 شیخ الاسلام یحیی اقدینک :

نه مجلسلر قورلشدرد نه ماغر سورلشدرد
 محبت به سینه بکرر اولماز دپ کورلشدرد

مطالعنده کی قفیلری ضمه لرله بری خفیفه مقبوضه . دیگرى
 خفیفه مبسوطه اونق صورتیه اختلافتدن طولانی کنه مهل
 لازم کلمه بیله آتی تعقیب ایدن :

کوکل مرآتی صد باره کوردم راه نلنده
مقرر بر جفا جو سنگدل یاره اورمشدر
یتیمك ضمه قیله لی قافیه سنی بکنمك ده الدن کلز . ثابتك :

میان نشئه جامه نجار غم کیومز
بین ایدرسم او معنایه باشم آغیرمز
مطای ایسه حقیقه سداغ ویره جك مقفیاندندر .

ضمه قیله مبسوطه ایله ضمه قیله مقبوضه نك وضمه
خفیفه مبسوطه ایله ضمه خفیفه مقبوضه نك قافیه ده ازدواجی
کنیدلرندن صکره بر حرف متحرك بولنقی شرطیله تجویز
ابدملایدر . فقط فصل اولورسه اولسون ضمه قیله ایله ضمه
خفیفه نك ازدواجنه جواز ویرله مایدر بدیمك شو مصراعلرینه
باقلم :

واروب اول دردشناس دل و جانی کورسم
خاك بایینه ندیمایه یوزلر سورسم
کیهلر آراسم آغزین لهن امسم سورسم

(کورسه) ایله (سورسم) ده کی ضمه لرك بری مبسوطه ،
دیگری مقبوض اولقله برابر ایکیمی ده خفیف اولدیفندن ازدواجلرنده
بأس یوقدر دینیه بیلیر ، فقط (سورسم) ك قیل ضمه سی
اینی بوزمیور دینیه من . هر حالده کال اتحاد بمدوحدر .
قافیه عائد ده بر خیلی ملا حظاتمز وار ایسه ده شمیدلك
یوقدرله اکتفا ایتمکی النسب عد ایلدك .

شعر — بو مقاله ده شعر دن بحث ایتک ایستورز . بو گونه قدر یازدینمز شیرل آره سنده شعره دائر در میان ایلدیکمز ملاحظاتی ذهنزدن کچیردیکمز حالده بونلرک الک طوغریسی یا خود طوغری یه الک قریبی اولق اوزره [جموعه معلم] ده مندرج بوانان (نظم — نثر) بندینی بولیورز . او بندی تشکیل ایدن فکری بوراده دخی اساس انخاذا ایده جکمزدن همان عیناً کبی بر صورتده بر وجه آتی درج ایدیورز :

نظم — نثر

بو نامرله ایکی یه تقسیم اولان «سوز» یابلیقدر ، یادکادر . بلیغ ایسه نظم اواسون نثر اولسون «ادبیات» دن عد اولنور . دکل ایسه کذاک نظم اولسون نثر اولسون ادبیاتدن عد اولنماز . نقاد بلاغت صانع حکیمک انسانلردن پک جوغنه احسان بیورما مقده اولدینی «ذوق سایم» در . سوزک بلیغ اولوب اولدینقی «معیار ادبیات» دینامکه شایان اولان بو قوه جلیله تعین ایدر .

«شعر» ادبیاتک الک کوزل پارچه لریدر . بو حالده شعر ادبیاتدن بر قسم خاص اولمش اولور .

ادبیاتدن عد اولنمیان سوزه شعر دینله مه مک لازم کایر ، حوکه هر حاده شعر مفهومی ادبیات مفهومنده داخلدر . حقیقته بر سوزک شعر نامنی آله یلمسی اول امرده

ادبیاتدن معدود اولسه توقف ایدر ، منظوم اولسنه دکل .
 اوله بیلیر که بر سوز منظوم اولورده ادبیاتدن معدود اولماز .
 آکا شعر دینله مز . (ذی روح) مفهومنده داخل اولیانه (انسان)
 دینله بیلیر می ؟

مادام که سوز ادبیاتدن صایله بیلیمک ایچون اولیق لازم
 کلیور ، مادامکه سوز منظوم اولقله بلیغ اولیق لازم کلیور ، شعر
 دینله جک سوز مطلقا منظوم اولسی اقتضا ایتمز .
 مثلا فضولینک زمانی حکامندن شکایت یوالو سؤیلیمش
 اولدینی « سلام ویردم ، رشوت دکلدر دیه آلدیلر ، سوزی
 بلیغدر . بناءً علیه ادبیاتدن معدوددر . بوکا شعر دیمک ایستینلرده
 حق ویرپله بیلیر . فقط نایک :

چرب و شیرینی ییوب عاشق ایدر حد و ثنا
 حصه یوقی او سوکشدن یزه بر پاره مدد
 یتیمی بیک پارچه اولسه شعر نامنی آلهماز . فصل آله ییاسون که
 بر کره ادبیاتدن معدود اوله مااز ؟

بویله سوزلره دینلسه دینلسه « نظم » دینیلیر . حال بوکه
 یوقاریده بیان اولندیفی اوزره منظوم بر سوزک ادبیاتدن معدود
 اوله مامسی جائز در . ادبیاتدن معدود اوله میان سوز ایسه
 هیچ یر وقت شعر اوله مااز .

کال بک « آثار ادبیه یه زاده طبعیت دینلر خفایای قلبه
 نه بیوک وقوف کوستر مشلر ! هر منتسب ادبک وجدانسه

مراجعت ایدرم : اسانك يازديني شيلر سويلشه اولاديله برابر
دكليدر؟ « سوزينه باقاسون . پك سويلي بر شعر دكليدر؟
زده هر منتسب ادبك وجدانه مراجعت ايدرز : ثابتك
شو ياتنه شعر ديوبده كالك بو سوزينه شعر ديمه مك موافق
انصافيدر؟

ادبيات دينيان بليغ سوزلره طبيعت درجه بلاغته كوره
آز چوق منجذب اولور . بو انجذابى حاصل ايتين سوزلر دائره
ادبياته كيره مز . ادبيات انجمنده طبيعتك اك زياده منجذب
اولديني سوزلر شعردر .

استطراد

مشاهير شعراى عربدن ابن الروميناك هجوندن حذر
اوزره بولتان وزير قاسم بن عبدالله شاعر مشار اليه بر كون
مجاننده تسميم ايتديرمش ايدى .
ابن الرومى تسميم اولنديني حس ايدنجه مجلسدن چيقق
اوزره قاتقار . قاسم اليه ينلرنده شو محاوره جريان ايدر :

زده به كيديورسين؟

— كوندرديكان يره :

— يزه پدريه سلام سوبله :

— حهنه اوغرايه حق دك :

ايسته ابن الروميناك بو صوك جواني منقوه او سامقاه برابر

ارباب ذوقه کوره کندینک پک چوق بر جسته مصراعرندن
دها شاعرا به بر سوز عد اولتور .

ادبیات بلیغ سوزلر ایسه شعر اک بلیغ سوزلردر . شعر
ادبیاتک اک منتخب پارچه لری اولدینندن هر شعر ادبیاتدن
معدود اولدینی حالدده هر ادبیاتدن معدود اولان سوز شعر
اوله ماز

شعر هم نظم هم نثر کسوه منده تجلی ایده بیلیر . برسوزه
منظوم اولدینی ایچون « شعر در » دینیله میه جکی کبی منشور
اولدینی ایچون « شعر دکدر » ده دینیله من . شوقدر وار که
اکثریت اوزره طبیعت منظوم اولان شعره منشور اولان شعردن
زیاده میل ایدر . مثلاً لطیف بر فکر نثر ایله شعر دینیله حک
صورتده افاده اولنسه ، بیه اوفکر نظم ایله کذلک شعر دینیله حک
صورتده بیان ایدلسه طبیعت نظمه نردن زیاده منجذب اولور .
بوده نظمه کی اوطبیعت نواز آهنگ مخصوصدن ایلری کلیر .
قافیه ایسه نظمک زیور جاذبه افزاسیدر . بومک ایچو مدر که
قافیه لی نظم قافیه سز نظمندن زیاده سویلیر .

ظن ایدر زکه شعرک اوتهدن بری بعض قیود سائر ایله
برابر « موزون ، مقفی سوز » دیه تعریف اولنمی بیان اولندینی
اوزره طبیعتک کلام منظومی کلام منشوره ، قافیه لی نظم
قافیه سز نظمه ترجیح اتمک استعداده بولمسنندن نشأت
ایتمسدر یوقسه شعرک مطلقاً موزون مقفی اولمی ایچون
لزوم حقیقی بو قدر .

منظوم سوزده عرفده « شعر » دیورلر . چونکه بونامه اکه
زیاده لایق کوریلجهک جاذبه‌لی سوزلر نظم آره‌سند بولنه‌بیلیر.
بز علی‌العموم بلیغ سوزلره « ادبیات » دیمکله برابر بونلرک
اکه زیاده بلیغ اولانلرینه « شعر » دیوروز . منظوم و یا منشور
اولسنی قید ایتیموز . مع هذا شعر دینیله‌بیلجهک بر سوزک
منشور اولسنه نسبتله منظوم اولمسندن ده‌ا زیاده ذوق‌باب
اولدیمیزی اعتراف ایلیموز .

بز شعری نظم ونثره تعمیم ایدیوروز . آنلر نظمه تخصیص
ایدیورلر . بو تخصیص شایع اولمش . « شعر » دیله‌دیکی کبی
موزون، مقفی سوز خاطره کلیور . حال‌بوکه بالاده کوسترلیدیکی
وجه ایله اولیه موزون ، مقفی سوزلر وار که شعر اونق شویله
طورسون بایانغی ادبیاتدن بیله معدود اوله‌میور . بالعکس اوله
منشور سوزلرده وار که بجه منظوماته فائق بولنیور .
اعتقادمنزه کوره نطق یارادیله‌لی شعر موجوددر .

آنکه اول شعر گفت ادم صنی الله بود
طبع موزون حجت فرزندئ آدم بود
مدعاسنی آب‌ات ایچون حضرت آدمه اوغلی هابیلان مقتولیتی
اوزرینه :

نفیث البلاد ومن علیها
فوجه الارض معبر فبح

دیه مرثیه سویاتمکه نه حاجت ! طبیعتک بوبلده کی تمایلاتنه‌دق
اتمک کافیدر .

دنیا ده شعر سز آدم اوله ماز . شعر امید کیدر . شو قدر
وار که هر کسک شعری کندی ذوقه کوره اولور . وزن ، قافیه
یوق ایکن شعر وار ایدی . هیچ نطق اولورده شعر اولمازمی ؟
بو حالده شعرک نظمه تخصیصی حادث اولدینی تین ایتزمی ؟

بزم تعریف ایتمهک چالشدیغمز شعر طبعیدر . شعره موزون
مقی سوز دیمک صناعیدر .

بو باده طبعیلک صنایلکه البته تقدم ایدر . چونکه انسانک
هیچ بکنه میه جکی بر سوز منظوم اوله بیلیلر . بالعکس یک
بکنه بیله جکی رسوزده منشور بوله بیلیور . اونه کنه شعر دیمکه .
بریکنه دیمه مک نه دن مجبور اولسون ؟ بو ذوقه عائد بر کیفیتدر .
هانکی سوزی شعر اولق اوزره تاقی ایدیورسه بومای آکا
ویرر . کندیسنجه هیچ بر مزیتی اولیان سوزلره مجرد منظوم
اولدینی ایچون شعر دیمکدن باشقه ادبیات بیله دیمه مک النده در .
بوراده شایان دقت اولان جهت شودر که بلاغته یک منا .
سبتی اولیانلر مثلا بر یتی کورر کورمز « بوشعر دکل ،
ادبیاتدن بیله دکل » دیمکه احتیاط ایتمیدر لر . چونکه اویت
شاید کر چکدن شعر ایسه بو ادعا موجب خجلت اولور . هر
حالده فکر صحیح اوزربنه حکم ویرمهک چالشماید

بو افادادن مقصدمز « بوندن بویه شعر لفظی موزون ،
مقی سوز مضاننده استعمال ایتیم » دیمک دکادر . شعر طبیعی
نه دن عبارت اولق لازم کله چکنه دائر حدمز جه بر فکر ویرمهک
چالشمقدر .

حرز ، شعر دیدی کمز وقت یرینه گوره معنای طبیعینسی
یاخود معنای عرفینسی قصد ایده بیایرز .

آیات واحادیث شریفه ذاتاً مستسادر . بونلری ادبیاتدن
عد ایتمک هیچ برادیسک حقیله تقدیرینه مقتدر اوله میه جفی
علویت مقدسه لرینی تجیل ایتمه مک دیمک اوله جفی جهته مغایر
ادبدر . بناءً علیه آیات واحادیث مادام که اک بلیغ سوزلردندر ،
تعریفکزه نظراً بونلرده شعر دینامک لازم کلیر . اعتراض
وارد اوله ماز . حتی شعری «موزون ، مقفی سوز ، دیه تعریف
ایدنلرک اوزانه موافق اوله رق ورود ایدن آیلر . حدیلر ،
خارجده قالمق اوزره تعریفه علاوه ایتدکاری « فصدہ مقارن
اوله رق سولیلن « قیدی بی لزوم کورسور . چونکه آنلر
تعریف ایتمک ایتدکاری شعر البته ادبیات مفهومندن خارج
دکلدر ، آیات واحادیت ایسه اوزانه موافق اولسون اولسون
بومفهومک داخلنده تصور اولمقدن متعالیدر .

اومقدس سوزلر برطاق معالیدرکه ادبیات آنلردن نه درجه
اقتباس ایدرسه اودرجه تعالی ایدر . هیچ تعالی ایدن سی ابله
آنی متعالی ایدن سی بر اولورمی ؟ معنی باشغه . مستغنی به
باشقهدر . مهر ایله ماهی مساویمی کوره جکیز :

آیات واحادیثی اصل ادیب بدن عد ایدمک : اینع الایب
شاعر دیمک ایتیلرک قوای تضریر می ایده حکیز :

ظننزه کوره بواقادندن سوزک قسم غایبی دیمک اولان

ادبیات ایله ادبیاتک قسم اعلامی دیمک اولان شعرك ماهیتلری
آکلاشلدینی کی ادیب، شاعر، عنوانلرینک ده کیملره ویرلسی
لازم کله جکی تین ابتد .

بونکله برابر شعر نه در؟ ، سؤاله « اگ بلیغ سوزلردر ،
جوابی کافی کوریه بیلیر سده « ادبیات نه در ؟ ، سؤاله یالکز
« بلیغ سوزلردر ، جوابی کفایت ایتمز . ادبیات دینلنجه باشقه
برمغی ده آکلاشیلیرکه اوده « بلیغ سوزلر تألیفی ایچون طوتیلان
اصول ، در بوحالده ادبیات عنوان فن اولمش اولور .

دیمک اولیورکه بو اصوله موافق اولمق اوزره یازلمش بر
مکتوبی ادبیاتدن عد ایده بیله جکمز کی ینه بو اصولی معرف
اولمق اوزره یازلمش بر کتابی ده ادبیاتدن عد ایده بیله جکمز .

انتهای بند

شو بوندک خلاصه الحلاصه سی دیمک اولان « سوز بلیغ
اولمدجه شعر اوله ماز ، حتی ادبیاتدن معدود اوله ماز ، حکمنک
حقیقتی آکلاشلمق اوزره بوراده (بلاغت) دن بحث ایدمک
اقتضا ایدیور :

اول امرده دیلم که :

بلاغت برصقندرکه آنکله ماهیتلری مختلف ایکی نی اوصاف

بلاغت

ایدر :

- کلام .
- منکلم .

کلام ایله . متکلمه کاهیتلرنده کی اختلافی صفتک متصرفلردن
هر برینه کوره ایکی صورت مختلفه ده بجلی اتمنسی ایجاب ایله یکندن
علی الاطلاق، یعنی تعیین تجلیگاه ایتکسزین بلاغتی حقیقه تعریف
ایتمک ممکن اوله ماز. آنک ایچون «کلامده بلاغت» دیا «متکلمده
بلاغت» دیه تعیین تجلیگاه ایله ایکی درلو تعریف اولور .

کلامده بلاغت کلامده بلاغت فصیح اولقله برابر مقتضای حاله مطابق
متکلمده بلاغت اولمسیله ، متکلمده ایسه کلام بایغ ایله افاده مرام ایتمک مالکسنی
حائر بولنسیله محقق ایدر .

(بلیغ) بلاغته . متصف دیمک اولدینه کوره هم کلامه هم
متکلمه وصف اوله بیایر . (نظم بایغ . قصیده بایغه . خطیب بایغ ،
ادیبه بایغه) کی تعبیرات قوللانیایر .

حالت اقتضا ایندیکی صورت دیمک اولان (مقتضای حال)
تعبیرینه بدل (مقتضای مقام) و (اعتبار مناسب) تعبیرلری دخی
استعمال اولته بیایر . جمعاریده (مقتضیات احوال ، مقتضیات
مقامات . اعتبارات مناسبه) دینیایر .

مقتضای حال (حال) تعبیرینه دقت ایدمنم . حالده بولنه جق تنوعات نه دن
مقتضای مقام بولنه بیایر ؛ افس و آفاده مشاهده ایدلمکده اولان بونجه کیفیات
اعتبار مناسب رنگارنگک هر بری بر حالدر . هر حالت مقتضاسی اولور . هر
مقتضابه کوره ده سوز بولور حال تجلیات آلهیه قدر متوعدر
مقتضاده اوله . سوزده اوله .

سوزک کافه مزبانی . مفهومده مندرج اولان بلاغتن مدار

وجودی مقتضای حاله مطابقتدر . آندن محروم اولان سوزده فصاحت بولنسهده بلاغت بولغا .

سوزك درجات بلاغی مقتضای حاله مطابقتك در جاییله متاسب اولور . برحالك مقتضاسنه مطابق برقاچ درلو سوزبولنه بیلیر . بولردن هانکیسی مقتضایه اك زیاده مطابقت ایدرسه او ابلغ عد اولنور .

مقتضای حال دیدیکمز شئتک تیاترو طرزنده یازیلان آثار ادبیهده دخی بیوک اهمیتی واردور . اشخاص وقعهیی نوبت بنوبت انطالق ایدمچك اولان تیاترو مؤلفی بولردن هر برینه مقتضای حاله مطابق اوله رق سوز سویلتمایدر که بلیغانه بر اثر یازمش اوله ییلسون . (استعاره لسان) بحثنده بورالره دائر ایضاحات ویریله چکدر .

جزئی ملاحظه ایل . آکلاشیلیر که سوزده طبعیلك دینیلن مزیت دخی مقتضای حاله مطابقت سایه سنده حصول بولور .

«مقتضای حال مقتضای حال مخاطب دیمکدر ، دینلر خطا ایدرلر . متکلمك حالی یوقی ؟ اویله بر اعداده بولنلق کندینی اونونمق قیلندن اولمازمی ؟ یوقاریده « انفس و آفاقد » مشاهده ایدلمکده اولان بونجه کیفیات رنگارنگك هر بری بر حالده دیه اشارت ایتدیکمز وجه ایله حالك تعمیمی واجبدر . انسان یالکتر مخاطبك حاله کوره می سوز سویلر ؟ کندی حالزی تصویر ایتیه چکمی یز ؟ مثلاً قلبنك بعض حسیات شدیدیه مغلوب اولدیغنی

کوردن برشاعر فریاد ایدر . او فریاد نك حسب حالیدر .
باشقه سنك حالئی دوشونمكه وقعی بوله ییلیر ؟ عجیا فضولی تشیده
آتییه یی یازارکن کیمك حالئی خاطرینه کتیر مشدر ؟ :

دوست بی پروا ، ظلم بدرجم ، دوران بی سکون
در دجوق همدرد یوق ، دشمن قوی ، طالع زبون

سایه امید زائل ، آفتاب ذوق کرم
رنه ادبار عالی ، رایه ندیر دون

عقل دون همت ، صدای طعنه پر پردن بلند
بخت کم شفقت ، بلای عشق کون کون فزون

بر غریب ملک ، راه وصل پرتشوش و سکر
بن حریف ساده لوح و دهر رقتش فسون

هر صهی قد جلوه سی بر سیل طوفان بلا
هر هلاک ابرو قاشی بر سر خط مشق جنون

یلده برك لاله نك تمکین دانس بی نبات
صوده عکس سروش تاثیر دوت واز کون

سرحد مطلوب بر محنت طریق امتحان
هنزل مقصود بر آسب راه آرمون

شاهد مقصد نوای حنك تن رده نشین
ساغر عشر حجاب صافی صهبت نگون

تفرقه جاصل ، طریق ملک جمعیت مخوف
آه سلیم نیلیم فوق بر ، وافی رهمنون

بویله سوزلر غیر اختیاری آهله کیدر . بر درجه یه قدر
یا لکتر صاحبک حالتی معروف اولوو. کیمسه یه بر شی دیمک ایچون
یا زملاز .

(آتشبار) ده مندرج اولان (فریاد) سیر لوحه لی منظومه نیک
شو پارچه لری ده اولدقجه حالزه موافق قدر :

وولقانیسین ای دل هوا خواه
آتشکده اولدی سینه سندن
طورماز نه یانارسون الله الله
یادم منی شعله بار ایدندن

§

بر شعله مزاج دلفروزه
نار هوسبله مشتعلین
افکار شیک ، خیال روزک
بردر ، هب انکله مشتعلین

§

اولسه کده کهی نهان اولورسین
صبرک طویشنبه اتش افشان
یان طورمه که بر زمان اولورسین
منظور حقیقت آشنایان

§

ای لعل خوش روز سنسین
نو آتشی دودمان عشقک

ای برقی جهانفروز سنهین
مشعلکئی کاروان مشعلک

§

حیونده بر عشق بی سکوندن
اک جاذبه لی بستانی شهرك
خشینده بر جذبه اجنوندن
اک جذبه لی عاشقانی دهرک

§

یلم نه دېسم که ایسه ایما
حال دل حسرت آرمای
بر حالده در که ایلر ابکا
بر ککریه ایل یک آشنای

§

بولسم او سوزی که ایسه ایما
دنیا ده بولندیم زلفی
اخلاف ککزین ایدردی ایما
دېسته سی اولدیم فغانی

بونکه برابر « سوزی غصاطبک حانه کوره سویلملی »
قضیه سی ده بر دستور ادبیدر . ذاتاً و صورتک التزامی بر عاقل
ایچون طبیعیدر . مثلاً بر جاهله سویلنیله جک سوز بر عالمه سویلانا مز .
سویلنیلیر ، فقط بر نکته یه مبنی اولمق شرطیله .
بر نکته یه مبنی دیمک مقتضای حاله مطابق دیمکدر . نکته سز
سوز مقتضای حاله مطابق اوله میه جفتدن بی لزوم صایایر .

بعضی قدما مخاطبیده اوج حل بولورلر :

— خلو ذهن .

— تردد .

— انکار .

دیپلر که :

— کلام بو حالاره مناسب برر صورتده سوق اولتور .
برنجیسنه کوره «ابتدائی» ایکنجیسنه کوره «طابی» اوجنجیسنه
کوره «انکاری» وصفی آلیر . مخاطبک بر خالی الذهن یاخود
بر متردد ویا بر منکر اولسنه کوره سویانیان سوزه «کلام ابتدائی»
یاخود «کلام طابی» ویا «کلام انکاری» عنوانی ویریایر . جملرده
«ابتدائیات ، طلییات ، انکاریات ، تمیرلری قوللایایر .
ابتدائیاتده — مخاطبده تردد و انکار حالاردن هیچ بری
بولنیمه جنی جهتله — اکبربا تأکید احساج مس ایتمز . ساده
صورتده افاده مرام ایدیایر . یالکیز مخاطب تقریر ایلبان
مسئله یی آکلایه مدینی صورتده تأکید مراجعت اولتور .
طلبیانده ساده لئکک محافظه سی جائز اولمقوله برابر — ترددی
قطعیاً ازاله ایچون — تأکید مستحسن گوریلور . انکار یانده
ایسه — مقصد انکاری اقراره تحویل اوله جفتدن — تأکید
وجوب تحتده بولتور ،

ظن عاجزانه مزه کوره بویله شیر فن بلاغتك اك ساده
مسائلندندر .

(مجموعہ معلم) دہ ہو اوج درلو سوزہ مثال اولق اوزرہ :

حق برسم عرض اخلاص ایتدیکم درکاه بر
بر نفس توحید دن آیرلدم الله بر
یتنک مصراع قایسنی :

— توحید دن ایرلدم .

— بر نفس توحیددن ایرلدم .

— بر نفس توحیددن ایرلدم الله بر .

صورتلرنده کوستره رک « ہو مصراعلردن برنجیسی — تا کیددن
خالی اولدیفندن — ابتدائی و طلبی یہ ، ایکنجیسی — « بر نفس »
ایله مؤکد بولندیغندن — طلبی وانکاری یہ ، اوچنجیسی —
« بر نفس » دن باشقه « الله بر » ایله ده تا کید اولندیغان
بالکزر انکاری یہ مثال اوله بیلیر « دیتش ایدک .

اوت اوله بیلیر . فقط اعتراف ایسه لم که بز اویتی (خلاصه
الاحلاص) نامنده کی رساله جکک ظهرینه یازدیغمز وقت
توحیددن آیرلدیغمزی انکار ایتش بر شخصک ولو خیالاً
اولسون قارشیننده بولغیور ایدک . حقیقتده او بیت محاطی
اولیان وجدانیاتدندر . آنی اخلاص شریف تفسیرینه متعلق
سکز اون محیفه یازی یازمقدن عبارت اولان حال سویلمش
ایدی .

بحی تنويع ایدم :

بالاده کی افادادن آکلاشلدیغنه کوره بلاغت کلامه نظراً :

— فصیح اولقله برابر مقتضای حاله مطابق اولق .
طرزنده ، متکلمه نظرآ :

— کلام بلیغ ایله افاده مرام ایتمک ملکه سنی حائر بولنق .
یولنده تعریف ایدلک لازم کلیور .

بلاغتک حاوی اولدینی معانی بی بیلمش اولق ایچون بوایکی
تعریفی کورمک کافی ؟ دکل .

کلامده بلاغت ، متکلمده بلاغت دیدیکمز کبی برده « فن
بلاغت » دیوروز . دیمک که بلاغت برفن . سائر قنار کبی بودخی
تعریف ایستر . « فن بلاغت نه در ؟ » سؤالنه جواب اوله رق
یوقاریکی تعریفلردن هر هابکی سنی اوقویه جق اولساق موافق
دوشمدیکنی کوروز . چونکه فن بلاغت نه کلامک فصیح اولقله
برابر مقتضای حاله مطابق اولسیدر ، نده متکلمک کلام بلیغ
ایله افاده مرام ایتمک ملکه سنی حائر بولنمیدر .

« فن بلاغت نه در ؟ » سؤالنه شو جوابی ویره بیایر :
— بلیغ سوزلر تألیفی ایچون اساتده طرفندن طوئیلان
اصولدر .

اصول دیدیکمز شیر لسانمژک بلاغت کتابلرنده موضحاً
مندرج اولسی لازم کلن بر طاقم مسائلدن عبارتدر . ایشته
بونلرک هیئت مجموعه سته « فن بلاغت » دینیایر .

بو اصولی اوگر نمش فرض ایده جکمز هر شخصک کرک
ذاتنه کرک کلامنه بلیغ دیمک اقتضا ایتیه جکنی آ کلامق ایچون

العاب ذهن ایتک لازم کلز. نیجه آدمراوله بیلیرکه ذکر اولنان
اصولی تمامیه اوکرنسهر، حتی باشقه تربیه ده اوکرنسهر نه کدیباری،
نده سوزلری بحق بلیغ اطلاقسه لایق اولماز. آنک ایچون
بعض بلغا دیرلرکه :

— انسان بلیغ اولقی ایچون بلیغ اولقی اوزره طوعیق
شرط اقدمدر .

هر ملککنک حسن تحصیلی قابلیت موقوف دکلیدر ؟ قابلیت
مساعد اولیان بر آدم فن بلاغت دینیلن اصولی ولو احاطه
صورتیه اولسون اوکرنمکه فصل بلیغ اوله بیلسون ؟ فن بلاغت
آکا تعدادی غیر قابل اولان مقتضیات احوالی برر برر تصویر
وتعریفی ایده جک ؟ بر ایکی نمونه کوستر . باقیشتی استعداد
براقبر . فرض ایده لم که مقتضات احوالی برر برر تصویر وتعریف
ایسون ، اولیه حق اولان یه اولماز . بر یسنه « فلان یرده شو
سوزی شو ادا ایله سویلیه جکسین » دیه بر سوز تعایم ایده سه
مستعد اولمدینی تقدیرده مطلوب وجه ایله سویلیه بیایمی ؟
« اوله ایشه قابلیت مساعد اولیان بر آدم نیچون بو فی
تحصیله قالفشسون ؟ » دینیا برسه شویله جواب ویر یایر :

— هیچ اولمازسه حال طبعیسنی دکشدیرر ، آنک بر قاج
قات فوقه چیفار، فک اصطلاحاتندن خبردار اولور ، بلاغته
سویلتیان سوزلری بر درجه یه قدر اولسون تقدیرایدیر، بر جوق
فوائد قازایر ،

برده شوراسنی دوشونه لم :

بایغ سوزلر تألیفی ایچون اسانده طرفدن طوتیلان
 اصول، دیدیکمز شیرک قابلیتی مساعد اولیانلره گوره خارجه
 تطبیق ممکن اوله مبه جق دیمک اولور . بونکله برابر ذکر اولنان
 اصوله فن بلاغت دینیلیور . برده اصوله تطبیقاً سوز سویلر
 بر ذات بر بلیغ تصور ایدم . آنده فعلاً نحلی ایدن احوالت
 نه در ؟ ینه نقطه نظر دکشدی . « فلان بلاغته سوز سویلر »
 دیوروز . نه دیمک ایستیوروز ؟ بو کیفیت متکلمده بلاغت دیدیکمز
 شیمیدر ؟ « کلام بایغ ایله افاده مرام ایتک ملکه سنی حائر
 بولمق » دیدیکمز کیفیت شخص بایغده فعلاً نحلی ایدن احوال تیدر ؟
 البته دکل . اوله ایسه « فن بلاغت نه در ؟ سؤاله برده شو
 جوابی ویرملی یز :

— فصاحتله مقتضای حاله مطابق اوله رق سوز سویلمک قنیدر .
 یوقاریدن بری سرداولنان ملاحظات گوز اوکنده جمع
 ایدیانجه گوریلور که بلاغت دینلیدیکی وقت ذهنه درت درلوقکر
 وارد اولیور :

- کلامه صفت اولق اعتباریه بلاغت .
 - متکلمده ملکه اولق اعتباریه بلاغت .
 - اصول مخصوصه دن عبارت اولق اعتباریه بلاغت .
 - متکلمده فعلاً نحلی ایتک اعتباریه بلاغت .
- برنجی مثال :

شو منظومه ده بلاغت موجود در .

ایکنجی به مثال :

شو ذات بلاغی حائر در .

اوچنجی به مثال :

بو اقتدیلر بلاغت او قو پورلر .

دردنجی به مثال :

او خطیبک کمال بلاغته حیوان اولمش ایدم .

متکلمده بلاغت (ذوق) دینیلن قوهٔ منویهٔ نك وجودیه
حصوله کایر . بلاغت ابن خلدونک دولتو وجودت پاشاحضر نلری
طرفدن ترجمه بیوریلان ذوقه دائر مقاله حکیمانسی لسان
عربی به متعلق اولقله برابر هر لسانه تطبیق اولته بیله جکندن
بر وجه آئی خلاصهٔ درج اولنور :

ذوق

(ذوق) لفظی علمای بیان یتنده متداولدر . مناسی لسانده
بلاغت مالک سنک حصولیدر . بلاغت دخی کلام عربده مرعی
اولان خواص تراکیه رعایت تیجسی اولهرق کلامک مقتضای
حاله مطابق اولمسندن عبارتدر . عربجه تکلم ایدن بر متکلم
بلغ عربک اسالیب و اصول مخاطباتی اوزره مفید اولان هیئت
تحریری ایدرک کلامنی او وجه ایله ترتیب ایلر . کورت اشتغال
ایله نو درجه واصل اولانجه کدینه مالک کله رک سهولته ترتیب
کلام ایدر ، عربک مسلک بلاغتمدن باشقه بر طرفه صامیق احتمالی
قالماز . بو مسالک اویتاز بر ترکیب ایشته ادنی فکر ایله ، بلکه

دوق

بلا فکر مجرد ملکه‌سی اقتضاسیله بالاستقباح آدن تبری ایلر .
 زیر املکان راسخ اولنجه طبیعت کبی اولور . احوال ملکاتی
 بیامین خافلار « عرب ایچون اعراب و بلاغتجه صوابده بولنق
 بر امر طبیعیدر » دیرلر . حقیقت حال ایسه اوله دکلدر « عربک
 تکلمی تمکن ایتمش ملکه لسانی اولدیندن وهله طبیعت کبی
 کوریشور . بو ملکه ممارسه و سمعده تکرر و خواص ترا کبی
 تقطن ایله حاصل اولور ، فن لسان اصحابنک استنباط ایتمش
 اولدقلری قوانینی بیلیمکه حصوله کلز . زیر ابقوانین آنجق
 معرفت لسانی افاده ایدر ، ملککنک بالفعل عئلده حصولی . فید
 اولماز . الحاصل : لسانده حصوله کان ملکه بلاغت متکلم بیلنی
 کلام عربده واقع ترا کییه موافق صورته حسن ترتیب کلام
 طریقه ارشاد ایدر ، برحاله که کندیبی بوبولدن عدول ایتک
 ایستسه ایده مز . بویله خلاف مألوف اولان طریقه ذهبا
 خصوصنده لسان و ملکه‌سی کندیبسه موافقت ایتزعربک طرز
 بلاغته مخالف بر کلام ایستسه درحال مألوف اولدیبی کلام
 عربدن اولمدیقنی بیلوب آندن اعراض ایدر . مع ذلک اکریا
 بوباده قوانین نحویه و بیانیه اصحابنک اصولی اوزره دلیل
 اقامه سندن عاجز اولور . چونکه آنلرک مسلکی بالاستقرا حاصل
 اولان قوانین ایله استدلالدر . بونک عالمی ایسه وجه مسروح
 اوزره ممارسه ایله حاصل اوله بر امر وجدانیدر . صبیان
 عربدن کندی ایچلرنده نشأت ایله تربیه اولمش برصبی آنلرک

لغتی اخذ و تعلم ایلر . اعراب و بلاغته انلره تمامی تمامنه تقلید ایدره درجه نایبه و اصل اولور . حال بو که علم قانونیدن هیچ برشی بیلمز . کندیسنده بو کیفیت آنجق ملکه ایله حصوله گلش بولور . كذلك عربك اشعار و منشائی حفظ ایدره درجه ایچلونده نشوونما بولمش بر آدم مرتبه سنه کلنجهیه قدر بومسلکده دوام ایدن کیسه دن دخی او ملکه حاصل اولور . اما قوانینی بیلمکله بو کیفیت حاصل ایدیه من . ایشته شو ملکه به راسخ اولدینی حالدہ اسحاب فن بیانک مصطلاحی اولان (ذوق) اسی استعاره اولنشدیر . ذوق فی الاصل بر نوع طعمی ادراک دیمکدر . طعم لسان ایله ادراک اولندینی کبی بوملکه دخی لسانده وجدانی برکیصیت اولدیغندن آکا ذوق دینامشدر .

بو مقدمات معلوم اوانجه شوده مجزوم اولق لازم کلیر که مسرقده فرس . روم و ترک ، مغربده بربر کبی عرب لسانته دخیل و اهل لسان ایله اختلاطلرندن طولایی اولسان ایله تکلمه مضطر اولان اعاجک بو ملکه دن اییلری قاصر اوله حفندن دیدیکمز ذوق آنلرده حاصل اولماز . چونکه بولرک محمول عمللری عمر لر بک بر مقداری مرور و لسانلرده بر ملکه دبکر ، یهی کندی لغتلی ملکه می سق ایند کدن مکره اهل امصارک محاورانده . تداول اولان الفاظ و عباراته محتاج اولدقلری جهته آلمی اوکر نمک دیمکدر . حال بو که اهل امصارده کی ملکه ماشقه در ، مطلوب اولان ملکه لسان دکادر . بوملکه ک احکامی کتالرده

مسطور اولان قوایندن اوکرنمک دخی ر منوال سابق تحصیل
ملکه دیمک اوله ماز . بوملکه آنجق ممارسه ایله حصوله کلیر
« سیویه ، فارسی ، زغسری و بونلره محامل اولان فحول علمای
لسان عجم اولدقلری حالدله آلوده بوملکه حاصل اولمشدر »
خاطره سی وارد اولور ایسه جواماً دیرز که :

— بوقیلدن اولان فحول آنجق نسباً عجمدر . نشأت و تربیتلری
عرب ایچنده واقع اولمشدر . بوجه ایله کلامک بر مرتبه سنه
واصل اولمشدر که آندن اوتسی اوله ماز . آئر مبدأ نشأتلرینه
نظراً کو حک عرب جوجقلری منابه سنده ایدیلر . لغتک کهنه
واقف اوله رق اهل لغتدن معدود اولدیلر . نسباً عجم ایسه لده
کلاماً عجم دکل ایدیلر . ملتی مبادیسنده لغتی شبابنده بولدیلر که
آثار ملکه هنوز زائل اولماش ایدی . ممارسه و مدارسیه
مواظبتله اسانک غایتنه واصل اولدیلر »

شمدیکی حالدله اعاحمدن بری سهرلده اهل لسن ایله
اختلاط ایتسه عربیدن مقصود اولان ملکه بی زائل اولش
بوله رق برباشقه ملکه حصوله کلش اولدیفنی کورر . فرض ایدلم که
ملکه مطلوبه بی تحصیل ایچون ممارسه و مدارسیه ایله اشتغال
ایسون ، ینه او ملکه ک حصول بولدیفنی پک مادر اولور . چونکه
یوقاریده دیدیکمز وجه ایله محلنده دیگر بر ملکه سبق ایتش
اولان ملکه حاصل اولسه ببله نافع قالیر . نسباً عجم اولان
برشخص لسان عجم ایله اختلاطدن بنون بتون سالم اولدیفنی

حاله ممارسه و مدارسه ایله بو ملکه کی تحصیله سی ایتسه آنده بوملکه حاصل اوله ییسیلر . لکن بوده نادر اتمنددر . قوانین بیانیه بی تعلیم ایدنلردن بمضاری بو ذوق کندیلرنده و جودینی ادعا ایدرلر . بوایه غلط و یا مغالطه در . کندیلرنده حاصل اولان آنجق قوانین بیانیه ملکه سیدر ، عباره ملکه سی دکامدر .

انتهای مقاله

ابن خلدونک بومقالهده تعریف ایندیکی ذوقک لسانمزدده حاصل ایدیله جک ذوقه تطبیق خصوصنی اصحاب مطالعیه حواله ایلر .

محتاج ایضاح اولدینی اوزره برسانده آکا افسابی اولانلرک حاصل ایده جکلری ذوق متساوی اوله ماز ، متفاوت اولور . ایشه بونک ایچوندر که ذوقک الک عالی عد اولنان درجه سه (ذوق سلیم) عنوانی تخصیص ایشددر . بونک مادوننده بولنه جق ذوقلر سلامت کامله بی حائر اولیه جقلرندن آنلر (سایم) ایله توصیفه شایان کورله مشدر . ذوقده کی سلیک خاصه جایله سته (سلامت ذوق) نامی و بریلیر . بلاغه متعلق اولان مزیناتک کافه سی بوتعیرک تحتند مندر جدر .

ذوق سلیم

سلامت ذوق

برده (سلامت حسن) وار . اوده اساساً پک زیاده مهمدر . حتی سلامت حسن اولدجقه سلام ذوق تصور بیله اولنه ماز . بالاده دیش الملکه که :

سلامت حسن

— متکلمده بلاغت ذوق دینان قوه معنویه نک و جودیه

حصوله کابر .

شمعی ده دیزرکه :

— ذوق دینیلن قوهٔ معنویه سلامت حسن دینیلن موهبه
فطریه وجودیه حصوله کلیر .

ایشته یوقاریده کو-تریان :

— انسان بلیغ اولق ایچون بلیغ اولق اوزره طوغمق
شرط اقدمدر .

سوزینک مالی بودر .

سلامت ذوقده علوم لسانیه تحصیلک بر قاچ درجهیه قدر
دخی اولق طبعیدر . سلامت حسده ایسه حکم (خلقت سلیمه)
تعییر اولتان ممتاز یارادیلمش مظهریت علویه سنکدر .

دقت ایدلسه (طبیعت شعریه) دینیلن مزینک دخی سلامت
حسن تولد ایندیکی آکلاشیلیر . حسننده سلامت اولیان
بر آدمده او مزیت بولنمه جفتدن طبیعی اوله رق موزون سوز
سویلیه میه جکی ، حتی سویلسه ده فرقده اوله میه جتی کبی اوزان
شعریه ده کی آهنگدن دخی طبیعت شعریه اصحابی قدر ذوقیاب
اوله ماز . آکا کوره موزون ایله غیر موزون بر در دینیله بیلیر .
مثلا فضولینک ندیمک :

ما ملایم لهجه می موروئی نا موزون ایدر

و :

نا مشهور مصرع موزونی ناموزون اوفور

مصراعرینی اوقویه جق اولسه مضمونلرینک صدقنه نفسی
اشهاد ایتیش اولور .

بو بر عجیبه خاقندر نه (اعوجاج طبع) نامیله یاد اولنور
اعوجاج طبعنک درکاتی واردر . آنفاً تعریف ایتدیکنز در که
الک آشاغیسیدر که اعوجاج کلیدر . او بر حاله رکه عروض اوقومق ،
اشعار مطالعه ایتک کبی تدبیر لرله تحوی ممکن اولماز . فن عروضک
موجدی عد اولسان امام خلیک بو فی کس دیسندن اخذ ایتک
اوزره نزدینه دوامه باشلایان واعوجاج کلی اصحابندن اولدینی
ایچون مشار الیهک جائی صیقمقده صولک درجه یه وارن برذاته
شاعرانه بر انتقال اولق اوزره :

اذا لم تستطع شيئاً فده
وجاوزه الى ما تستطع

یاتی تقطیع ایتسنی تکلیف ایلدیکی مشهور در .
بو یله ذاتلرک عروض اوکرنمک آری وسنده بولغلی شایان
تعیب کورلمسه مجادر . انسان بر شاعر بلیغ اولفی البته ایستر .
شو قدر وار که عروض اوقومقله . حتی اوقومقله کیمسه شاعر
اولما مشدر .

(مدرسه خاطر لری) مندرجاتندن ارلان (مصحح) فقره دی
در خاطر ایدیایر سه بر اعوجاج مالی کورلش اولور مصحح
دیدیکمز آدم :

کیم ایدردی آرزو محبوب اصغر وصلنی [*]
 عاشقه زرمزجه رام اولسیدی سیم انداملر
 یاتی تدقیق ایتدیکی صیرهده مصراع اولی نصیحاً :
 کیم ایدردی آرزو محبوب اصغر وصلک سنک
 شکلنه قویمش ایدی .
 بوندن بر ایکی سن مقدم ضیلا پاشامک :

ایستر ایهک آکلامق جهانی
 اوکرملی اوروبا لسانی
 یاتی نحریف ایله :

ییلک ایسترسهک جهانی
 اوکرن اجنبی لسانی

سورتنده و « ظن اینه که جواب سز قالیرسین ، بزدن بویله آفرینلر
 آلیرسین » عباره سنی یات ظنیله :

ظن یتنه که جواب سز قالیرسین
 بزدن بویله آفرینلر آلیرسین

هیئتده یازانلر دخی گبرلش ایدی .
 اعوجاج طبعیت انجانبندن بر طاقی ده واردر که کاه صوابده ،
 کاه خطاده بولنورلر . ملا درت یتلی بر قطعه سویاسه لر بش
 مصراعی موزون اولورسه اوچ مصراعی تا موزون دوسر .
 [*] « محبوب اصغر » بر تعبیر اصطلاحی در که آئونه اطلاق اولنور.

بونلر توغل ایله بر درجه قدر تصحیح طبیعت ایده بیایرلر .
 بو خصوصده حکم قومیت دخی نظر دقته آلملیدر . اقوام
 اسلامیة نكالك مشهورلردن اولان ولسانری اسلام ادبیاتنك
 مدار بقاسی بولنان عرب ، عجم ، ترك قوملری مله متحد
 اولدقلری حالده خلقه بر اولدقلردن طبیعتلرنده اوزان شعریه
 تمایل مسئله سنده آز چوق اختلاف موجود در ، عربك بعض
 بحوری ، خصوصیه فروع بحوردن اولان بر چوق اوزانی
 عجمك ، تركك طبیعتنه توافق اتمز . حتی عیدزاکانی کی لغات
 هزلیه جمع اتمش اولان بر عجم لطافتپردازی دیمش که :

— الناموزون = شعر عربی .

شونلرده او ذالك تعریفاندندر :

— الشاعر = دزدغن .

المروض = اندازه طبع سغم .

عیدزاکانی ایسه شاعری شویله تعریف ایدر :

— الشاعر = طامع خودپسند .

بونك ایچوندرکه عجمده عروض مخصوص اتخاذ ایدلشددر .
 بز ایسه اکثر اوزان عجم طبیعتزه موافق کلدیکندن آریجه
 عروض اتخاذینه حاجت کورمیه رك عجم عروضنی قبول
 ایتمنز در . بونکه برابر شوراسی اونودلاملی که انزده بولنان
 عجم عروضنك بر ترك عروضی شکلنه افرای ایچون طبیعتزه
 تمایله توافق ایده جك صورتده حسن تنقیحی لازمه دندر .

مقتضای قومیتك خارجنه چیقيله رق عربيه يا خود عجمه
 مخصوص اولق لازم كلن بعض اوزان اوزره تركجه شعر
 تنظیمی داعیه سنه دوشیلورسه بیهوده اختیار کلفت ایدلش
 اولور . مثلاً عربك بحر بسیطی اوزره سوزلمش بر شعر بلیغ
 عربی ارباب ذوقه رقص آور اوله جق بر آهنگ لطیف حازر
 بولور . از جمله امام بوصیر ينك قصیده برده سی بویه در .
 حال بو که او بخرده تركجه شعر سوزیله جك اولسه لسانمزد
 او آهنگه عربی کی استعداد اولدیغندن کلفت حس اولور .
 لطافت ایسه کلفت ایله اجتماع اتمز . آثار اسلاف آره سنده
 تركجه یازلش بر خیلی قصیده برده تخیلسازی کور یوروز .
 هانکیسنی لذتله اوقویه بیلوروز ؟ داناً عربی بر شعری تركجه ایله
 تخیلس ایتکده نه معنی واردر ؟ مقصد قصیده مبارکه دن استعداد
 ایسه آنی اوقوملی ، آکلاملی ، ذوقنه وارملی ، از برله ملی
 یانسه بر طاقم لزوم سز تركجه سوزلر قاتمق مذهب عشاقده
 حرمت سزلك عد اولور . بر کره (توسل) صاحبك شو تخیلسنه
 باقکز ! :

چیقارم بوب دردلدن مسالك حری
 همیشه یاد ایدوب احباب یار محترمی
 صجب بو کریم حسرت بو اشک دمبدی
 امن نذکر جیران بندی سلم
 مزجت دمعا جری من مقله بدم

اویمشمی ؟

مع مافیه بویه اترلرك اصحاب اقتدار طرفندن ينه عربی ايله
تخمیس ایدلسنه برشی دینله مەمك طیبیدر.

فن بلاغت اربابندن بعضاری شعری (مرقص، مطرب،
مقبول، مسموع، متروك) ناماریله این قسمه تقسیم ایدرلر.
مرقص انسانی رقصه ككیره جك درجه لرده لطیف اولان،
مطرب طبیعته طرب و یرن، مقبول بوله شایان کوریلن،
مسموع دیکله نیله بیلن، متروك ترك ایدیلن طاقیدر.

مرقص
مطرب
مقبول
مسموع
متروك

بو قسمی ایدنلر مثالر ایرادیه اقسام خستهك ایضاحه
جالشمشار ایسده طابع مختلف اولدیندن بر طبیعتك مرقص
عد ایدم جکی شعری دیگرى مثلا مسموع عد ایدم بیله جکی
جهتله بوباده متان ایرادینه پك ده اوم کورلمه مایدر. حق
بر شعرك مطابقا بو بش وصفدن بر یله وصفنه دخی احتیاج.
بالکده امکان اولدینی ایضاحدن مستقی کوریلور.

اسانده طرفندن تنظیم شعره دائر د. میان ایدیلن ملاحقاتدن
بعضاریك بوراده ایرادینی فائده لی عد ایلدك :

۱ — معانی قوافی ایلايك آهند، اونلی. قافیه خطری
ایچون حسن جریان معانی به خال ویره جك صور افاده به التفات
ایدلمه ملی، دائما الفاظ معانی به تابع قیانه ی.

۲ — زوائد تحریرندن اجتناب ايله برابر مقصد نه ایسه
تماماً افاده اولنلی. فقط بعض کره. خی تصریح مقصددن

اصحاب ذوقك انتقال ایده جگه‌ری بر صورتده عدول ایدملی .
مع هذا ايجاز غل سهته کیدلملی .

۳ — طرز افاد. ممکن اولدینی قدر تنويع ایدملی . یکطرز اولان بیان اوصاندریچی اولور . موسیقیده تنوع نعمات حسیاتی نه قدر تهییج ایدر ا حال بوکه بردوزی به کیدن بر آهنگ حواسی یورار ، اوصاندر . شرده بویله در . اثنای تحریرده طرز افاده‌ک حسن تبدیل مهارت ایستر . ماهرانه اجرا ایدیلیرسه پک لطیف اولور . مهارتکارانه اولمازسه آهنگی بتون بتون بوزار . مثلاً لفاظدن عبارت کبی کورینن بر منظومه‌ک ايجنده بر حقیقت کوسترمک لازم ککنجه اراهه‌ک موقع طرزینی کوزل دوشوره ییلمک بیوجک برمه‌مقدور .

۴ — ساده‌ک ايجنده صنعت ، صنعت ايجنده ساده‌ک اراهه‌سنه چالشملی . صنعت اجبار طبیعت شایسته‌سندن وارسته بر صورتده اجرا ایدملی . بویولده اجرا ایدیلیمیه‌جک ایسه صنعتسز ساده‌ک ترجیح اولنملی .

۵ — آهنگلی ، طمطراقلی الفاظ انتخاب ایدملی . فقط اولالفاظ افاده ایدیلیمیه‌جک معانی ایله متناسب اولملی . بعضاً کوزل بر شعر برکله ایله چرکیناشه بیایر . الفاظ آهنگلی ، طمطراقلی اولوبده معانی عادی اولورسه گولنج اولته استعداد کوستر .

۶ — یازمه دن دوشونملی ، دوشونمه دن یازماملی ، دوشونمکسزین

یازیلان شیرک سروبی اولماز . نه قدر این دوشونیلورسه او قدر ای یازیلیر .

۷ - پرکولقدن احتراز ایتملی . آز سویلملی ، کوزل سویلملی . چوق سویلین کوزل سویلیه مز .

۸ - انسان کندی شعری حقننه بر مؤاخذ شدید اولملی که سائر مؤاخذلره بکندیره بیله جک سوز سویلمکه موفق اوله بیلسون . جهل آدمه کندی آنارینی کوزل کوستر . شعردن آکلایانلرک تحسینه قایلانلر آنلردن اجهل عد اونور .

۹ - انسان کندنده حس اتمدیکی بر فکری ای یازه ماز . مثلاً بر مرثیه حسیات ذاتیه اوزربنه مؤثر اوله رق یازیله بیلیر . ایصهارلامه مزار طانی یازمق باشقادر .

۱۰ - ممکن اولدینی قدر طبعیلکدن آیرلاملی . هر لطافتی طبعیلکده بولملی .

مصراع - موزون برپارچه در که کنديسيه بجزاً متساوی مصراع

دیگر موزون برپارچه به مقارنشدن بریت تشکل ایدر .

بوکه (مصرع) صورتنده دخی قوللانیلیر

قربنی اولیان ، یعنی تک اولان مصراعه (مصراع آزاده) مصراع آزاده

دینیلیر . بوندن اوج درت سنه مقدم نبسم حالنده جیقاردیلان بر رسمک آلتیه یازدینمز :

مضحکات دهره بن اولسدم ده تصویرم کولر

مصراعی کبی .

قرنی ایله مناسبت منویه سی اولیوب هر بری باشقه بر سوز
عد اولنه جق صورتده واقع اولان مصراعلره دخی (آزاده)
تعبیر اولتور . بو درلو آزاده مصراعلر طبیعت رکیکه احسانی
آثارنده بولتور .

مثال :

هوس زلف یار ولر سرده

سر کرائم خمار وار سرده خواجه نشان

مین و لطیف اولان مصراعلر (بر جسته) ایله توصیف
ایلدیلر .

مثال :

اگرچه طبع ناجیزانده بر مصرع بر جسته نظمنه یله ذره قدر
استعداد اولدیغنی بیلیر ایسه دهه (باقی قالان بو قبه ده بر خوش صدا ایش)
فحوا سنجه احلافه یادکار اولوق آرزوی خاصانه سیه ...

ضیا پاشا

دیگر :

اگر مقصود اثره مصرع بر جسته کافیدر

عجب حیرتده یم بن سد اسکندر خصوصنده راغب پاشا

(بر جسته) وصفی مصراعه مخصوص دکلدر . عمومیت اوزره
اشعار و افکار حقنده استعمال اولنه بیلیر .

مثال :

اشعاری لطیف لیک آزدی
بر بر جسته قصیده یازدی
ضیا پشا

دیگر :

تتبع ایدر سوزی او دانا
بر جسته در آنده لفظ و معنا
وله

یازمقدمه اولدیغمز لغت کتابنده شویله دیمش ایدک :
— بر جسته تمیزی اکثر یا اشعار و افکار حقنده قوللانیایر.
مثلا (شعر بر جسته ، مصراع بر جسته . فکر بر جسته) دینیایر.
انسان بعضاً کمال سهولتله بر شعر سویلر که باشقه وقت نه قدر
چالشه آنک کی سویا بدمز . کذاک بعضاً کندی کندینه ذهنه
اویله بر فکر کلیر که متادلک فوقنده عد اولتور . ایشته اصل
(بر جسته) او درلو شعرلره ، او درلو فکرلره دینیایر .

~~~~~

بیلت — بر وزیده اولان ایکی مصراعدن مناشکل نظمدر.
متحد الوزن اولیان ایکی مصراعدن تشکل ایدن نظمه بیت
دینیله مز . مثلا روح البیان صاحبی اسماعیل حقیقک :

نته کیم شمس مره قونیه ایدوب
ایندی ملا جلالی ارشاد

سوزی ایکی مصراعدن مناشکل ایهده مصراعلر مختلف الوزن

اولدیغندن بیت عد او انه مار . بناءً علیه بیتک تعریفنده «ایکی
مصراعدن مرکب نظم» دیمک ناقص اولور .
بر بیتی تشکیل ایدن مصراعلرک یکدیگرله مقفی اولسی
سرط دکلدر . مثلاً :

جوقبدر اولدیهسه مهرکدن سویدا غرق نور
سن کسلدم بن ، نه وار اولسه م سراج غرق نور

نظمی ر بیت :

شوق رویتدن فصل برق جهان اولماز کلیم
سینه بر آتش ، نظرکاهنده سینا غرق نور

نظمی دهینه بر بیتدر .

بر قصیده نکه ال پارلاق عد اولنان بیتته (بیت القصید) عنوانی
ویر یایر . مترجم قاموس دیرکه :

— بیت القصید منی عایه اولان بیتدر که ایات سائرهدن
رنکیکن وجودت طبعه تصادفله دلنشین اولور ، نه کیم دیمشلردر :
« قصیده ده بر اولور بیت نادر المضمون »

کدلاک بر غزلک ال پارلاق عد اولنان بیتته (بیت الغزل) بیت الغزل
اطلاق اولنور .

(بیت الغزل) . بدل (شاه بیت) و (شه بیت) تعیرلری شه بیت
دخی قولانیایر .

کاظم پاشا نك :

بر غزل طرح ایده‌یم لعل لبك وصفنده
اوله هر مصرع بر جسته‌سی شه بیت قصید

پسته اوج صورتله اعتراض ایدلشدر :

اولاً — (شه بیت) ایله (بیت قصید) آیری آیری ایکی
تعبیر اولدینی حالده بونلری مزج ایده‌رك (شه بیت قصید) دیمك
بولسز در . (شه بیت) دینلنجه (قصید) ك ، (بیت قصید)
دینلنجه‌ده (شه) ك لزومی قالماز . مصراع :

اوله هر مصرع بر جسته‌سی بر بیت قصید

صورتنده یاز یله بیایردی .

ثانیاً مصرع بر جسته (شه بیت) اوله میه جنی کی (بیت قصید) ده
اوله ماز . بته مخصوص اولان بر عنوان مصرعاه فصل ویر یله بیایر ؟
ثالثاً — (شه بیت) غزلده اولور ایسه‌ده (بیت قصید)
قصیده‌ده بولنور . حالبوکه « بر غزل طرح ایده‌یم ، دینیلور .
اوجنچی اعتراضه شویله جواب ویر یله بیایر :

— شاعر ك « طرح ایده‌یم ، دیدیکی غزل امام علی (کره
الله وجهه) وصفنده کی بر قصیده‌سی میاسنده اولدیشدن بوغزلده
بولنه‌حق بر جسته مصراعرینه او قصیده ده بوله‌حی جهناه
بونلره (بیت قصید) دیمك تا بمحل اونامش اولور .

ایکنجی اعتراضده سؤیله جواب ویریه بیلیر :
 — برجسته بر مصراع مدحده مبالغه مقصدینه منی مجازاً
 (شه ییت) یاخود (یت قصید) مثابه سنده طوتیله ییایر .
 برنجی اعتراضه دخی (شه) لفظک (یت قصید) مفهومی
 تأکید ایچون کتیرلش اولدینی درمیان ایدیلرک جواب ویریه -
 ییلیرسه ده دیگر ایکی جوابدن ده ضعیف دوشر .

تصریع - ییتک هر ایکی مصراعی قافیه دار قیامقدر . تصریع
 او بولده یازیلان ییت (مُصَرَّع) دینیایر . اکرم بک افندی بک مُصَرَّع
 منظومه آتیه سنی تشکیل ایدن بیتلر هب مصرّعدر :

بویله ده شعر یازیله بیلیریا

هیچ بردم سندز اولق ایسته مز جانم بيم
 اولدی کویا تاب حسنک نور ایمانم بيم
 جورنک اولماز کاسر شوق فراوانم بيم
 راحت ایتمز محنتک کورمزسه وجدام بيم
 منصل عالمده ایتمون کر به چشمم بيم
 راضیم یانسون مؤبد قلب سوزانم بيم
 موت طوتسون دلغم خمران کر پیام بيم
 ترک ایدرسه م عشقکی ای مهر تابانم بيم

(اشتلاف) مبجسته (رقت) . مثال اولهرق ایراد ایدلمش
اولان (صوک تشیه) عنوانی منظومه دخی بوفیلدندر .

••••• ۳۶۱ •••••

فرد - مُصَرَّعْ اولیان تک یتدر .

رد

مصراع اولور ایسه (مطلع) نافی آیر . فرد (فرد)
دخی دینیلیر . حتی جمعی لازم کلنجه (افراد) یاخود (فردات)
دینلمیهرك (فردات) نصیری قوللانیلیر .

فرد

مفردجالب نظر دقت بر مضمونی مشتمل بولمیلدر که تحریره
شایان کورلسون . یوقسه ناینک ، ندیمک :

نشاط و صلتا به یاره قارشى سینه مزی
طورر طورر دوکرز طبل عیدگاه کی

و :

بزمده سازینه مضراب اوروب ینه مطرب
سمند شوقی چست ابتدی نازیانه اله
مفردلری کبی شیلر حقیقت حالده یازمغه دکز .

مطلع - بر منظومه تک ایلاک یت مصرعیدر .

لمح

بوتمیر قصیده ، خصوصیه غزل حقنده زباده استمه - ل
اولنور .

علی الاطلاق (مطلع) دیندیگی کبی بالاده کوستریلن معنی
آ کلاشیایر قصیده وغزل آره لرنده تجدید کلام یوللوا براد
اولسان مصرع بیتاره دخی (مطلع) نامی و بر یلیرسه بونلر
مرتب لریته کوره (مطلع ثانی، مطلع ثالث) طرزنده قیید اولنور.
شو حالده منظومه نك اڤه باشده کی مطلعنه (مطلع اول) دینلمك
لازم کلیر .

بدن زیاده مطلعی حاوی اولان شعره قصیده ویا منظومه
اعتباریه (ذات المطالع) ، نظم ویا شعر اعتباریه (ذوالمطالع)
تصیر اولور .
ندیم :

حبذا ای تاج ونختك ما یه زیب و فری
تالمك آرایشی ملكك طرالا وزیروی

بیتله مصدر اولان قصیده سنده طور آتی ايله تجدید مطلع
ایتمشدر :

جست وجوی معنی و مشکله عقل و فکرم و فهم
کشت ایدرکن ز پرویلائی سپهری سر سری

راست کلدی بیک اندیشه م یوغرا مطلعنه
چرخ چارمدن اوتله عرش معلادن یری

دست قهرکده رخ چرخ کهن نیلوفر
باغ لطفکده بهشت هشت ورود طری
شوده غزل ایچون بر مثال اوله بیایر :

فضولی به پیرو اوله بیایمی بم ؟

ای تعالی ابلدیکه ایلین حیوان بنی
 خاک پای ایتدی سکا میل علو شان بنی
 خاک پایک اوله دن آسودکی بولماز نم
 طام بالا به سوق ایلر بوعلوی جان بنی
 شعله بارم، دوردن سیر ایلسون یاران بنی
 ایتدی هجران آنتی سیار روونغان بنی
 لطفنه لایق کوروب اولدرمدی جاتان بنی
 شمدی هر ساعت آتکچون اولدی رهبران بنی
 غمزه سی رو یاده اولسون ایلسون قربان بنی
 تکریم حقیقون اوپوت رلظه ای افغان بنی
 ویرمه ای آرام جان یهوده زجت تبعه
 جسدن تجرید ایلر بر جنبش مزکان بنی
 دوندی بر کرداب خونینه کوزمده کایشان
 کردش چشمک خیالی قیلدی سرکردان بنی
 دوستم دور وصالکده معجب حوصصال ایدم
 باق نه حاله قوبدی عهدندن دونوب دوران بنی

بر منظومه نك مصرع اولمیان ایلک بیتیه دخی (مطلع) دینیله.
 بیایر .

حسن مطلع   برده (حسن مطلع) تمیزی وارد در که غزلده مصلی اعقیب
 ابدن یث رنگینک عنوانیدر . شوکت فراهینک .

فلک حسن ترا از حسن یوسف کرده کلکون تر
که رنگین تر کند شاعر مطلع حسن مطلع را
قولیج شاعر بویقی مطلعین ده کوزل سولیمکه چالیشیر.

مقطع - بر منظومه نك نهاننده اولان یتدر .
بوتسیر اکثریا غزل حقنده قوللانیلیر .

مقطعك آلت طرفنده کی یته (حسن مطلع) دینلیدیکی کبی
مقطعك اوست طرفنده کی یته دخی (حسن مقطع) دینیلیر .
شاعر بونك ده حسن نظیمنه صرف همت ایدر . مثلاً یدی
یتلی بر غزلده بر حسن مطلع انحاذ ایلدکدن سکره مقطعدن
باشقه الله قاله جق درت یتك اك کوزله مقطعك اوزرنده بر
نمین ایتك دأب دیرین شرادر .

قصیده - مطی مصرع اولهرق اون بشدن زیاده بر قافیه قصیده

اوزره سولنلمش یتدن متشکل اولان نظمدر .
ایات قصیده نك اقلی اوتوز بر ، اکثری طقسان طقوز
اولور . ایکسی اورتیه بر مقدار اختیار ایتك اعلادر .
(مجموعه معلم) ده ملاحظه آتیه درمیان ایلش ایدی :
قصیده اکثریا مدایح اکبری متضمن اولور . بعضاً اولنده
ویا آخرینه قریب تغزل ایدیلیر . ندیم (کلیر) ردیفی قصیده سنه :

نَز و شیوه به که آقوشمه جانانه کلیر
 سینه بی قلبی بکوب تا حرم جانانه کلیر
 دِه بر غزل ایله ابتدا ایتشدرد. قشقی :
 شکر کیم بر بارگاه لطفه قیلدم انصاف
 مصرعیه باشلا یان قصیده سنک آخرینه قریب .

کوز اوجیهه عاشقه که لطف ایدر کاهی عتاب
 برسواله پر قوملز اول غمزه حاضر جواب

مطلعی غزلی سویلمشدر . بوا یکنجی صورت اکثریت اوزره
 دها مطبوع دوسر .

قصیده ده مقصده انتقال ایچون مناسبت پیدا ایدن یتنه
 (گریز) یاخود (گریزگاه) تصویر اولتور . ندیمک مشهور قصیده
 رائیه سنده کی :

گریز
 گریزگاه

دیدکی که برایکی یت القصید کیم اولمش
 آنکله حضرت صدر کز بنه خدمتکار
 یتی کبی بونی متعاقب مقصدی اولان ابراهیم پاشا وصفنه
 (جناب) ی یاخود (حضرت) ی زائد کوربان :

جناب حضرت دستور آسمان مسند
 که مهر ذاته بر کرد پالش درتار
 یتنله گیرشمشدر .

قصیده ده اکریا گریزدن صکره کلوب شاعرك مخلصنی

تاج مشتمل بولتان پته (تاج) عنوانی ویریلیر . آندن صکره دعا
کلیر . نغینک سلطان عثمان وصفنده کی قصیده سنک آشاغیده
کوستریلن صوک یتلری کبی :

باشلا شمدن صکره ای نغی دطای دولته
بر دعا ایت کیم اوله حسن قبولک مظهری

ایله تاخسرو صاحبقران شرق و غرب
اشب زورالهنک صبح ایله جولانکری

حق سرافراز ایلسون رایات دین و دولتن
قنده عزم ایلمسه اولسون قح و نصرت رهبری

ایلدیکه عزم میدان غزا اول قدم
پایمال اولسون یولنده دشمن دینک سری

انی

معروف اولدینی اوزره بزده اک پارلاق قصیده سویلین
شاعر فقیدر . صکره دن بو وادیده مشار الیه یتشمش ، حتی
یاقلاشمش بر شاعر گورلمه مشدر . بر مقاله مزده دیدیکمزوجه
ایله عصر مزده نغی ایله اک زیاده اوغراشانلردن بری قوت
طبی ، کفایت دائنی کندینسی بیلنلرک مسلمی اولان اسماعیل
پاشا زداده صاحب دیوان حتی بک اقتدیر . مقایسه اولنسون :
نغی ایله آره لرنده خیل مسافه اولدینی گوریلور . بوراسنی
کندی ده هر زمان اعتراف ایدر . حال بوکه فقیدن صکره کلن
ارباب نظم ایچنده اقتدار شاعرانه جه حتی بکه معادل طوتیلر
بیله جک پک آز آدم بولنه بیلیر .

بونکله برابر شمیدلرده نفی مسلکی همان بالکلیه گوزدن
 دوشمشدر . نفیاته برقصیده سویلمک بیهوده اختیار کلفت
 ایلیم قیلندن عد اولئیور . « نفی موده سی کجادی » دینیلیور .
 صحیحاً کجادی . طرز جدید ادبیات شعر طبعته موافق بدایع
 فکریه مصوری اولوق لازم کله جکنی میدانه قویدی . بوندن
 بویله نفی مسلکنک اعاده اقبالی قابل دکلدر . شوخالده بوندن
 بویله دخی نفی کبی بر شاعر یتشمک احتمالی قالدی دیمک
 اولور . افکاره بودرجه لرده محول کلدکدن صکره عمرینی الی
 آلتش یکنسق قصیده ایله سکر اون غزلدن عبارت اولوق
 مرتبه سنده بر مجموعه میدانه کتیرمک اوغرنده صرف ایده جک
 برشاعر مقتدر بولوق فصل ممکن اولور ؟ بوندن بویله
 یتیمه جک شاعر لر رمز بدایع فکریه نه کبی شیلردن عبارت ایسه آنلری
 بزه گوسره جک زمینار بولورق و فقط ادبیات غریبه دن استفاضه نامیله :

دیوانجه سوزلری دیمکدر ادیات
 آنارترقی دیوروز بز بو کا هییات

دیدیره جک مناسز لاقیردیار سویلمک سودا سنده بولمیه رق
 ملتزمه ، دولغزه گرچکدن خدمت ایده جکار .

نفینک قصیده لری ایچون « یکنسق » دیوروز . اوت
 اویله در . هر قصیده سی تشبیب ، توصیف ، فخریه ، هجویه ، دعا
 ماده لرندن عبارت دینیله بیلیر . ذاتاً قصیده بواسلوب اوزره

تنظیم اولنور . شمدیکی شاعرلک عالمی بویه غایت محدود بر
دائرة دن عبارت اولمن ایستیمور ، ضیا پاشانک دیدیکی کبی :

محدود میدر دیار افکار

نقبی بی اودائرة دن چیقارمیان شی بولندینی زمانک حکمیدر .
یوقسه اوقوتده یرشاعر میلان طبیعتنه نظراً مثلاً عثمانلی محاربات
مشهوره سنی تاریخ طرزنده وپک پارلاق بر صورتده نظم ایده رک
بزه حسیات ملیه ایله مشحون بر ظفرنامه بدایضمون براقه .
بیلیدی .

‘ مشار الیهک قصائدنده بعض غلطات لفظیه گورلیدی کبی
بر خیلی غرائب معنویه دخی بولنور . مثلاً دیرکه :

کر اولسه فیض حکم عدل ودادی عالمه شامل
ایلدی بیجه کبک دری شهباز ایله بازی
کر اولسه همتی عاجز نواز وتقویت کستر
کبوتر جره شاهین کبی صیدا ایلدی شهبازی

بر یسی چیقوب دیه بیایرکه :

شاعر بوسوزلره مدح ایتمک ایستدیکی ذاتی ذم ایدیور .
دکر اولسه ، دیور . دیمک که او ذاتک نه فیض عدالتی عالمه
شامل اولش ، نهده همتی عاجز نواز وتقویت کستر !

نفعیده بویه شیرلر آز دکلدیر . فقط شوراسنه دقت ایتملی که
بونلر :

اولیدی آب و تاب فیض طبع فیضیده

ایدری فیضه مستغرق سواد ملک لاهوری

دیگه بکزه من .

بو مسلکده مشار الیه پیرو اولانتردها زیاده غرائب نمالق

ایتملردر . مثلاً :

لاملای بر ایدر اخشنه فحم آمل

مطبخ جودی اکر آجسه سپره باجنک

دینلمش . مضامی شو اولیور :

— مطبخ جودی سپره باجه آجسه لاملای امل کوموری

دومانلری طولدر . فقط آجیور . . . . .

غزل — مطلبی مصرع اولهرق طرز مخصوصده یازیلان

نظمدر .

اقلی درت ویا بش ، اکثری اون ویا اون بش بیت اولور .

غزل اساساً حسن و عشقه تعلق ایدن مضامین ایله ترین

ایدیلیر که بو وادیده یازیلان غزللر شریک (غرامیات) تعبیر

اولتان و صرف حسیات طاشقانه تصاویرندن عبارت بولسان

قسمندن صابیلیر . بو وادیده :

غزلدر صفا بخش اهل نظر

غزلدر کل بوستان هنر

غزال غزل صیدی آسان دکل
 غزل منکری اهل مرغان دکل
 غزل بیلدیرر شاعرك قدرتن
 غزل آرتیرر ناطك شهرتن
 کوکل کرچه اشعاره چوق رسم وار
 غزل رسمن ایت جمله دن اختیار
 که هر محفلک زینتیدر غزل
 خرد مندرل صنعتیدر غزل
 غزل دی که مشهور دوران اوله
 اوقومقده یازمقده آسان اوله

نشیده سیله اقسام شعر آره سنده غزالک درجه اهمیتنی کوسترمک
 ایستمش اولان فضول تفرد ایتشدور . کندیسسنگ از جمله شو
 غزلی اوقویهلم :

قیلدی زلفک تک بریشان حالی خالک سنگ
 بر کون ای تی درد صورمازین نه در حالک سنگ
 کیتدی باشکدل کوکل اول سرو قدک سابه سی
 آغلاکیم اباره تبدیل اولدی اقبالک سنگ
 زینت ایچون جسم دیوارنده قیلازدم یزین
 چکمسیدی عشق جان لوحنده تنالک سنگ
 یز چکمز سین جفا تیمن بی اولدرمه که
 اولدیرر بر کون بی آحر بو اهمالک سنگ
 غرق خوناب جگر قیلش کوزم مردملرین
 آرزوی خال مشکین ورخ آلاک سنگ

دلگاه عشق دَن طُوت بر کَنسار ای مرغ دل
 صینه دَن سَنک ملائِدَن پر وِیاک سَنک
 سایه وش چو دَن فضولی خاگ پایک یاسلایر
 اول امید ایلَه که بر کون اوله یا مالک سَنک

سائر غزل سرا شاعر لر مَرک آ ناری ایچنده یو تأثیرده بر
 غزل بوله بیلیرمی یز ؟
 اربانه :

« یَک یِت عاشقانه به از صد قصیده است »
 دیدیرن بو وادیده اظهار کمال ایده بیلیمک طبعته شاعر لکه
 عاشق لک اجتماعه متوقف اولدینسدن هر شاعر م دینه میسر
 اولماز .

طرز افاده نك غایت جدی اولسی بو وادیمک شرائط اساسیه
 سنددر . ولو یك جزئی اولسون هزل جهت میل ایدلیدیکی کبی
 غرامیاتك الك بیوك مزیت معنویه سی اولان سوزش تباعد ایدر .
 مثلا اندرونی واصفك غزلیاتنده سوزشدن همان هیچ اثر
 کورلر . چونکه هزلیات مقوله سنددر .

فضولی ایله ندیمک شو غزل لر نی مقایسه ایدم :

حیرت ای بت صورتک کوردکده لال ایلر نی
 صورت حالم کورن صورت خیال ایلر نی
 مهر سالار سین بکا رحم ایلر سین بونجه کیم
 سایه مک سودای زلفک پایمال ایلر نی

ضعف طالع مانع توفیق اولور هر نیهه کیم
 التفاتک آرزو مند وصال ایلر بنی
 بن کدا سن شاهه یار اولقی یوق اما نیلیم
 آرزو سرکشته فکر محال ایلر بنی
 تیر غمزه آهه کیم باغرم دیر قائم دوکر
 عقد زلفک آچه کیم آشفته حال ایلر بنی
 دهر وقف ایتش بنی نورس حوانلر عشقنه
 هریتن مهوش اسیر خط وخال ایلر بنی
 ای فضولی قیلزم ترک طریق عشق کیم
 بو فضیلت داخل اهل کمال ایلر بنی

§

بوس لعلک شویله سیراب زلال ایلر بنی
 کیم کورن آب حیات ایچمش خیال ایلر بنی
 شاعره سوز بولعه منت نه اما نیلیم
 آه کیم حیرت سنی کوردکه لال ایلر بنی
 سودیکم جام میه حاجت نه در لعل لبک
 بر شکر خندیلر مست بی مجال ایلر بنی
 باغده زلف و رخک آکدیکه بو کیدردیو
 سنبل وکل پیری پیروندن سوال ایلر بنی
 نکمت زلفکله کلدیکه نسیم نو بهار
 طره سنبل صفت آشفته حال ایلر بنی
 نا توانم شویله چشمک حمرندن کیم کهی
 سایه مز کان آهو پایمال ایلر بنی

کردن کوردجکه ساقی ملایم مشربك
 « آرزو سرکشته فکر محال ایلرینی »
 حسرت چشمکله بن خاک سیاه اولسه بدخی
 بخت آخر سرمه چشم فزائل ایلرینی
 سکویا بیلر اقدم بنده دیرینه سن
 کیم ندیم بومیدر دبو سوال ایلرینی

بو نظیره ندیمك اك كوزل غزللرندن معدود در. فضولی به
 پیروك یولنده یازدینی ایچون کندیسنك سائر غزللرنده کوچ
 بولنه بیله جك بر تأثیری ده حائر بولنیور . احتمال که فضولینك
 غزلندن پارلاق کورینور . نه قدر پارلاق اولسه سوزش جهتیه
 آندن خیلی آشای قایلر . فضولی غزلنده محل سوزش اوله جق
 هیچ بر نی سویلمدیکی حالد ندیم نظیره سنده تضمین بیتیه
 مقطعه سوزشی اخلاص ایتش . فضولینك « آرزو سرکشته فکر
 محال ایلرینی ، فکرینی « کردن کوردجکه ساقی ملایم مشربك »
 توقیه سیله تقید بر شوخاق ، تعبیر دیگرله : پرده پیرونلق
 اولیور . مقطكم محتوی اولدینی مأل ایسه ساده بر شطارت
 ندیمه دن عبارت بولنیور . بناءً علیه نظیره نك ایات سائرهنده
 وجود و تخیل اولان جدیت افاده به کلی خال کلیور ، تضمین
 بیتیه مقطع آره دن چیقارلسه نظیره به بر نظیره صحیحه نظریله
 باقیله بیله جك .

بالاده افاده اولندینی اوزره غزل اساساً حسن و عشقه

تملق ایدن مضامین ایله تزین ابدلک موافق طبیعت اولدینی
حاله اکثر شعرا بو طریقه دن عدول ایده رک غزل ایله قطعاً
مناسبتی اولماق لازم کلن سیاسیاته وارنجیه قدره درلو افکاری
غزل میاننده ایراد ایلمشار . مثلاً سکنز بیتلی بر غزله باقیلیر ،
ایچنده سکنز درلو فکر کور یلور .

بویله غزللرک بیتلری غزته نسخهلرینک حاوی اولدینی
مختلف بندلره بکزر . او فکرلر بعضاً یکدیگره مناقض ده اولور .
دیملک که شاعر غزلده تصریح معطاع ایله قافیه دن باشقه برشی
کوزتمک لزوم کور میور ، وزن وقافیه نک سوقه تابع اوله رق
علقنه کلنی یازیور . بزسخی شمدی یه قدر بو مسلکده برخیلی
غزل یازدق . بونلرک ایچنده تصادفی اوله رق بیتلری ییتنده
ارتباط معنوی اولانلرده بولور .

مثال :

ای عشق بلای جانم اولدک
آتشزن دود ماتم اولدک
اول او جهان مستردن
کلدک الم نهام اولدک
اظهار ایچون آتش درونی
آتش فکن زبانم اولدک
چوق یکمدی باشلادک ظهوره
دنیاره داستام اولدک

بندن کورینوب جہانیانہ
برهان علو شام اولدک

دیگر :

ای عشق یاقارمه ک ایشته جانم
یاق دیردم اولیدی خانم
ویردک خلیجان دل و دعاغه
صارمندی زمین آسمانم
بر علم ذوقک ویردم
باری کی اولسه یک جهانم
خضر اولسه ایدم ایدرم اینار
راهکده حیات جاوداتم
طالبده قالدیر سنکله نام
محو اولسه ده جسم ناتوانم

عصر منزه ظهور ایدن مجادلات ادبیه اکثرین اوزره
حد معروفک خارجنده گورنمش ایسه ده آرزویه موافق بعض
نتایج دخی انتاج ایامشدر . ایشته ایاتی آره سنده ارتباط
معنوی بولسه جق صورتده غزل سوبلمک هوسنک تعم
درجه سنه کلسی او جمله دندر .
ایکی مثال :

رتک بخش لطف اولوب فیاض قدت کلره
لؤلؤ شبنم ایل ویرمش لطافت کلره
اول نه خوش رتک لطافتدرکه ارباب صفا
منشرح اولقده در ابتدیکه دقت کلره

مظهر اولش التفات حضرت پیغمبره
منعطفدر دیده تقدیس امت کلره
کلمنانه رونق دیگر وبر هر غنچه سی
دینسه ده شایسته در ازهار جنت کلره

اقتضای ایلر وجودیه شهنشاه بهار
فیض رنگین طبیعتدر طراوت کلره

شیخ وصفی

§

سنگ عشق ای دلربا بر بلاد
اومبرم بلایه کوکل مبتلادر

یلورسین که سندن دریغ اظم بن
بولکده سنگ ایشته جام فدادر

نیصون کریمه ی اوله تعیب ایدرسین
نصل آغلام بن بو بر ابتلادر

یا بن آغلا دقجه نیصون سن کولرسین
بو خنده نرسنگ طوغریسی با بجا در

و قاسزلق ایتمکده سین بویه اما
یه بن دیم سودیکم بی وقادر

غریم ملولم جفا دیده یم بن
صفا کور یکم بوقدر اسم صفا در

اسماعیل صفا

کنج شاعر اسماعیل صفا افندیکنک (تأسف) عنوانیه

یازمش اولدینی شو تحف غزل دخی بو مبحثده خاطره کله جک
آئاردندر :

غزلراق ایچون قلبه امل کلدی
بش اون دقیقه مبداه بر غزل کلدی
بکچدم بونی کوزدن کچبردیکم آئده
او سوزلرک بکا معناسی مبتدل کلدی
اوت شو اوج سنه اول یازمش آئارم
حقیقه بکا بوندن دهاکوزل کلدی
بنابرین نه قدر وارسه بنده شعره هوس
توکندی هبسی همان طبعه کسل کلدی
صفا بو حاله فصل بن تأسف ایجه یم
یازیق طبیعت شعره مه خلل کلدی

بو یله یتلری آره سنده ارباط معنوی بولمق اوزره یازیلان
غزللره (یک آهنگ) عنوانی و برلملیدر کچنلرده (رنگ) ردیفلی
برغزله داثر بیان ملاحظه ایتدیکنز صبره ده :

یک آهنگ

کوزل اما غزل رنگ یک آهنگ دکل
دیمش ایدک (یک آواز) تمیری ایسه باشند آشاغیه قدر بر
قوتده سوبلنلمش منظومه لره تخصیص ایدلملیدر . بعض منظوماتک
ابتدالرنده کی یتلر قوتلی اولورده آلت طرفلری ضعیف
دوشمکه باشلار . ایشته او یله منظومه لر حقنده « یک آواز دکل »
دینیا پر ضیا پاشاهنی وصفنده :

یک آواز

ایتدکده قصیدهیه سر آواز
نا آخره دک اولور یک آواز

دیمش ایدی .

برغزل هیئت مجموعه سیله مقبول اولق ایچون یا یک آهنگ
اوللی یا خود ایاتنک، محتوی اولدینی افکار بر برینه یک آهنگ
دینله جک درجه لرده متقارب بولنمیدر مثلاً ندیمک :

ناز اولور دمبسته چشم نیم خوابکدن سنک
شرم ایدر رنگ تبسم لعل نایکدن سنک
کبی نازک بر مطلع ایله موشح اولان غزلده خطابی زاهده
جویره رک :

زاهدا معذور طوت جلدکده نعلت وار براز
غلظتک فهم اولنور حجم کتسابکدن سنک
دیا جکی کیمک خاطرینه کلیر ؟
ینه مشار الیهک :

لعل نایک چاشنی سنج عذاب ایتمیسین
لطف ایدوب قهر ایله اولسون بر جواب ایتمیسین
مطلعندن صکره :

قلمن سیر ایله انصاف ایت اوبالا مصرعی
زاهدا سرشاعر اواسهک انتخاب ایتمیسین
دیمسی دخی یک مناسبتلی دکل ايسوده طبیعتیه یوقاریکی قدر
کران کلز .

غزلک ہر بریستہ باشقہ بر شیدن دم اور مق معرفتی بزم
 شعرای عجمدن انتقال ایتشد ر . عرب شاعرلری غزلی یک -
 آہنک دیدیکمز یولده سویلر لر آنلرک اتریتہ اقتفا ایتلی ایدک!
 بر عرب شاعرینک شوغزلی (عبت) ایله باشلا یورایسہ ده یک آہنک
 اولدیغندن لذتله او قونیور :

عبث النسيم بقده فتاونا
 وسرى الحياء بخده فتوردا
 رشا تغرد فيه قلبي بالهوى
 لما غدا بجماله متفردا
 قاسوه بالصن الرطيب جباله
 ناله قد ظلم المشبه قاعتدى
 حمن الصون اذا اكتست اوراقها
 وتراه احسن ما يكون بمجردا

دیورک :

- سودیکمک قامت نازکی فخات سیمک لا ابالیانہ ایلشمسندن
 تمایل ایلدی . رخسار لطیف سریان سرم ایله فی الحال کلکون
 اولدی . او بر غزال بی مسالدرک کوزلا کده تفردا دینجه کوکلم
 دخی عشقده متفرد اولشدر . کدیسنک قد موزوننی جمل
 ایله نہال تازیہ تشیہ ایتدیلر . بو نسیبی ایدلر والله حدی
 تجاوزله ظلم ایلدیلر ! تارہ نہاللرک حسی سبز پوش اوراق
 اولملریله قائمدر . حال بوک سودیکم لباسدن تجرد ایتدیکه دها
 کوزل اولور .

سکا ای نور مجسم نیچه تشبیه ایدیم
 یوق ایکن وجه شبه تازه نهال چنی
 او بولور جامه سبزین ورقه رونق
 سن ایسه احسن اولور سین چیقاروب پیرهنی

قطعه سی بو غزلک صوک یتلرندن اقتباس ایدلش اوله ییلیر .
 ابن کمالک اولق اوزره مشهور اولان بو قطعه بی مستظرف
 مترجمی اسعد اقدی « خلی سال اول بو فقیر ابن هلال صاینک
 کرک اُخذ طریقله اولسون کرکه توارد قیلندن بولنسون
 یتین اخیرین مذکورین معناسنده بر قطعه سی کورمش اولوب
 « سکا ای روح مجرد نیچه تشبیه ایدیم — یوق ایکن وجه شبه
 تازه نهال چنی — او بولور کسوه سبزین ورقه رونق — سن
 ایسه احسن اولور سین چیقاروب پیرهنی ، نظم ساده معناسیله
 ترجمه به جرأت ایتشیدی ، دیهرک بنه مک ایتشمدیر .

مردف شعر سوبامک خصوصی دخی بزه شعرای عجمدن
 انتقال ایتشدر . باتقای عربک اشعارنده ردیف کورلر . بونکله
 برابر مردف اولان شعرک کندینه مخصوص برلطاقی اولدینی
 انکار ایدیله مز . مثلاً مردف بر غزل بلیغک مطای اوقوندینی
 وقت آنی تمقیب ایدن یتلرده ردیفک بصل بر مهارته تکرار
 ایدلدیکی کورمکه طبیعت متشوق اولور . ردیف تکرر ایتدکجه
 تشوقی آرتار . ردیف سر شده ایسه بو حالت بولماز . آیده بالکز
 قافیه ذوقی واردر . حال بوکه طبیعت ردیفلی شعر سوبامک

ردیفش شعر سويلمکدن قولای کليز . چونکه مضامينی ردیف
جذب ايدر . طيبت ده آنک جاذبه ست قاپيلير کيدر . بونک
ايچوندر که اکزيه مردف اولان غزللر يك آهنگ اوله ماز .
شاعرك تعقيب ايتک ايستديکي مضمون ردیفه يا خود ردیف
اومضمونه اويماز . بوجه ايله سويلينلن غزل ردیف اسارتی
تحتده اوله رق اتمام ايديلير . ميدانه يينلری مضامين مختلفه يی
حاوی بر شی چيقار . مردف اوليان غزللرده ايسه وزن
صکره يالکيز قافیه غافلہ سی بولنه جفندن تعقيب مضمونده او قدر
کوجاک چکلنز . بناء عليه بلاغتجه تساوی اولان وبری
مردف . ديکری غير مردف بولنار . ايکی غزلدن برنجیسی
ايکنجیسنه ترجیح اولنور .

توراسی ده اونودلمايدير که بعضاً ردیف مضامين ايبانک
يکديکره مرتبط اونسی ايجاب ايدر . ملا (کوزلرک) ردیفی
بر غزلده ایراد ايديله جک مضامين هب کوزلره ناظر اولق
طبیعی اوله جفندن او غزل يك آهنگ دينا جک صورته وجوده
کتيريلير . بالاده مندرج اولان (کالره) ردیفی غزلده بوقيلدنر .
اسماعيل صفا افدينک غزل آتسی ده اير يولده در .

سهايدر اولبور فطره بار صافه لره
هجوم ايدوب طور يور رورکا طافه لره
شو بحر اعظم طوفان خروشه وقت ابدک
باق شو طاغله . دهشت نشا طافه لره

مشابه اولای مولوتلره طالعله طاعه
دینلمش اولسه بیجا کوهسار طالعله

فلکله چار پشه جفلر صانیوده دیر انسان
نمونه غضب سکورد کار طالعله

صفا بوجوبله دوام ایلمز کاجه ریع
سکونت آور اولور بی قرار طالعله

قطعه - مطلبی معسرغ اولمدینی حالده یکقافیه اولان قطعه

نظمدر .

اقلی ایکی بیت اولور .

بر قاج، مثال :

نوت فلکده در همیشه
خک قدمکده در دلمدم

- اجماز کف کلیم عمران
آ یاز دم مسیح مریم

حالی

کرم مفاطمه سی تا رمان حاعدن
قلوب مزده بر کیمسه اولدی طالب
کیل نقود مطایای وار آ فی آله جق
مکر جناب . . . . . اوله راعب

خاک

قلم اولسون الی اول کاتب بد تصریرک
که فساد دغی سوزمزی شورایلر

کاه برحرف سقوطیه ایدر نادری ناز
کاه بر نقطه قصوریه کوزی کورایلر

فضول دست کوتاهمزی ایتمیش الله رسا
منبع لطفی یوقسه للزلله قاپارز

بزم ویرسونغی خدا آب حیات توفیق
خضری بولسه قوه ظلمتده کلاهن قاپارز
عزت ملا

یا رب نه اکیلیردی دریای عزتکدن
پمانه وجوده زهراب طولسیدی

آزاده سر اولوردم آسیب درد و غمدن
یا دهره گلکیدم یا عقم اولسیدی
منیا پاشا

ارزان متاع فضل و هنر نا اورته کیم
بیک معرفت زمانه ده بر آفرینه در

انسانای دهر هر هنره آفرین ویرر
یا رب بو آفرین نه توکمنز خزینه در

نابی

لسقوجیلی غالب مکاک :

تجلی برق اورر یرر سواد داغ جامعدن
جهانده طور عشقم نور اقرار هرکستانمندن

مطلعیله باشلایان نشیده مشهور سنه یه کندی طرفندن :

نوه باغ جهانه اولسه مهر و ماهدن مشهور

بو قطعه م تازه بر کلدز کلستان یساندن

یئیه قطعه اطلاق اولنسی (قطعه) نك معنای لغویسنه گوره

اولنق لازم کلیر . چونکه یوقاریده ایما اولندیقی اوزره قطعه ده

مطلع مصرع اولماق شرطدر . اصطلاحه مراجعت ایدلدیکی

صورته ذکر اولتان نشیده یه (نظم) دینلک اقتضا ایدر .

(نظم) ایله (قطعه) یئنده شو قدر فرق واردر : مطلع نظمده نظم

مصرع ، قطعه ده غیر مصرع اولور .

رباعی — بحر هزجك اخرم و اخرب [ ] اولان وزنندن رباعی

مأخوذ بوزن مخصوص اوزره سوبیلیان ایکی یئندن عبارت
نظمدر .

رباعینك برنجی ، ایکنجی مصراعلریله دردنجی مصراعنده

قافیه بولور . اوچنجی مصراعده قافیه بولنق شرط اولدیضدن

او مصرع اکثریا قافیه دن آزاده قالیر . اوچنجی مصراعی دخی

[*] عروضیون اصطلاحنده (خرم) (مفاعیلن) رکننک معنی اسقاط

ایچکدر . بو حالده (فاعیلن) قالیر . آنک یرینه (مفعولن) اقامه اولنور .

(خرم) دخی (مفاعیلن) ک معنی ایله فوتی اسقاط ایچکدر . بو حالده (فاعیلن)

قالیر . آنک یرینه ده (منعول) اقامه اولنور .

رباعی مصرع قافیه دارا و لآن رباعی به (رباعی مصرع) نامی تخصیص اید لشدر که بیت نایبی مصرع اولان رباعی دیگر در .

رباعی وزنا یکرمی درت درلو اولور . بو نوعلر (اخرم) و (اخر ب) عنوانلریله ایکی به منقسمدر . بو قسملر اون ایکی نمر نوعی شامل اولدیشندن مطلقا رباعینک نوعی یکرمی درده بالغ اولمقده در .

قسمیندن برینک جزء اولی (مفعولن) اولور . بوکا (اخرم) نامی و بریلیر . دیگرینک جزء اولی (مفعول) بولور . بوکا (اخر ب) تسمیه اولور . اسهل و الهاف اولان قسم نایینک آنهنکه متابعت دهها زیاده موافق ماییمت اولدیشندن اغاب رباعیات اخر ب واقع اولور .

(مدرسه خاطره لری) مندرجاننان اولان (شعرده رباعی) بندنده رباعینک ذکر اوانان یکرمی درت نوعی ایچون برر مال کوسترلش ایدی . بوراده مختلف بعض امثله ایرادیله اکثفا ایده جکتر :

عشاقه دکل قید علاقی لایق
هرکز غم روزکاری چکن عاشق
قید غم روزکار بر حشدر
اول علمه عشقدر طیب حاذق

فضولی

ارباب کمال بیسوان نیلر
شهراهی بولان راحت نیلر

اسباب یقین دلیله محتاج اولماز
سکین حرم قبله نمایی نیلر [۴۰]

سید وهی

دلدن هوس عارض آلت چیقماز
مانند سویدا غم خالت چیقماز
چشمه دن اگر چه نقش عالم چیقدی
بر وجه ایله تصویر جالک چیقماز

فصیح دده

سینه بده یا ناز ناز قیلا در بو
تکریم اولسان آدم معنادر بو
قشند قلاطون خرد عاجز در
دل زنده بر نکته عرا در بو

اسرار دده

رباعی (ترانه) و (دو بیت) نامرله دخی یاد اولنور. ترانه، دو بیت

ساحر یسین ای ترانه برداز شهیر
بر نغمه ایله یک کوکل ایندک تسخیر
تمیج طبیعت ابتدی اهنک نوک
یکدن سکا بر ترانه ایتدم نحریر

رباعینده ایکنجی (ترانه) رباعی معناسنده قولالانامشدر

[۴۰] سید وهی بو مضبوطی :

مستغنی ارشاد اولور ارباب حقیقت
سکان حرم یلر ایش قبله نمایی
صورتیله ده افاده ایتما ر .

. ندیمك :

حالتی اوج رباعیده اوچار عنقاکی
دیمسندن دخی آکلاشدیقنی وجه ایله عثمایلیرك اك چوق واک
کوزل رباعی سویلین شاعری عزیمی زاده حالتی اولمق لازم
کایر . مشار الیهك بر مجموعه مخصوصه تشکیل ایندیکی ترجمه
حائنده محرر بولتان رباعیاتندن يك آزی رسیده نظر استفاده من
اولمشور .

عجمده اك بیوك رباعی ناظمی :

قوی متفکرند در مذهب و دین
جعی متعیرند در شک و یقین
ناگاه منادی بر آید ز کین
کای بی خیران راه نه آست و نه این
دیمش اولان عمر بن الحیامدر . عربده ایسه اك لطیف ، اك عاشقانه
ترانه لر حضرت عمر بن الفارضدن ایشیدلشدر . شو رباعی
مشار الیهکدر :

روحي لك یاز آتر فی الیل قدا
یا مونس وحشی اذا الیل هدی
ان كان فراقنا مع الصبح به
لا اسفر بعد داك صبح ابدا

(تجاهل عارف) مبجشتك نهایتده ایما اولدینقی اوزره
بز رباعیده بیت اولك دخی غیر مصرع اولسنقی تجویز ایدرز .

مثنوی - هر يتي باشلي باشنه مقى اولان نظمدره
 نظمك بودرلوسى اك زياته حكايات فيلندن اولان آتارده
 ياقيشيق آلير .
 مثال :

آحاب قريش اولبعه عيال
 ظلمات اوزره اولدى نورفشان

نور وجهى اولبعه پر نو بار
 سيبه لر اولدى مطلع الاور

مست شير امكن ايلدى عربى
 حكور نطق جاغراى نبي

قيلدى الله او قوم فيروزي
 شرف اندوز وحدت آموزى

آز زمان ايجره ايلدى رهين
 ابدلس خلقي اونور مين

بور علم اول دياره عكس ايتدى
 ظلمت جهل عمو اولوب كيتدى

ديكر :

جصيق سبر ايت كيديور سانكه جهاده [۱]
 دين عيرقى سوي ايتش آي قبح بلاده

---

[*] وقيه اوروبادن قدس شريفه طوغرى حركت ايدن اهل صليب
 هنگامه سى .

طوقان چشون دینسه بو طغیان سزادر
 هم قهقهه زا طوغریسی هم کره فرادر
 آلدقاری هر ناحیه بر مسئله دوندی
 قالدقاری هر بلده ده یسک عاقله سوندی
 اول طاقچه ییثرو اولمشدی دواهی
 دنیای خراب ابتدی زهی چند آلهی

مربع . مربع - هر بندی در دو مصراعدن مرکب اولان
 نظمدر .

برنجی بنده دردنجی مصراعك دیگر اوج مصراع ایله
 همقافیه اولسی شرط دکدر . دردنجی مصراع تکرار ایدرسه
 آکا (مربع متکرر) نامی وریلیر .
 مثال :

حاصل رقی حوادثن ملالت داغیدر
 مستند کوی ملالته هسا طوراغیدر
 زار کوکلم تده زندان بلا طوتساغیدر [۱]
 رحم قیل دولتاو سلطانم مروت چاغیدر
 §

دور جورندن تن وچاعده راحت قالدی
 صورت حالمده آثار فراغت قالدی
 [۲] (طوتساق) اسیر دیمکدر .

محنت و غم چکه که من بعد طاقت قالمدی
رحم قبل دولولو سلطانم مروت جاغیدر

کور قسولینک رخ زردنده اشک آلی
برده اذربار طومش صورت اقبالی
درد مند کدر صابیلر ایدوب صور حاللی
رحم قبل دولولو سلطانم مروت جاغیدر
فضولی

بر مریخی تشکیل ایدن بندلرک دردنجی مصراعلری تکرر
ایتمیوبده قافیه جه یکدیگره توافق ایدرسه آکا (مریع مزدوج)
تسمیه اولتور . (وقا ایله صفا ییتنده شاعره) سرلوحه سیله
یاریلان منظومه آتیه مریع مزدوجک ایکیشر ایکیشر توافق
ایدن قسمندندر :

و — المده ساغر ایستم
یاتمده دلیر ایست
تراه پرور ایستم
پرمده کلشن اولمی
ص — نخاری وار ایستم
اوزون کیدرنی ایستم
خلاصه : پرشی ایستم
فقط کوکل شن اولمی
و — جهانی طوندی دود غم
کورغیمور حدود غم
آلای آلای جنود غم
نصل مظفر اولمی

ص - هجوم اينجه غم سکا
بم کې کورن آکا
طوري قارشې ياقېکا
ار اولی ار اولی

و - زماه خلقې بی وفا
نه در بو چکديکم جفا
جهانده کوردم صفا
او باشقه عالم اولی

ص - سن آلت جفا ايکن
جفادن اشتکاته دن
وقالی آدم ایستين
و قالی آدم اولی

نخمس - هر بندی بنر مصرعدن مرکب اولان

نخمس

نظمدر .

بنس متکرر
بنسجي مصراع تکرر ایدرسه آکا (نخمس متکرر) نامی
ویریلیر . مربعده اولدینی کې نخمسك دخی برنجی بندنده بنسجي
مصراعك ديكر درت مصراع ايله همقافیه اولسی شرط دکلدر .
برنخمسئ تشکیل ایدن بندلرک بنسجي مصراعلری تکرر ایتیموبده
نخمس مزدوج قافیهجه یکدیگره توافق ایدرسه آکا (نخمس مزدوج) تسمیه
اولنور .

خوش کلدك ايا خديو اكرم
 لطفكده كوكلار اولدى خرم
 شاد اولدى مكارمكده ظلم
 هر كونه مارك دمادم
 آرایش عرصه جهاندر
 رأیكده ایدر زمینى تسخیر
 كردون كهن دبدكلری پیر
 کیم سنده کی پاك رای وندییر
 چرخك الله كشفیده شمشیر
 بازوسنه آهنین کماندر
 باب كرمك جهانده مأوا
 فخر ایتمده خدمتكله دنیا
 ای صدر کزین ظلم آرا
 كمرطك ایله بو صدر والا
 مضبوط فراز آسماندر
 ندیم

نخمسك بندلرنده تکرار یاخود قافیجه یكدیكره توافق ایدن
 شی مطلقاً مصراع اولق لازم کلمز ، بعضاً بیتده اوله بیایر .
 مثال :

سایه دیکر کوزنم مستظل یار ایکن
 سایه حواء اولسونمی فکرم بویله بر تو بار ایکن
 سایه طوبانی اکیم نونہالم وار ایکن
 وار ایسه بدن جندادوشسونرجا اک سایه سی
 الویرر بر شاعره بر نونہالک سایه سی

کرچه میر دور فیض اولقله بولدم اشتها
 پابنه دوشک مراقدر هر اقسام سایه وار
 بنده مستغنی طبعیت ' نونہالم سایه دار
 وار ایسه بدن جدا دوشمون رجاک سایه سی
 الورر پر شاعره یرونہالک سایه سی

مسدس - هر بندی آلتیشر مصراعدن مرکب اولان
 نظمدر .

مسدسده درت مصراعدن صکره بر بیت ایراد اولنور .
 مسدس متکرر بوییت تکرر ایدرسه آکا (مسدس متکرر) نامی ویریلیر تکرر
 ایتیوب ده دیگر اوچنجی ییتلرله قافیجه توافق ایدرسه آکا
 مسدس مزدوج (مسدس مزدوج) نسبه اولنور .
 واصفک :

کیم اولور زور ایله مقصودینه رهیاب ظفر
 کلیر البته ظهوره نه ایسه حکم قدر
 سقه تفویض امور ایت نه الم جک نه کدر
 قبل سوزم عارف ایسه ک کوش قبوله کوهر
 محنتی ککندیه دوی ایتدر عالمده هنر
 غم وضادی فلک بویه کلیر بویه کبدر

بندی محتوی اولان مسدس متکرر . فضولینک :

دو ن سایه صالیدی باشه بر سر و سر بلند
 کیم قدی دلربا ایدی رفقاری دلبسند
 گفتاره کلدی ناکه اچوب لعل نوشخند
 بر بسته کوردم آند دؤکر ریزه ریزه قند
 سوردم مکر بودرج دهندر دیم دیدی
 یوق یوق دوا ی درد نسانکدر سنک
 بندینی مشتمل بولتان مسدس دخی مزدوج قیلنددر .
 صریح و غمخسده اولدینی کبی مسدسک دخی برنجی بندنده
 اوچنجی یتک دیگر درت مصراع ایله همقافیه اولسی شرط
 دکلدر .

مسمط - یتلری اکثریت اوزره قافیه لی جزء دن مسمط
 مشکل اولان نظمدر .
 مثال :

کوکم لبال فرقت	یدار یارب خوانیدر
فکر ایندیکم بر افتک	یدار نور افشایددر

عکس ایندی یلک واحسرا	طاغاره چیقنم آشنا
هر طاغده کی قلی صدا	افغاعک افشایددر

یهوده دوشش یاره دل	دلبردم سنک خاره دل
چوقدن بری بی چاره دل	نالنده هجرانیدر

اولمقددر دامغشان	فیض حقیقتدن جهان
لبریز فریاد اولیان	یارب کچک وجدانیدر

ای قارسانک سروری اول سن ده بئلکدن یری
 زیر جهانک هر یری بر افغان میدایدر
 قعینک مشهور قصیده ربیعیه سی سراپا بویولده در . مسقط
 کوزل یازیلیرسه پک دلنشین اولور .

(مربع) مبحثده مندرج اولان (وفا ایله صفاییتند
 مشاعره) منظومه سی شو صورتده یازیلیرسه مسقط نوعندن
 عد اولور :

الده صاغر ایسترم یاعده دلبر ایسترم
 تراه پرور ایسترم برمه کلشن اولی

ترجیع بند - مختلف القوافی بر قاج قسمدن مرکب اوله رق
 هر قسمنک نهایتنده بالکز بریت تکرار ایدیان نظمدر .
 قسملرک نهایتلرنده باشقجه بر ریت ایراد اولورسه آکا
 ترکیب بند (ترکیب بند) دینیلیر . مثال اوله رق ضیا یاشاک ال کوزل واک
 مشهور اثرلرندن اولان ترجیع بند ایله ترکیب بندی اخطار .
 ایدرز .

ترجیع بندک هر قسمنه (ترجیع خانه) ، ترکیب بندک هر
 قسمنده (ترکیب خانه) تمیز اولور . کورک ترجیع بندک ، کورک
 ترکیب بندک افساهی آره لرنده بولان یتلره (واسطه) یا خود
 (بند) نامی ویراییر . بر قسمه واسطه سیله برابر (بند) دینلیریکده
 واردر .

ترجیع خانه
 ترکیب خانه
 واسطه
 بند

ضیا پاشایہ کلنجہ قدر روحی بغدادینک مشهور اولان
ترکیب بندینہ شعرا طرفندن یازیلان نظیره لردن هیچ بری
آندہ کی لطافتہ حقیلہ اشتراک ایدہ مش اولدینی حالده پاشا
نظیره کویاک جمله سنہ تقدم ایتک کی عالم ادبیانجه حقیقه بیوک
صایله جق بر موفقیتہ مظهر اولمشدر . حتی روحی به خطاباً :

میدان سفندہ یوق ایکن سن کی برار

برشاعر روم اولدی سکا شمیدی برابر

دیمسی فخریه سولمک دکل ، تواضع کوسترمک قیلندن عد
اولنسه لایقدر . ترجیع بندی ایسه اشتال حکم جهتیلہ البتہ
ترکیب بندینہ فاقدر . کال بکک :

ترجیع الہ فکری قیلدک اعلا

ترکیب الہ شعری ابتک احیا

اعترافی حقیقتہ موافقدر .

ترجیع بند سولمک ترکیب بند سولمکدن کوجدر .
چونکہ ترجیع بندده سرد ایدیلہ جک افکار دائماً بر نقطہ
اوزرینہ کیدر . یوز یکریمی بیت سولیبوب ده هر اون یتده کال
مناسبتله بر کره :

سبحان من تعیر فی صنعہ العقول

سبحان من بقدرتہ یعجز الفصول

دیمکده کی اشکالی شاعر اولانلر تقدیر ایدرلر . ترکیب بندده

ایسه افکارینه مناسبت دائره‌سندده اولنله برابر نقاط مختلفه‌یه توجه ایده‌جکندن تنظیمنده او درجه معروفیت چکلمز .

تر بیع اولدن سوبتللمش بر منظومه نك هر یتتی مطلعده هر ایکی مصراعيله ، دیکر لرنده بالکنز برنجی مصراعيله همقافیه اولوق اوزره ایکی مصراع ضم ایدره‌ك درت مصراعه ابلاغ ایلمکدر .

تر بیع

منال :

آدم آتش بر زمان بر آتشین رخساره‌دن
فرق اولیم تعدی بر آتشغشال سیارهدن
» ویردم آتش دلقره سوز دل آواره‌دن
» ایلدم اییصاد یك یانغین بر آتشیاره‌دن

یم هجرک و یردی دهشت طبع غم‌وردمه
اله کل انصاف باق بر کره روی زردمه
» چاره سازم ، کیشه کیم روز فراقک دردمه
» قطع امید ابتدکم کوندر حصول چاره‌دن

وارسون اولسون شیوه ایران طباع ناسده
باشقهدر فکرم ، دکلددر طبعم اول مقیاسده
» کر چه مهلك بر تاتر وار دل حساسده
» اشتکا اغتر عجم طرزنده سینهم یاره‌دن

§

چشم بی فر یاد چشمانکله پر آب اوله ده
 جسم لاغر تاب هجرانکله بی تاب اوله ده
 « طفل نوسونای دل کیتدیکه بی خواب اوله ده
 « کرچه درقید اولدیم پر قالیور کهولره دن

§

دقت و رقت ایدر اربابی محنت سرشت
 راحت اینک ایستین دل اولسون دقت سرشت
 « سالب آرامدر ناهی دل رقت سرشت
 « مالک اولسدم کاشکی بر قلبه سنک خارهدن

ایکی مصراع کذلک ایکی مصراع ضمندن اوج یاخود دوت
 مصراع ضمی — ضمیمه نك اصلدن زیاده اولسی اصل ایله
 متساوی بولمئسندن ده طبعی کورنمسنه منی — انسب اولدیغندن
 تریع اک زیاده غزله یا قشدینی حالده (تخمیس) ویا (تسدیس)
 قدر لطافتلی اولوق استعدادینی حائر بولنه ماز .

تریعه اک زیاده دقت اولسه جق جهت ضمیمه نك منی
 اصله کمال ارتباطیله برابر لفظاً دخی آنکله هم آهنگ اولمیدر .
 اکثریا اولدینی وجه ایله اصل باشقه بر شاعرک اثری ایسه تریع
 سراپا بر طبیعتک محسولی کبی کورنمیدر . بویله اولیوب ده
 ضمیمه اصله نسبتله آشنای بولنورسه یامه کبی کورینه رک
 اصحاب ذوقی مجبور تبسم ایدر . بو ملاحظه (تخمیس) ایله
 (تسدیس) دخی شاملدر .

(تربع) ایله (مربع) پینده کی فرق تعریفارینه مراجعتله
آکلاشیلیر . هر تربیعدن بر مربع وجوده کلیرسه ده آکا
اصطلاحاً مربع دینله منزه . تربیعک میدان کتیردیکی هر بهینه
تربع تعمیر اولتور .

تخمیس — اولدن سولتلمش بر منظومه نك هر ییتنی
مطلعه هر ایکی مصراعیه ، دیگرلرنده یالکز برنجی مصراعیه
همقایه اولق اوزره اوج مصرع ضم ایدهرك بش مصرعه
ابلاغ ایلمکدر .
تخمیس اکثریا غزلده اجزا اولتور .
مثال :

شو بر غریب کی وقت احضارنده
که باره بهر کفن دوش افتخارنده
اتین حسرت ایدر قبریك کنارنده
» ندر اونوخه شو ویراهنك جوارنده
» طوقندی خاطرمه حال انکسارنده

نه ذوق الفت یاران نه شوق اس کتاب
شرایدر یکا امداد ایدن شراب شراب
دوشوب ره نه سر آلوده غبار و تراب
» دکل مرید بولفسه مدام مه متخراب
» مسافرم و طنك بر خرابه زارنده

§

نه درد در که ایدر بویله زار زار بی
 نه بختدر که ایدر بویله بی قرار بی
 ایدن نه در پیلهم بویله بی مدار بی
 « هواده باپراغه دوندردی روزگار بی
 « خزانه منتظرم عرمک پیارنده

§

زیانه چیقیدی بتون اتضاع ملک وجود
 یتر بکا یتر اولدی صداع ملک وجود
 وطنده اولسه چکلنز زاع ملک وجود
 « ایدرسه دل یری واردر وداع ملک وجود
 « فریسه یر بولنورمش عدم دیارنده

§

رجای بده ایله دستبوس نجارم
 شرابمز طورهم نشسته دن ده یزارم
 شو بزم کهنه ده بر سودسز کنهکارم
 « قرار یاب اولهم کرچه مست سرشارم
 « حسد اورنده که آسوده در مزارنده

§

روای (اکرم) اونوقی اومهر غناجی
 رواده اولسه نه ممکن کوکلدن اخراجی
 خیاله بارقه لر صالیدی شوق منهجی
 « کوکل اونوسفر نور طلعتک (ناجی)
 « یانار قیامته دک نار انتظارنده

(نخمس) ایله (نخمس) ینتده کی فرق تعریفلرینه مراجعتله
آکلاشیلیر . هر تخمیسندن بر نخمس وجوده کلیرسه ده آکا
اصطلاحاً نخمس دینبله من . تخمیسك میدانه کتیردیکی نخمسینه
نخمس تعیر اولتور .

تسدیس — اولدن سویلنلمش بر منظومهك هر یتق
مطلعه هر ایکی مصراعیله ، دیگرلرنده یالکز برنجی مصراعیله
همقایه اولق اوزره درت مصراع ضم ایدهرك آلتی مصراعه
ابلاغ ایلمکدر .

تسدیس

تسدیس اکتر یا، مطلع متخبهده اجرا اولندیقندن سویلهده
تعریف اولته بیلیر: اولدن سویلنلمش بر مطلعی برنجی بندده آك
هر ایکی مصراعیله همقایه اولق و دیگر بندلرده یالکز مصراع
ملحقه بر لرلیله مقفی بولنلق اوزره درت مصراع ضم ایدهرك
آلتی مصراعه ابلاغ ایلمکدر .

مثال :

هجراندن شکایت

یغیلوب قصر ڤك خاك ایله بکسان اولسه
مهر و ماهی عدمك قهرینه غلطان اولسه
ڤلك عنصر واجزاسی پریشان اولسه
غرق طوقن قضا لقمة نیران اولسه

دار دنیا دلی کوکلم کھی ویران اولسه [*]
نه جهان اولسه نه جان اولسه نه هجران اولسه

هجره دوشدم بنه جشمانه تار اولدی جهان
یاغده ده آتش سیال کھی جهممی جان
نه جان درد اعش الله بو درد هجران
اوله شاید که خلاصه بو بلادن امکان
دار دنیا دلی کوکلم کھی ویران اولسه
نه جهان اولسه نه جان اولسه نه هجران اولسه

آهنگ سوزشنه باقدك ای ماه چال
اپلدك (اکری) هجرکله پریشان احوال
ایدهرك یأس ایله قورقلقه ییک جاره خیال
کلیور خاطره بی جاره لکمدن بو مال
دار دنیا دلی کوکلم کھی ویران اولسه
نه جهان اولسه نه جان اولسه نه هجران اولسه

(تسدیس) ایله (مسدس) یاننده کی فرق تعریفلرینه مراجعه
آکلاشیلیر. هر تسدیسدن بر مسدس وجوده کلیر سده آکا
اصطلاحاً مسدس دینیله من. تسدیسک میدانه کتیردیکی مسدسه
بنه تسدیس تعیر اولتور.

[*] بوه مطلع یحیی بککدر.

تهزیل

تهزیل — جدی بر اثری هزل صورتش قویق، تمیز
دیگرله : هزل صورتشده تنظیر ایتکدر .

تهزیل — که اکثریا نظمده اجرا اولتور — دائرة ادبدن
چیقلماق شرطیه لطائف ادبیدن معدود اولور . بو یوله
اسلاف اینجده اک زیاده مشهور اولاندن بری :

یا یا نکهی کن زمن بنسواء مرکب
چیقار بومده دیکندهجیب سیاه مرکب

دیمش اولان (مرکبجی هوایی) در که بعض تهزیلاتی اصلریله
برلکده بر وجه آتی ایراد اولتور :

درد سردن نیمه آزاد اولور اول طائفه کیم
باده نوش ایلیه جک یرده کلاب ایستور
سن همان دلدکی نقش هوسی عمو ایله
سندن ای خواجه نه دفتر نه کتاب ایستور

نابی

صاحبیدن قیشده نیمه قوریلور اول طائفه کیم
چوردا نوش ایلیه جک یرده خوشاب ایستور
سن همان قیشده چارققر قومه شا کردلری
سندن ای اوستا نه قلچین نه جوراب ایستور

هوایی

دلی نه نائل ذوق وصال یار ایده ییلدک
نه قائل الم کنخ انتظار ایده ییلدک

رجای وصل ابله اول شاهه عرض حاللر ابتدك
نه بر محلی دیدردك نه در كنار ایده ییلدك
نابی

دلی نه مائل وادی کسب وکار ایده ییلدك
نه سائل در قابسته کبار ایده ییلدك
یوک ساریق ايله شا کردمز بویابه کتوردك
نه بر اقتدی دیدردك نه کیسه دار ایده ییلدك
هوابی

کردون ویردی چهره مهر ومهه کساد
حفظ غبار خاطر مه بر بر ایستسم
نابی

شا کردلر سیر سووورر خردوای هب
دکانه بوریا بوله م مندر ایستسم
هوابی

طاغتك خواب ناز یاری ای فریاد یلرسین
ایدوب فتنه یله دنیای خراب آباد تیلرسین
بیای
طاغتك آربه ووغدایی ای باد نیلرسین
ایدوب خرمنکهم یکر خراب آباد نیلرسین
هوابی

طربزونی حافظ زهدی اقتدی مشهور :
بر ملکسپانی کوزلر کورلرم

نقراتلی شرقینی :

اولم اوج ییک بش ییک آلتون طاهی
 چونکه بوقدر بویه امیدک دبی
 شمدیک اولسه بکا کافی کبی
 بر بشی بر پرده کوزلر کوزلرم

یوللو تهزیل ایتش ابدی .

توصیف — بر شیشی کوز اوکنه کتیره دیکنجیم ابتدیره جک
 صورتاه او شیدک حاله مناسب بر طاق تعیرات ایله تعریف
 ایتکدر .

نوصیف

بو یولده تعریفی مشتمل اولان اثرده توصیف دینیلیر .
 مثال :

سلطان سلیم قلمی طوله مائل ، کیکلری قالدین ، اومورلرینک آرمسی
 غایت واسع ، وجودینک نصف اعلاسی نصف اسفلندن قیصه ، پاشی بیوک ،
 نالشری چایق ، یوزی مدور و فرمزی ، ییققری چهره سنه بر غریب
 هیت و د حاله بیوک ، آرسلان کی آغزی ابری ، جکه کیکي واسع
 وقوی بر دهشتلی قهرمان ایدی . هله جبهه سنک انظام ونورافنیله
 کوزلرینک کاه بر فکر حکیمانه کی منظورینک کوکلنده اولان اک بهان
 کوشه لره دخول ایدر یولده وکاه بر زمان کویا کی نظرلره افشای مرام ایدر
 سورنده باقشلی استعدادینک فوق العاده لکنه برر واضح برهان ایدی .
 سیرنده ايسه قدرنک نادراً تزیننده بئل کال ایتدیکی خوارق طادادن

معدود بر ذات اوله رق علوه مت ، متانت عزم ، کبر نفس ، انساع تصور ، حدت ذکا ، عمق نظر ، سرعت انتقال ، اصابت ظن ، جلالت فطریه ، مهارت حریره ، میل انقلاب ، تحقیر حادثات ، نفوذ امر ، القای دهشت ، شدت شکیه ، غلبه مشکلات ، نفرت لذائذ ، استغنائی حیات کی هر بری بر قهرمانه سرمایه افشار اوله حق بر جوق مزیات جلیله پی جامع اولمغه برابر فطرتنده شهوت و راحتته انهماک اولملق جبته خالی زمانلرینی صحت علما و مذاکره علوم ایله امرار ایتش ابدی .

کال

توصیفانده تفصیلات زائده دن احتراز ایله برابر لزومی قدر ایضاحات اعطاسنه اعتنا ایدملیدر . توصیف بر صورتده اوللی که مقتضای حاله نظراً آئنده نه زیاده ، نه ده نقصان کورملی . بر طاقم زواندی مشتمل توصیفات فنا یازلش رومانلرده پک جوق بولنور « بو آلو » نك دیدیکی کی برکاشانه توصیفنده قرق صحیفه یازی اوقونماز .

توصیفانده لزومنه گوره طمطراقی ، پارلاق الفاظ و عبارات قولانمق ممدوح اولقله برابر اضراقات ایرانیه پی تنظیر ایدرجه سنه کیفیت طبعیلکدن چیقارمق مقدوح اولور . هنر توصیفه طبعیلک ایچنده بر شعله ویرمکدر . برنجره جامنی کولشدن دهضا دار گوسترمکه قالقشمق عیدر . نایینک :

آیا صوفیه خود او اصبوبه دهر

قبه می نامن اجرام سپهر

یتنده کی قبه ایله نفینک :

نه در اوقصر معنی کنار دریا
که عکس قبه‌سی اولش نظیره کردن

پیتده کی قبه عکسنه باقه جق اولسه ق نه لطافت کوره بیلیرز ؟
اسکی آ نار ادبیه من ایچنده فنا توصیف ایچون مثال نه قدر چوق
ایسه ای توصیف ایچون مثال اودرجه آ زدر . بونک سببی قدمای
ادبانک ایشی طبعیلکدن چیقارمنی بر بیوک معرفت عد ایش
اولملر یدر . مثلاً بر طاغ توصیف اولنه جق ، آ نلرک مذاقه کوره
« چون فراز کوه یتدی بر سرا فراز گوردی که سایه دامنی
سر آسمانه سایبان وزبانه تینی خنجر مریخ ایله همزبان » یاخود
« ناکاه بر کوه ایردی که علو مرتبه شرفه سی کنکره افلا که
همسر وفایت عظمتدن کره زمین زیر دامنده بر توده احقره » [۱]
کبی بر طاقم یاوه لر سویلنله لی . بویله شیردن آرتق نفرت
ایدلدی . واقعا مبالغه سز ادبیات اوله ماز ، حتی ادبیات ایچون
مبالغه بر لازم غیر مفار قدر اما بویله لرینی سلامتدن بهره دار
اولان هیچ بر طبیعت قبول ایتمز . بونکله برابر مثلاً عزت ملانک
بر مطبب حقنده کی :

اوئلنه چو کدی کلوب مندره
مریضی بانیردی همان قان زره
کوروب آتی علت فرار ایلدی
صاووشدی دبو القنار ایلدی

[۲] بوسبارله (همایونامه) دندر .

توصیفی مبالغه‌ای اولدینی ایچون رد اولنه ماز . اك كوزل
توصیفادن اوللق اوزره کمال بکک کلیولی به طائد اولان (توصیف
غروب) فی اخطار ایدرز . (ده لیل) دن مقتبس اولان شوپارچه بی
دخی اسلوب ساده ایله یازلمش بر توصیف اوللق اوزره عرض ایلرز :

آغاز پرواز

باقکز شو یاورو قوشجغزی طیرانه آلدردمغه آناسی ، یاماسی نه قدر
جدی بر غیرت شفقت پرورانه ایله چالیشبورلر !
وقت آقشام ، طبیعت سکون حالنده ، هوا لطیف و خوشبو ،
اورنه لقی یشیک .

طائر نورسیده لطافت ایچنده بولنان اطرافه باقه باقه کندنده بر
شوق پرواز حس ایدرک مینی مینی قانادرینی آجوب او زمانه قدر محبس
تویه سی اولمش اولان یووه دن برکره هوالانیر ، چیقار . جوارده بولان
بر آقاجک انجه دالی اوزریه قوه رق دال ایله سالامغه باشلار .
اوجه یله جکند* نرد اوزره بولنور .

بر آره لقی تتره مکده اولان قانادجقلر یله بر تجربه طیران اجراسته ده
جسارت ایده جکی آکلاشیلر . ینه طورر . اوجه یلتنیر .

بولتنش لر آسائنده تلاش ایچنده بولنان والدینی نو هوس
یاوروجقلربک اطرافنده اویشه اویشه اوچیشه رق حس احترازینی
تعديل ایله کندیسنه جرأت جدیده ویرمهک سخی ایدرلر . بوکره دخی
کمال احتراز ایله پرواز ایدر . بر آز کیدر ، اوجه یلتمکده اولدیفنی کورنجه
آرتق اجنه نورسته سته کرکی کپی اعتماد ایدرک ، انبساط ویره رک پول
آلمغه باشلار .

هوا بوبار لطیف قوجاغنده بر آز کوتوردکن صکره اوراده کی

چنستان اوزرینه خفیجیه یراقویرر . پدر و مادر کال افتخار ایله نهمه
ممرتلرینی تکرار ایدرلر .

نو طیران یاوروجق بودشمه دها جسورانه برطور ایله قلقه رق
پروازه آقا ایلر . یته دوشر . یته قلقار .

بو یه دوشه قلقه طاقیت قاندلر یته جدا کووه یه یه جک برحاله کله رنه
بی پروا پرواز ایدر کیدر .

ایشته اوزمان والدیه کنندی یتمده تعاطی اولنان دلفریب آوازملر
اجرای وداع خدمتی ایا ایش اولور .

اعنات   سجع ویا قافیه ده بونلرک صحتده دخلی اولیان
برحرفی التزام ایتمکدر .

مثلا (کال) و (مثال) کله لرندن یاسیلان سجع ویا قافیه
صحت اوزره بونلور . فقط (کال) . (هال) ترفیق ایدیلیرسه
(م) حرفی التزام ایدلش اولور . بوصنت لفظیه (التزام)
و (لزوم) مالایزم (عنوانلریله دخلی یاد اولنور .

مثال :

« داخل حکومتده خودبخود دخوله فرد آفریده جسارت ایدم من ایکن
نصل کله ییلدیکر و مؤاخذه و جزا دن نه وجه ایله قوریه ییلیرسکز ؟ » یولو
خطاب و عتاب (۱) و یوزندن لمعان ایمن شعله مسرورینی ستر و اخفاده
بیج و تاب (۲) ایلدکده . . .

کامل پاشا

دیگر :

نستور و قلوقت فخطته نیتنه خیمه سنه کلهرک ندامت علیه سنی
کور دکلرنده معامله مو اخذه بی لسان تسلیمه تبدیل (۱) ویاس و فتورینی
تعدیل (۲) ایلدیلر ایسه ده . . . کذا

دیگر :

دنیاده شرف انسانیت فیض معرفتدن عبارتندر ، یوقسه نصاب علمه
مالک (۱) ویا تحصیلیه سالک (۲) اولیان عوامک هوامدن هیچ فرقی
اوله ماز . کال

دیگر :

بر واقعه در بوقلبه عائد
اولماز صائیم بیانی زائد
مضمون حزینی اشتکادر
تأثیری مهیج بصکادر
معذور طوتار بلا شناسان
یازمازدم اولیدی کتبی آسان
زائد کورن اهل دل دکدر
انسان قیلغنده آب وکلدر
کیم دیردی کوکل کلیر و حاه
امکان ویر یور قضا محاه
واسعدی خیالک مسیری
اولماز ابدی بر برک اسیری
هر حاله الحاق ایدردی
اکلیجه سی چوقدی پوقدی دیردی

ایواه دکشدی شمدی حالت
ایلز بو اسارنه دلالت
الله ییلر سکه بر زماندر
وردن کیمه کوندور الاماندر
برآه کسلدی جسم مجروح

ایاس بک

مجمع مقید   بوبولده اولان سجع وقافیه لره (سجع مقید) و (قافیه)
قافیه مقیده   مقیده (دینیلیر .

اغناات طبع و سعه غایت حوس کلیر بر کلفتدر . سوزک
جریان طبعیسنه حلال و بره رک مضانک لفظه تابع اولسنی انتاج
ایده ییله جکندن التزامنده احتیاطه رعایت ایدیلیدر . افاده طبعییک
دائرهنندن چیقهجق اولدقدن صکره اغنااتک نه اهمیتی قالیر ؟
اغنااتر اولهرق سویلمش بر شعر طبعی اغناات ایله یازلمش
بر نظم غیر طبعیدن البته بیک قات اغلادر .

***

طرد و عکس   طرد و عکس — ر مصرای ایکی شطرندن بری تقدیم
و یا تأخیر ایدیلنجه مصرع دیگر حاصل اولهحق صورته
سویلیوب بونلردن بریت تشکیل ایتکدر .

جناب حقى ذاته نظراً بيلمك ، صفاته نظراً بيلمك
امكاده اولديغى ناطق اولان :

ممکن دکل خدای بیلکه ده بیلکه ده[*]

مصراعنک بر شطری « ممکن دکل خدای » ، دیگر شطری
« بيلمك ده بيلمك ده اولوب شطر ناینك قدیمی ویا شطر
اولك تاخیری حالده :

بیلک ده بیلکه ده ممکن دکل خدای

مصراعی ظهوره کله- :

ممکن دکل خدای بیلک ده بیلکه ده
بیلک ده بیلکه ده ممکن دکل خدای

صورتنده بریت تشکل ایتمش اولور. بیت آنی دخی طردو عکسی
مشتملدر :

هنکام جوایدر تحصیل هنر وفقی
تحصیل هنر وفقی هنکام جوایدر

[۲] و مصراع قائل محمود لر اولان :

on ne peut le comprendre on ne peut l'ignorer

مصراعندن مقنبددر.

حافظ شیرازینک بو اسلوبده اولان :

ذوق چنان ندارد بی دوست زندگانی
بی دوست زندگانی ذوق چنان ندارد

یعنی ضرب مثل حکمنده در .

بالاده کی ایاتده گوردیکی وجه ایله طرد و عکس ایکی
شطردن برینک منتظماً تقدیم و یا تأخیری صورتیله میدانه
کتیریلیرسه آکا سادهجه (طرد و عکس) دینلیدیکی کبی (طرد
و عکس نام) دخی دینیلیر . اما ضیا پاشاک :

کله درگاهکه اکرام کوردرلر کرما
کرما درککه کله کوردرلر اکرام

ییتده اولدینی کبی تقدیم و تأخیر غیر منتظم بر صورتده اجرا
ایدیلیرسه آکا (طرد و عکس ناقص) نامی ویریلیر .

طرد و عکس
ناقص

بر نوع تکرار دیمک اولان طرد و عکس مقبول طبع سابع
اوله یلمک ایچون آئی وجوده کتیرمک مصراعک حقیقه
برجسته اولسی لارم کلیر .

رجوع — بر نکته‌یہ منی کلام سابق نقض ایتمکدر .

رجوع اکثریا افاده ایدلکده اولان فکره قوت ویاشدت
ویرمک مقصدیله اختیار اولتور . حسن اجرایه مقارن اولوق
شرطیله بر صنعت مقبوله صایلیر . ماکف باشا قصیده
مشهوره‌سنده :

چشم امان ایلہ باقدقبه وجود عدمه
صحن جنت کورینور آمده صحرای عدم
دیدکدن صکره بروجه آتی اجرای رجوع ایلہ مقصدی اولان
مدح عدمی تقویه ایتشدیر :

فلط ایدم له رواجته تشبیه ایتک
باشقه‌در نعمت آسایش مأوای عدم

طوته لم آمده ده اولمش نعم کونا کون
اویله زحمتاج تناولیدر آلائی عدم

نفعی دخی شیخ الاسلام محمد اقدی وصفنده کی قصیده‌سنده:

نامکی نظم بلندمله جیقاردم فلکه
ایده تا خازن اسرار قضائش ختام

خطابی تعقیب ایدن :

کیدهرک مرثه جیقارمقده اولور، مرثه دکل
ایدرم غایت امکانه وارنجیه اقدام

درکه حاسد اولور لر سه محلد هر کس
کا وله ده ملهمة کوکله مدحک الهام

کبی سوزلری نیچون سویللی؟

اسلاف ادبا بو اسلوبده دخی بد طولی ککوستر مشاردر.
مقامات صاحبی حیررینک (مقامه سمرقندیه) ده « الحمد لله
المدوح الاسماء المحمود الآلاء الواسع العطاء المدعو لحسم اللاواء »
مقدمه سیله ایراد ایلدیکی خطبه آثار محنوفه مک اک مشهور لر بدندر.
فیضی هندینک بر نسخہ سی حمیدیه کتب خانه سنده موجود اولان
(سواطع الالهام) نامنده کی تفسیر شریفیه بینه بر نسخہ سی اوراده
محموظ بولنان (موارد الکلم) عنوانلی رساله سی دخی سراپ
نقطه سزدر. بر مکتو غمزده بو باده ملاحظه آتیه بی در میان ایتش
ایدک :

- فیضی هندینک (سواطع الالهام) ی کبی (موارد
الکلم) ی ده معجز عد اولنه یلیر، فقط بونلرله اوغراشیله جق
زمان دکلدرد. بن آندن (مترجم) « درج اولنان پارچه لری نمونه
اولق اوزره یازمش ایدم. کویا اک قولایلرینی انتخاب ایتدیکم
حالده قاموسه باقه باقه یورلش ایدم. بزم بضاعه من آنی حل
و ترجمه یه کافی دکل. او قوجه آدم لزوم گورمش، اطهار
اعجاز ایتش. بز حیرتله تماشای دیوروز، فقط آنکله اشتغاله

لزوم کورمیورز، چونکه دها مهم مشاعلمز وار. مثلا اسان
(سواطع الالهام) به بدل (مفاتیح القیب) او قورسه البته پک چوق
زیاده استفاده ایدر. فیضی مثلا (نصاری) دیمجک یرده (رهط
روح الله) دیور. بو کلفت نه ایچون؟ قطعه قویماق ایچون
بز یازیمزه قطعه قورز، فقط اوچ کله ایله افاده اولمچق مضای
بر کله ایله افاده ایدرز. دها مناسب دکلکی؟

بر مقاله مزده دخی ینه بو مبخنده بیان ایندی کمز افکاره
شو فقره ایله نهایت ویرمش ایدک:

— شونی ده علاوه ایدیم که حیران کالی اولدیغمز فیضی
اگر عصر مزده بو ثوب ده گوندن گونه ترقی اینمکده اولان علوم
و قنون حاضره ایله اشتغال ایتسیدی یازمجنی شیر البته الله
بولان آثار جلیله سندن زیاده استفاده مزه موجب اولوردی.
بلکه او زمان بویه نقطه سز کتابلر یازمغه وقت بیله بوله مازدی،
بو ملاحظاتی اراددن مقصد مز گنجار مزی حذف کبی
اضاعه اوقادن باشقه بر شینه یارامیه جق اولان شیرله اشتغالدن
تخذیر در. حذفه دائر بو قدر جق معلومات استحصالی آنره کفایت
ایدر.

(حذف) • (تجزید) نامنی ویرنلر بو صنعتی مشتمل اولان تجرید
آثاره (مجرد) دیرلر.

مجرد

خِفاء - بر کلمه‌ی نقطه‌لی، دیگر کلمه‌ی نقطه‌سز اوله‌رق
 سویتیلین سوز در .
 (حذف) کبی مصنعات مردوده‌دن اولان خِفاء ایچون بدیعیات
 فارسیده :

نیفت مدام زیفت اسلام و پشت ملک
 نختت معد و نختت مدد جیش کامکار

کبی بعضی امثله رکیکه ایراد اولنور. مقامات صاحبی حریرینک
 (مقامه مراغیه) ده «الکرم ثبت الله جیش سعودک یزین واللوم
 غص الدهر جفن حسودک یشین ، جمله لریله باشلایان مقاله‌سی
 خیفاناک اک بلیغ عد اولتان مثالر ننددر .
 تزکجه مثال بوله‌مدق . بولنی آرزوده اتمبورز .

رقطاء - هر کلمه‌سنک بر حرفی نقطه‌لی، دیگر حرفی
 نقطه‌سز اوله‌رق سویتیلین سوز در .
 (حذف) و (خِفاء) کبی مصنعات مردوده‌دن اولان رقطا
 ایچون بدیعیات فارسیده :

چون من از هجر پری رخ منم توبه شکن
بسی آشوب کند بلبل خوش طبع چمن

کبی بعضی امثلهٔ رکیکه ایراد اولتور . مقامات صاحبی حریرینک
(مقامهٔ رقطا) ده «اخلاق سید ناصح و بمقوته یلب» جمله لریله
باشلایان مقاله سی رقطانک الک بلیغ عد اولتان مثال لرندندر .
ترکجه مثال بوله مدق . بولنی آرزوده ایتیمورز .

منقوط - کلمه لرینک کافهٔ حروفی قطعی اوله رق سویلینلن منقوط
سوزدر .

(حذف) ایله (خیف) و (رقطا) کبی مصنعات مره دوده دن
اولان منقوط ایچون بدیعیات فارسیه ده :

زلفری زیب تنخی زین جیشی
زویی جز بهجت زبنت تخت

کبی بعضی امثلهٔ رکیکه ایراد اولتور .
عربی و ترکی مثال بوله مدق . بولنی آرزوده ایتیمورز .

مقطع

مقطع - صرف حروف منفصله ایله سویلنیلن سوزدر .
(حذف) و (خیفه) ایله (رقطه) و (منقوط) کی مصنعات
مردوده دن اولان مقطع ایچون بدییات قاریسه ده :

زدرود و داغ دوری زردوزلرم
زروی و رای او آذریم دایرم

کی بعض امثله ریکه ایراد اولنور .

عربی و ترکی مثال بوله مدق . بولنی آرزوده ایتیمورز .

موصل

موصل - صرف حروف متصله ایله سویلنیلن سوزدر .
(حذف) و (خیفه) و (رقطه) ایله (منقوط) و (مقطع) کی
مصنعات مردوده دن اولان موصل بعض بدییات قاریسه ده
حرفلرک ایکیشر ایکیشر، اوچر اوچر، ددر ددر و تمامها
متصل اولملربنه کوره ددرت قسم اعتبار اولنه رق برنجی، ایکنجی،
اوچنجی قسملر ایچون برنجی بیتک معناسی پک ده آکلایه .
مدینهز شوربای مشال اولق اوزره گوستولشددر که مصراع
اولی (مقطع) قیلنددر :

ای دردل آزرده از رخ اندر
مانی بر هرگز خط و چون پا کر

غیر شکن جعد کشت کلک فضا
مشکل بکشد بشکل چهره صبر

دردنچی قسم ایچون دخی مثال (مدرسه خاطره لری)
مندرجاتندن وشاعر مشهور سلمان ساوجینک آثارندن
اولان :

سستیش تیش تیش تیش
بتیش تیش تیش تیش

باتیدر که شویله اوقونور :

سست پیش پس تب تن سست
بتیش پشت تن - سست شکست

اوراده بروجہ آتی بیان ملاحظہ اتمش ایدک :

— بروجہ ایله مصراعرلی سراسر بتیشیک یازیلہرق
چوجقارک قوۃ ذکاسنی امتحان ایچون درمیال اولنور ترکیه
ایکی بیت مشهور وار ایسه ده آنلر بعض حروف منفصله بی دخی
حاوی اولدقلری حالده قاعده املایه بتون بتون مغایر اولہرق
صورت متصله ده یازلدقلری جهتہ بالاده کی یته مقیس اولہمازلر.

آکا قیاس اولته جق بیت وزن دیکرده بولمقله برابر اولسه
اولسه شو اوله بیلیر :

لیبیمشهملکیسمینم
ملکجستسینینمجنم

السان نه مقلد شیدر ! بویقی معاصرین ارباب قلمدن
سرلوحه یابدیم بیت برکتاده بنمله برابر تصادف ایدن برذات
یاریم ساعته قریب زمان صرفیله سویلمشدر . بویله حروف
متصله دن کلام منشور ترکیبده بیله کوجاک اولدینی حالد کلام
موزون ، خصوصیه برمطالع خوشمضمون انشائی دهامشکل
اولوق طیبی بولندینی جهته مقلد افندی یه برآدرین اولسون
ویرلمیدر . بیت شویله اوقونور :

لیبیم شه ملک بی محنم
ملک جستمین بتم جنم

معجم - هیچ بری مکرر اولماق اوزره عربی ویافارسی
حروف هجائک کافه سنی حاوی اوله رق ایراد اولتان جمله در .
مصنعات مردو دمک اک بر باد لرندن بری ده بودر . بونک

ایچون مثال اوله رق بدیسات فارسیه ده — معهود دالی ذال
 او قومق قاعده سنه استناداً (ندهد) لك دالی ذال اعتبار ایملك
 اوزره — شوییت ایراد اولتیور :

اثر وصف غم عشق خطت
 ندهد خط کسی جز بضلال

عربی وترکی مثال بوله مدق . بولنی آرزوده ایتمیورز .
 جناب حق بویه شیلره اوغراشان شاعرلره شعور احسان
 بیورسون .

مستزاد — بحر هزج اوزانندن اولان « مفعول مفاعیل
 مفاعیل فعولن » یا خود « مفعول مفاعیل مفاعیل مفاعیل » وزننده
 بولتان مصراعلر « مفعول فعولن » ویا « مفعول مفاعیل » جزء لرینه
 مساوی برر پارچه ضم ایتمك صورتیه میدانه کتیر یان نظمدر .
 او پارچه لره (زیاده) نامی ویربایر .
 مثال :

مستزاد

زیاده

لا اله الا الله كونه عرض ابتدایی بر نیاز [ ]

سندس آلبور فیض	ای کوکب رخشان که بنم جسم و جام
ناقص قالبور فیض	اولسون بسکا آرایش بانی بو کلام
غدار زمانی	منع اله امان ! ایتمدن اورا قی بی رمک
سوسون بی جای	اولسون (زولی) [۵] نك جهه ناکي بکا اورمک
طالع اوله رق یار	ایلر سه اوپوزدن بی رنگین و ضیادار
شاهنده ازهار	ارتق اولورم بن شرف و شان اله هر بار

(ذات النطاقین — یاخود — ابن الزبیر) منظومه سنده
 ذات النطاقین لسانندن اوغله خطاباً ایراد اولتان شو پارچه لر
 دخی مستزاد مثالر ننددر :

اوغلم ، بولن آگاه	مرد ایلدیکم سوزلری اس الحركات ایت
اجرین ویر الله	زنهار عدول انطه ، صبر اله ، ثبات ایت

§

مردایسندی میدان	شاهانه یوررسین ، پوری ای مفسر مردان
عاشق سکا یک شان	بر شانده بو صورته قازان واریکی امکان

[۱] (قورنه ی) دن مقتبس .

[۲] شاعرک معشوقه سی .

مستزاد طبع و سماعه خوش کلیر ، فقط زیاده سی فضله
اولماق شرطیله .

عزت ملانك :

بلبل ، یتیشیر باغری خون ایندی فغانك
خبر کچی دلدی بورکم تیغ زباناك
ضبط ایلدهاناك
تأثیر لسانك

و :

آه ایسه نوله بلبل دل مشهدم اوزره
چوق چکدی غم خارینی کلزار جهانك
تا بحر اولجه
بو باغ فغانك

یتلرنده کی (تأثیر لسانك) و (بو باغ فغانك) ضمیمه لری
حشو کی گورینور .

الحاصل : مستزاد سوبلیه جک شاعر اصحاب دفته و زیاده سی
زیاده ، دیدر مه مکه چالشمیلدر .

بعض بدیع یانده مستزاد اوج قسم اولمق اوزره گوستریلیور سده
عثمانلی شاعر لری آره سنده مسهور اولان بالاده تعریف اولان
صورت اولدیغندن آنکله اکتفا ایدلدی .

اعاده — بیت متقدمك آخرنده واقع اولان کلمه یی بیت متأخرک اوتنده تکرار اینمکدر .

اعاده

بواسلوب اوزره سويلينلن شعره (سُعاد) عنوانی ویریلیر . معادك مطلبی وار ایسه مطلقنده دخی اکثریا اعاده اجرا اولتور . تکرار ایدیه جک کلمه ادا ت لاحق اولش بولندینی صورتده ادا ت ایله برابر تکراری مستحسن ایسه ده ادا تکی ترکی دخی جائز اولور .

معاد

اعاده بر صورت ماهرانده اجرا اولتماز ایسه مناسبتیز تکرار لر کی طبیعت ملال کتیرر . بومبخته بوله بیلدیکمز ال ک گوزل مثال فضولینک شو غزلیدر :

ای وجود کاملک اسرار حکمت مصدری
مصدری ذالک اولان اشیا صفاتک مظهری
مظهری هر حکمتک سنسین که کلک قدرتک
صفیة افلا که نقش اتمس خطوط اختری
اختری مسعود اولان اولدرکه طبع با کنک
قابل فیض اوله نطقکدن صفای جوهری
جوهری حبیب اولان ناقص بيم کیم متصل
ساده در خطک خیالندن ضیعم دقتی
دهر اعمالک خطی حطادندر سیاه
قال دوکرچشم خیال ابتکجه هول محشری
محشری لشکم ویر سیلابه کر روز جزا
اولسه مقبول درگاهک سرشکم کوهری

کوهر یدر عشق بحر یتک فضولی آب چشم
 لیک بر کوهر که لطف حق آکادر مشتری
 (رد العجز علی الصدر) میخشدن مستبان اوله جفی اوزره
 آنکه (اعاده) بیننده فرق واردر .

سهل ممتنع — سولنلمسی قولای کورندیکی حالده یک سهل ممتنع
 کوچ اولان سوزدر .

سهل ممتنعک الک بیوک زینتی کلفسز لکدر . غایت طبعی
 وروان اولدیفندن آنی ایشیدن « بنده بویه سوزسویله بیلیرم »
 دیر . ایشته او زمان آکاینه سهل ممتنع قیلیدن اولان :

« طن ایته که شویه بویه برسوز »

« کل سن دخی سویه بویه برسوز »

حطاب امتحایسی وارد اولور . چالیشیر حالیشیر ، کلفتلی
 برسوز سویلر . بو صورته سهل ممتنع ضدینی میدانه کتیرمش
 اولور .

سهل ممتنع منجذب اولیه جق طبعی یوقدر ، فقط آنی
 وجوده کتیره جک طبیعت آرز بولنور .

عثمانی شاعر لری آره سنده سهل ممتنع سویله بیله جک
قابلیتده بولنانلردن بری مشهور نابیدر . از جمله شویتلری
او قیلدن عد اولنمقده در :

﴿ اولدی سرمایه حیرت بکایم واتمید
بیلهم ایله جک کریه میدر خنده میدر

﴿ شهرتی مال ایله درمیدر اسلامک ده
جامع کهنه بی وقفه جماعت کلز

﴿ یوسف کی انواع عن چککه موقوف
آسان دکل اخوانه ولی النم اولق

﴿ اولیای نعمک عادت دیرینه سیدر
کندی اومناعی اتباعنه اسناد ایچک

﴿ یوق بی غرض معامله ادل زمانه ده
کجه عبادت ایتمز ابدی جنت اولسه

سهل ممتنع نظمه تخصیص ایدله ملیدر . نثرده ده ایلری
بولنور .

عجمده شیخ سعدینک اکر آثاری سهل ممتنع اولق
اوزره تاقی ایدیلیور حقیقت ! بر عثمانی بیله قوتابجه فارسی
تحصیل ایدنجه در گلستان ده بن یازسه می ؟ کی واهمه لره دوشه

بیلیر . حال بوکه او گلستان شمندی به قدر بلغای ایران طرفدن
دخی تنظیر ایدیله مه مشدر .

ارصاد — مسجع ویا مقفی اولان کلامده — صورت ارصاد
تسجیع و تقفیه سامعک معلومی اولدیفنه کوره — نهایت کلامک
نهدن عبارت بولندیفنه لفظاً ویا معنی دلالت ایدمچک بر شی
ایراد ایلمکدر .

لفظاً دلالته مثال :

نیسه بر خدمت مخلوق ایله معذول اولهلم
سائل حق اولهلم نائل مستول اولهلم

آقلم پایه بر بحر حیت بوللم
صله همتنه حاکی موصول اولهلم

یزده صورت ویرهلم کندمزه قابل ایسه
کیرهلم اهل صفا یزمنه مقبول اولهلم

کنیر ای ساقی یئر ایلدک اشعال یزی
برزماندهمی بی غش ایله مشغول اولهلم

قاله دن خاك منلته همان ای عاصم
مازم سوی سماسی ستابول اولم
مترجم قاموس

بو غزلك محصول عینتاب اولدیقى اشراب ایتمکده اولاز
مقطعندن ماعدا یتاری مثل لهه تطیق اولنه بیلیر :
بوی اولدن ایشتمه مش اولدیقى حالده :

نیمه بر خدمت مخلوق ایله مخدول اولم

مصراعنی طوینجه قافیەك نه دن عبارت بولندیقى آکلایان
بر سامع (سائل) دن (مشول) • • (صله) دن (موصول) •
(قابل) دن (مقبوله) • • (اشغال) دن (مشغول) • انتقال ایده بیلیر.

سنبازاده وهینك بر فكر سخنی حاوی اولان :

قابلیت آفرین محو ایدهلم قابل ایسه
بز دخی جاهل مقبل کی مقبول اولم

یتیله ر مضمون خفیی مشتمل بولنان :

طقل نارم یوری کیت مکتبه تنها بولدن
حرف آ تارملکده سکا رایکی مدلهجه حریف

یتی دخی بو قیلدن در •

بودلر ارسادات — مبحثده ایضاح اولنه جفی وجه ایله
 — لزوم طیبی کورنمدکجه اجراسی محسناتدن عد اولنیمان
 (ارشتقاق) صنعتی سونلرک آئارنده کثرت اوزره بولتور .
 معنی دلالتله مثال :

هانکی لایله چن ملاحظدر که قافیت رول بولدی. وهانکی آفتاب فلک
 صباحتدر که نهایت افول بولدی ؟ . . . نیجه هلال درخشان اولور که بدر
 اولمه دن خسوف بولور ویمه آفتاب تابان اولور که افقندن ظاهر اولمه دن
 کسوف بولور . سنن پاشا

دیگر :

المن قیسه قیاس ایتسه دل محزونک
 یوق ایدی عقلی نه دردی وار ایدی مجنونک

باقی

مثال اولده (زبول) و (خسوف) - جملاری معلومی اولان
 ر سامع و هانکی آفتاب فلک صباحتدر که ، و نه نیجه آفتاب تابان
 اولور که ، دینیلیر دینلمز بونلرک آلت طرفلری (افول) و (کسوف)
 اوله جفتی آکلار .

مثال ثانیده دخی (محزونک) قافیہ سنک معلومیتی اوزرینه
 « یوق ایدی عقلی نه دردی وار ایدی » دینلمسیله برابر بونی
 (مجنونک) قافیہ سی تعقیب ایده جکی آکلاشیلیر .

فضولینک (کور دیکک کوکم) ردیفی غزلنده کی :

دیار هجرده سبل سخندن اولدی خراب
فضای مشغده آید کوردیکک کوکم

بیتی دخی بو قیلندرکه (خراب) دلالتیه قافیته (آباد)
اولهجنی ذهنه تبادر ایدر .

تسہیم
(تسہیم) نامیلہ دخی یاد اولتان ارساد ذهن سامعی مضای
آتینک فہمنہ آمادہ قیلہجنی ، حتی بعض کرہ مضای آتی بی ذهن
سامعہ سولمہدن القایدہجکی جہتہ صنایع مقبولہدن عد اولتور .

لف ونشر — عبارده اول امرده ایکی یاخود دہا زیادہ
لف ونشر
شیخی ذکر ایدہرک بعدہ آلمردن ہر برینہ عائد اولان شیلوی
ایراد ایلمکدر .

نزدن زیادہ نظمہ یاقیشان بو صنعت — کہ بین الشعرا کثرت
اوزرہ اجرا ایدیلان صنایعدندو — اول امرده ویرسدہ ذکر
اولتان شیلر ییتندہ ترتیب تقابلی بہ رعایت اولتقی ویا اولنماقی
صورتلرندن بریسیلہ وجودہ کلدیکندن ایکی قسمہ منقسم اولور .

لف و نشر مرتب
لف و نشر مشوش

برنجیسه (لف و نشر مرتب)، ایکنجیسه (لف و نشر مشوش)
تغیر اولئور. مثلاً «ابو بکر و عمر حضراتی صدق و عدل ایله
شهرت بولشاردر» دینلسه «صدق» (ابو بکر ایله «عدل» عمر
ایله قابل ایده جکندن عبارتده لف و نشر مرتب بولنه چی کی
بالعکس «ابو بکر و عمر حضراتی عدل و صدق ایله شهرت
بولشاردر» دینلسه لف و نشر مشوش بولئور. کذاک، صدق،
عدلی، شجاعتی صدیقی، فاروقی، حیدری آکدیریور،
عبارتسندگی لف و نشر مرتب بونک «عدلی، شجاعتی، صدق
فاروقی، صدیقی، حیدری آکدیریور» صورتیه نحو ییله لف
و نشر مشوش اولور.

بو افتاده لردن آکلاشیله جفته کوره مرتب اولیان لف و نشر
معکوس اولسه ده، مخلوط بولسه ده (مشوش) وصفی آلیر.
بناءً علیه لف و نشر دینیلن سی حقیقتده اوج قسم اولدینی حالده
عنوان جهتیله ایکی قسمه منحصر قالیر.

بعض ادبالیف و نشرک برنده ترتیب معکوسه رعایت اولتان،
دیگرنده هیچ برگونه ترتیب رعایت اولنمیان ایکی قسمندن برنجیسه
(معکوس ترتیب) ایکنجیسه (مختلف ترتیب) عنوانخی ویرلر.
(لف و نشر مرتب) «مقابل بو ایکی قسمدن هر برینه (لف و نشر
غیر مرتب) دیمکله اکتفا ایدنلرده واردر.

معکوس الترتیب
مختلف الترتیب
لف و نشر غیر
مرتب

لف و نشر مشوش نژده بر مقصد مخصوصه مستند اولد قجه
 حائر لطافت اوله ماز. نظمده دخی اکثریا وزن و قافیه الجاسیه
 اختیار اولسور. لف و نشر مرتب ایه نظمده اولدینی کبی
 نژده دخی ترینادن معدود اولور. آشاغیکی مثالده اول امرده
 (حرب و صلح) ذکر اولته رق بعده حرب به عامد اولان (آلت)
 ایله (خشت خونمون) و صلحه راجع بولسان (اشارت) ایله
 (شاخ شجر زیتون) ایراد ایدلشدیر:

... ایشته منظورکز اولدینی وجه ایله حرب و صلحه آلت و اشارتمن
 کنایه بر المزده خشت خونمون و بر المزده شاخ شجر زیتون اولعه ایکسندن
 برینی انتخاب و قبول پیورکز ...
 کامل پاشا

ینه تله ماق ترجمسندن اولان شو پارحه دخی بوتک نظیر یدر:

بنی بشر علی ماهو علیه واقف حقایق (خیر و شر) اولدقلرندن درجه
 (حظ و فقر تله) کوره بر شینک (له و علیه) حکم ایدرله ایهده بوراده
 اوله اولیوب . . .

بالاده کی مثالرده گوردیکی اوزره لف و نشر ایکسر ایکسر
 اولدینی کبی اوچر اوچر و دردر دردر دخی اوله بیلیر .

استطراد

صورت اخیرده اوله رق فردوسی طوسی طرقدن شاهنامه ده
ایراد اولتان و اوته دن بری شاعر لک نظر نقدیرینی جلب ایتش
بولان :

بروز نرد آن یل ارچند
تیغ و بختیر بکرز و کند

برید و برید و شکست و بست
یلان راسرو سینه و اودست

یتلر نده اول امرده (تیغ ، خنجر ، گرز ، کند) ذکر اولنه رق
بعده تیغه عائد اولان (برید) ایله (سر) ، خنجره مناسب بولتان
(درید) ایله (سینه) ، گرز و راجع اولان (شکست) ایله (پا) ،
کننده ملایم بولتان (بست) ایله (دست) ایراد ایدلمشدر .

انی
لف و ثمر مشوشك مقبول اولسی مأله هیچ بر کونه
قاریشیقانی موجب اولماسیله مشروطدر . هله سوء ایهام بونده
اک زیاده احتراز ایدیله جک بر شیدر . مثلا :

کوله کی ایتماول ذلیله قیاس
متماوی اولوری تاج و مداس

و :

قاره طاشی کرانیا ، زری

هندك اوغلی- حسینه بگزری

ییتلر ننده کی لف وئسر مرتب مداسك تاجدن ، حسینك هندك
 اوغلندن مقدم ایرادیله لف وئسر مشوش حاله کتیر یله جك
 اولسه میال ترتیب اولان ذهن وهله مداسك کوله یه ، تاجك
 ذیلله ، حسینك قاره طاشه هندك اوغلنك زره مقابل طوتلمش
 اولدیغنه ذاهب اولور . مقصود ایسه بونك تمامیله خلاقی اولق
 اوزره کوله یی تاجه ، ذیلی مداسه ، هندك اوغلنی قاره طاشه ،
 حسین زره تشبیه اینمکدر .

او یولده سوء ایهامه قرین اوله جق لف وئسر مشوشلر
 صنایع مقبوله دن عد اولنمقدن باشقه قطعاً مردود اولور .
 قائلنی در خاطر ابد مدیکمز :

کوردن اول غمزه مردمشکار وچشم شوخندیر
 طمبدر ایتمش آهیش غزال وشیر بریده

ییتده کی لف وئسر مشوش ضرر سزدر .

تسبیق — صیره ایله ذکر اولنه جق شیرلی آشاعیدن تسبیق یوقاری یاخود یوقاریدن آشاعی ترتیب اوزره ایراد ایلمکدر.

ترتیب آشاعیدن یوقاری اولدینی حالده (تسبیق ارتقائی) ، تسبیق ارتقائی
یوقاریدن آشاعی بولندینی صورتده (تسبیق انحطاطی) دینایر . تسبیق انحطاطی
تسبیق ارتقائی به مثال :

شهر خوارلر بشپکنی، چوجقلر اکلندی پری، کنبعلر معیشتگاهنی،
اختیارلر کوشه فراغنی، اولاد والدہ منی بدرعائہ منی نه درلو حسیات
ایله سورمه اسانده وطنی اودرلو حسیات ایله سور .

کمال

تسبیق انحطاطی به مثال :

پدرک، برادرک، بنم مکتبده او قود بنمز یازمه ،صحف شریف حالا
زدمزده محفوظدر .

بو ایکی درلو تسبیقندن برینک دیگرکی مقامنده اجرامی
بمضاً سوزه بیوک بر او یقولسزلق ایراث ایدہ جکی جهته مقامک
بونلردن هانکیسنه دها الو یرشلی بولندیقتدن غفلت اولنمالمیدر.

حضرت ابن الزبیر لسانندن اولهرق امام حسین اقدمزه
خطاباً ایراد ایدلش اولان تسلیات آتیده اولاً (آیس جان

بتول)، ثانیاً (فروغ قلب علی)، ثالثاً (حفید پیغمبر) ذکر
اوله رق تسیق ارتقائی به رعایت ایدلشدر :

السلام ای امیر آل رسول

السلام ای ایسی جان بتول

السلام ای نهفته نورجلی

السلام ای فروغ قلب علی

السلام ای شهید غمپرور

السلام ای حفید پیغمبر

بوراده بالفرض تسیق انحطاطی گوزه دلش اولیدی خلاف
مقام اوزره سوق کلام ایدلش اولوردی .

مثال آئیده وطنه مقابل کله جکی ایچون (مربع) که ابتدا ،
خارج وطن ایله تقابل ایدم جکی ایچون (مثل) که بعده ذکر
ایدلسی دخی انواع تسیقنددر :

عقل «مربع باشقه در» مثال باشقه «فضیه سنک حقیقته به قونده حکم
ایلیورسه وجدانده «وطن باشقه در» خارج وطن باشقه «سوزیسک
صحنه او قونده اعتماد ایلیور .

تغلیب — ایکی یا خود دها زیاده شیدن برینی دیگرینه
 و یا دیگرلرینه غالب عد ایده رک او وجه ایله ایکسنی یا خود
 هسنی برلکده تصویر اینمکدر .

مثلا (فضولی) بردانه اولدینی حالده (فضولی) واقدارجه
 آکا قریب اولان شاعرلر (یسی) (فضولی و امثالی) دینیه جک
 یرده (فضولیلر) دینیلر که فضولی سائرلرینه تغلیب ایدلش
 اولور. کاظم پاشاک بر مرثیه سندن اولان شو یتده کی (ابوبلر)
 تسیری بوکا ماملدر :

باخصوص اول شهریار عالم توفیق کیم
 صبری پایانه ابوبلر حیران اولور

ضیا پاشاک علم آتیبی دخی بو بایده بزه بر ایکی مثال
 کوسترمکده در :

برانده کلن هنرورانک
 آرایشی هر بری جهانک

برانده ظهور ایدن افاضل
 دهرک صلاسنه مقابل

ایتدی هنر آوران اجمام
 احپای علوم دین اسلام

بیضاویلر   زعفرایلر

شیرازیلر   جوهریلر

هپ اولدی اوخا کدن نمودار

آنلردر ایدن علوی اظهار

ابوبکر و عمر ایله حسن و حسین حضراته (عمرین) و
(حسین)، آنا ایله بابایه (والدین) و (ابوین)، آی ایله کونش
(قرین) اطلاق دخی تغلیب قیلندندر. جناب فاروق حضرت
صدیقن افضل اولماقسه برابر آنک تغلیبی (عمرین) دیمک
(ابوبکرین) دیمکدن اسهل اولدیقنه مینیدر. حسن محبتامک
حسین کربلایه تغلیبی دخی هم کندیسنگ بیوک برادری
اولسندن هم ده (حسین) دیمک (حسینین) دیمکدن اسهل
بولنمسنندئر. (والد) لک (والده) یه، (اب) لک (ام) ده، (قر) لک
(شمس) ده تغلیبی ایسه حقیق اولسون اعتباری اولسون
مذکرک مؤننه غالب عد اولنمسنندئر. تغلیبک بو درلوسنه
(متناسیندن برینک) تغلیبی (تصیر اولتور.

تغلیب متکلم ایله مخاطب و فائیدن عبارت اولان اشخاص
ملانه بیتده دخی جریان ایدر.

متکلم مخاطب و فائیدن اقوی اولدیفندن ایکسسه تغلیب
اولندیفی حلاه مخاطب یالکز غائبه سبتله دهاقوتلی بولندیفندن
آحقق آ کا تغلیب اولور. غائب مخاطبه، فائب و مخاطبه متکلمه
تغلیب اولته ماز.

متكلمك مخاطبه تغليينه مثال :

بن و سن - من و بن - بن و سز - سز و بن بزوسن - سن و سز -
بز و سز - سز و بز یازیورز .

متكلمك غائبه تغليينه مثال :

بن واو - او و بن - بن و آنلر - آنلر و بن - بز و او - بز و آنلر -
آنلر و بز یازیورز .

مخاطبك غائبه تغليينه مثال :

سن واو - او و سن - سن و آنلر - آنلر و سن - سز و او - او و سز -
سز و آنلر - آنلر و سز یازیورسکز .

اشخاص آره سنده جاری اولان بو تغلیب قاعده سنه نظرأ
کمال بکک بر مکتوبندن اولان شو عبارده (جهلی) مقامنده
(جهلمز) دینلمک لازم کلیردی :

لاقیردی بی یالکز کندی اوزریکه آلوبده مناسبتمز سوز سوزله .
ماهیات علوم یازمقده یالکز سنک دکل، هیزک، طوموزک جهلی ماندر .

اکمال - برعباره ایله افاده اولسان معنای عبارتة اخرى اکمال

ایرادیه اتمام ایتمکدر .

آشاعیده قوس المجنده کوستریلس عبارتله اکمال قیلندندر:

هیچ برزونی منصرف اولی کتم عدمدن برابر حکیمه مشدر دیباده
مال اطلاق اولور به وار ایسه اقدام ایله طوبلایر (سعی ایله وجوده
کلیر) .

کمال

السان کندی سحیله یاشاملیدرکه زمانک قچنی ییلسون، (حیانتک
لذتی طویسون . کذا

رحم ایت که غریب و درد مندم
(بی مونس و یار و مستمند)

فهنولی

مرد اولان کذبہ تنزل ایتمز
(ذلت کذبہ تحمل ایتمز)

نابی

آنی سن لطف ایله ایله بنده
(عفو واکرا ایله ایت شرمنده)

وله

بعث ایتسه ایدر جهانی الزام
(رسوله ایدر فضاوی الفحام)

شیخ غالب

آلدی سخن عزم راه قیلدی
(هد هد کی قصد شاه قیلدی)

وله

شیخ غالبک (حشو) مبحثده ایراد اولتان :

هنکام هر مده سولشدر
بیر اولدینی دمه سولشدر

و :

واری هله سولتدک سوز
قالتمی مکر دینلدک سوز
یتلرینک ایکنجی مصراعاری اکیال قیلندن عد اولنه ماز .
حشوی اکیال صامق اکیالی حشو ظن اینک کی دقاسزلکدن
ایلری کلپر) .

جناس — که (تجنیس) نامیده دخی یاد اولئور — ایکی
لفظك مضارری مختلف اولدینی حالدده تلفظ ویا کتایبده
یکدیگره مشابه اولسیدر .

لفظین ییتده مشابیت کامل ویا ناقص اولمقدن خالی
قالیهجنی جهته جناس اول امرده (جناس تام) و (جناس غیر
تام) عنوانلریله ایکی فسمه آریلیر .

جناس تام ایکی لفظ، تشکیل ایدن حروفك نوع ، عدد ،
ترتیب ، هیئت جهتلریله متفق اولمسندن حصوله کلیر . بو اتفاقه
« وجوه اربعده اتفاق » تعیر اولئور که آنسز جناس تام محقق
ایتمز . هیئت حرکه وسکوندن عبارتدر .

جناس تام (بسیط) ویا (مرکب) اولق اوزره ایکی نوعدر .
جناس تام بسیطه مثال :

باشقه بر قوت ویرر جنکاورانك (قلب) نه
(قلب) لشکر کاهده اولدجه حضرت منجلی
دیگر :

ایدر ارافه (دم) حیرتکله چشماتم
ترجم اینت نیمه (دم) در اسیر هجراتم
فضولینك :

کرچه ای دل یار ایچون (وز) ویردی (وز) منتسکا [*]
ذرهجه قطع محبت ایتدك رجعت سکا

[*] بوراده «وز ویردی» «وز کومتدی» «توجه ایتدی» دیمکدر .
(وز ویرمك) ماده می شمیدی بومضاده قوللائیور .

یتیمی دخی جناس تام بسیط مثالرندندر . سنبازاده وهینک :

ایله وئکی ضایع دیمه قیش (یاز) اوقو (یاز)
مصراع مشهور یله اسماعیل صفا اقدینک :

بکلم هفتده برنامه بو (یاز)
یاز جقه ک دیدیکم وجه ایله (یاز)

یتیمی ده او جمله دندر .

جناس تام مرکبه بر قاج مثال :

دست کوتاهمزی ایتمیش الله رسا
منج جودینی بوقسه المزه (قاپارز)
بزه و برسوغی خدا آب حیات توفیق
خضری بولسه ق ره ظلمتده کلاهن (قاپارز)

عزت ملا

سویلرکن او سوزلری (قیزاردی)
هم حظ ایدر آه هم (نیزاردی)

صفا

فریادی آتک دکللی (واهی)
بلبلده ییلیری آه و (راهی)

وله

سودیکم باقی بونه مهلك (یاره)
یاقیشیری بونی آجیق (یاره)

وله

بالذات بولدینی معرکه لردن برینی مصور اوله دق قانونی

سلطان سلیاتک لسانندن صدور ایتدیکی روایت اولئان
و فردوسی طوسینک :

زسم ستوران دران پهن دشت
زمین شش شد و آسمان کشت هشت
یتندن مقببس اولق اوزره یرک ، کوکک یدینسر طبقه اولسی
اعتبار مشهورینه کوره سویلنلمش بولئان قطعه آتیه بوراده
اخطاره شایاندر :

اودکلو حیقدی توز یردن هوایه
سکرقات کوک اولوب بر (آلی) قالدی
چریدن طولدی طول و عرضی ارستک
عدویه قاجه جق بر (آلی) قالدی

(سینی) نامنده بر شاعرک شو یتسنده کی (مویه) و (ناله)
جناسلری دخی بو قیلندر :

دوندی جسم ضعیف پر ناله
مویه دن مویه ناله دن ناله

بوراده (ناله) لردن برنجی و ایکنجیسی فریاد دیمک اولدینی
حاله اوچنجیسی قلم تلی مناسنه کلن (نال) ایله (ه) اداتندن
مرکبدر . (مویه) لردن برنجیسی حافظ شیرازینک :

خنده و کریه عشاق زجای دکرست
می سرایم بشب و وقت مهر می موم

یتسنده بر مضارعی بولئان و سوزشله آغلامق مناسنه کلن
(موییدن) مصدرندن اسمدرکه یتنه مشار الیهک :

نمژ شام غریبان چو کمره آفتابم
بویهای غریبانه فیه پردازم

مطالعده جمی گوریلور، ایکنجیبی قیل دیمک اولان (موی)
ایله یته (ه) اداآندن مرکدر .

جناس مرکده لفظین املاده متفق اولورلر ایسه آکا
(جناس متشابه) نامی ویریلیر؛ بالاده کی مثالرده اولدینی کی:
جناس مفروق بالمعکس املاده مختلف اولورلر ایسه آکا (جناس مفروق) تسمیه
اولتور. بوصورتله جناس مرکب دخی ایکی نوع اولش اولور.
جناس مفروقه مثال:

دیدیلر اولدی بر ایکن (ایکشر)
جیقیدیلر خارجه برر (ایکبشر)

قائلی مجهولز اولان ییت آتی منفور برجناس مفروق حاویدر:
رحساریکی ای دلبر (آینه) به بکرتدم
وه وه نه خطا ایتدم (آینه) به بکرتدم
جناس مفروقده مرکبک تمامیه ایکی کلمه دن ترکیب ایتسی
نرطدر. بویه اولیوب ده برکله ایله دیگر کلمه نیک بعض اجزاسندن
ترکیب ایدر ایسه آکا (جناس مرفو) نامی تخصیص اولتور.
جناس مرفو مثال:

بوقکن کونشک لئی (ه) ده
براش کور یوردی شه (ه) ده

صفا

شوراسی ده اخطاره شایاندر که (مجموعه معلم) ده بیان

اولندینی اوزره ماقبلنده حروف معزوله دن بری بولنق شرطیه
نون ایله بیتن کلمات مستی اوله رق علی العموم ایکی ساکن ایله
نهایت بولان کلمه له الحاق اولنه حق (ایله) اداتنک تخفیفاً (له)
صورتنده تحریری جائز اولمديفنندن سنبازاده وهینک :

جاهله جاهله رفعتی کلیر عالده

مصراعی کبی عباره لرده (جناس متشابه) متحقق اولماز. بوا یکی
(جاهله) دن هانکیسی (جاه) لفظی محتوی اعتبار اولنورسه
آنک (جاه ایله) صورتنده یازلمسی واجب اولور. بناءً علیه
(جاه ایله) ایله (جاهه) بیننده جناس مفروق بولنور.

صبره سی کلش ایکن سویلیه لم که ینه (مجموعه معلم) ده بیان
اولندینی اوزره حروف مد ایله بیتن کلماته لاحق اوله حق (ایله)
اداتنک تخفیفی جائز اولمديفنندن مشهور سرورینک تاریخ
آتیسنده تممیه اوله رق کورستر دیکی (با ایله) املاسی قبول
اولنه ماز :

با ایله یازدی قلم بت ایدیجک تاریخن

قشله ده ابتدی بنا والده سلطان جام

بونک هر حالده (با ایله) صورتنده یازلمسی واجبدره ایکی
صورتله یازیله بیلیر شنیار واردر اما بونلر آنلردن دکلدر.
اسلاف شعرانک بو باده کی مساعهلری نظر استحسان ایله
کور یله مه مک طبعیدر.
کله لم جناس غیر تامه :

بونده جناس نامك شرط حصولی اولان « وجوه اربعه ده
اتفاق » بولمیبوب وجوه اربعه دن برنده اختلاف بولنور .
لفظین متجانسین یالکز نوع حروف جهتیله مختلف اولور لر
ایسه آکا (جناس لاحق) دیلیلیر. بونده اختلافك اولده، وسطده،
آخرده بولمنسه کوره اوچ قسم اولور . جناس لاحق

اولده بولندیغه مثال :

پدر كرك طريق ادب و تربيه سنه (سالك) وهوا وهوسه غلبه ايله
نفسكزه (مالك) اولمليسكره .
كامل پاشا

دیگر :

كلامك قائمه سی بشر برك نوعیتيله (قائم) و بناء علیه بر كوزل سوز
ناحبسته برابر (دائم) اولور .
کمال

دیگر :

تبتاق یوق بو طامك آکا کیم اعتماد ایدر
(فرح) کلیر (روح) کیدر روح کلیر فرح کیدر

وسطده بولندیغه مثال :

بربلده وار (تمکن) ايله
کست شرف ایت (ترکن) ايله

دیگر :

دل کیسه یه الطز (تخلق)
اول خلق ايله ایتهمس (تخلق)

آخردہ بولندینہ مثال :

طرحلر ایچندکی متعدد ایرماقلر بربری آردنجه جریان ودوران
ایدهرك بعضی کال سرمتله دائر وبعضی یاواش یاواش طولاشه
طولاشه سالکله تارك وقارغ اوله مدینی منبع قدیمی سخته (سائل)
و (سائر) اولوب . . . کامل پاشا

لفظین متجانسین یالکز عدد حروف جهتیله مختلف
اولور لر ایسه آکا (جناس ناقص) دینیلیر. بو دخی اختلافک
اولده ، وسطده ، آخردہ بولنمنه کوره اوچ قسم اولور .
اولده بولندیننه مثال :

هر کچده که طرز انشایه استطاعه ما اوله خضر سر بریز حسد و سبز
الله جریح الا (خلد) وغایت غوایت الله «الاعداوة من مادائک بالحدس»
جسمینده (عتله) اولور .
اوجی زاده

دیگر :

بر مسئله ده عقل ونقل تعارض اینجه حجت بالغة قدرت اولان
عقلک حکمی (اول) ونقل آنکله (مؤول) اولدینغیون علمی شریعت
اشتغال معقولات الله مکلف اولدینی . . .
کمال
دیگر :

بو محبت اساس (ایمان) در
باغبان بر طاقم (لئیان) در

دیگر :

اوغلام ای مایه دار حسن (حسن)
سینندن کوزل ییلوسین (سن)

وسطه بولندینه مثال :

کوستردیکم مراجعتی کورمه نابجا
(الجا)ی فرط فاقه ایلدایتده (الجا)

صفا

آخرده بولندینه مثال :

بزه ای (باد) (بادی) پریشانی اولورسه نئده
طوفان کاهی اوزلف ناروماره هرچه بادا باد

سفیلزاده وهی

مثال اخیره اولدینی کی آخرده زائد حرف واحد اولور
ایسه آکا اکریا (جناس مطرف) دیبیلیر . بردن زیاده اولدینی
سورنده آکا دخی اکریا (جناس مذیل) تسیر اولنور، (بلا
— بلاغت) (صلا — صلابت) (نوا — نواب) کی .

لعظین متجاسین یا لکز ترتیب حزنله مختلف اولور لر ایسه
آکا (جناس قلب) دینیلیر . قلبك ناه ویا ناقص اولسنه کوره
جناس قلب ایکی قسمه آیریلیر . تام ولور ایسه (قلب کل)،
ناقص اولور ایسه (قلب بعض) نامنی آلیر .

جناس قلب

قلب کل

قلب بعض

قلب کله مثال :

اوکنه ابر سیاهی چکه رک
ایتدی بهان (کلف) بدی (قلک)

قلب بعضه مثال :

نیمه ظالمر الملش یا مال
ایگز (اهمال) ایدرسه ده (امهال)

دیگر :

آلمی دکلدر سوزم افغدر
تسلویه (مادر) اییونر (مدار)

جنایت کتابتندیه بولسدینمز دیره ده سویلدیکمز شو
مصراعده دخی قلب بعض موجود در :
(جانی) لر ایچنده قالدی (نای)

لفظین متجاسین یالکز هیئت جهتیله مختلف اولور لر ایسه
آکا (جناس محرف) دینیلیر .
جناس محرف
مثال :

شیرک ایچنده شهرق آرنار چالنج
اوصاف (ورد) طارمنی (ررد) زبان اولور

لادری

جناس خصوصنده حرف مشدد حرفی مخفف حکمنده در .
بناءً علیه د جاهل یا مفرط و یا مفرط اولور ، قول مشهورنده
جناس محرف متحققدر .

جناس خط
جناس تصحیف
جناس مصحف

(جناس خط) و یا (جناس خطی) تمیز اولتان جناس — که
آکا (جناس تصحیف) و (جناس مصحف) دخی دینیلیر —

نقطه اختلافدن ویا کتابتده مشابه اولان ایکی حرفدن برینک
نقطه‌لی ، دیگرینک نقطه‌سز بولمنسندن عبارتدر .

بر ایکی مثال :

و نه احسان آئیدر که دوچار اولدیمز چار موجه اضطرارک
اوزبته بر (ری) (ری) مسکن و ماواستده ضرورت واحتیاجدن (ری)
ایلدی ! کامل ماشا

—

خلقی مستعد ایش (یوردی)
مکه وادیلرین دومان (یوردی)

—

(تمخیر) هیون ایدر نکاهک
(تمخیر) درون ایدر نکاهک

—

چکمه یهوده زجت ای مطرب
و (تخی) دکل (تخی) در

—

دیرسهک اولهیم کالی (حائر)
تضییع زمانی حکورمه (چائر)
فضولینک بیت آتیسنده کی (رحمت) ایله (زحمت) دخی
یویله در :

ای فضولی اولدک افغان ایتدک زجت سکا
رحم قلبدک خلقه افغانکله زجت ویرمدک

تفینک طاهر اقدی نامنده بر ذات حقنده کی شو قطعه سندن
دخی جناس خطی ظاهر اولقده در :

بزه طاهر اقدی کلب دمنش
التضای بو سوزده طاهر در
ملکی مذهب یم زوا
امضادعه ککلب طاهر در

جناسک دها بعض انواعی بولنه بیلیرسه ده ذاتاً پک ده جدی
صورتده اوغراشیله جق بر شی اولدیفندن بر قدرینک اراشیله
اکتفا السب کورلدی .

محتاج ایصاح اولدینی اوزره سوزحدن آتنده کوزل اولدقدن
صکره جناس آکا کوزلک ویره مز . مع هذا حسن ذاتی بی
حائر اولان بر کلام ایچون حسن عرضی عد اولتور . هله
طبیعیلک دینان مزیت جلیله هیچ بر وقت نجیسه فدا
ایندلمایدور .

—•••••—

اشتقاق — بر ماده اصلیه ایله آندن مأخوذ اولان بر
اشتیاق
ویا دها زیاده کلمه بی یا خود بر ماده اصلیه دن مأخوذ اولان ایکی
ویا دها زیاده کلمه بی عباره ده جمع اتمکدر .
بر قاج مثال :

فیت (شعر) ی ایدن همت (شاعر) کی پست
شاعرک مسکنت جائزه جو یانه سیدر

(حق) لی بی حقمرزی امان ایله تفریق ایدهلم
طور تلاش ایته اقتدی ایشی (تحقیق) ایدهلم

حقک البتہ قوی ثابت اولور
طفل (ساکت) دلیل (مسکت) اولور

بن حکه مبارهیم (دیم) او یله
(دیسهل) (سویله) (سویلرم) شویله

دل فرقتده ذاتاً (محزون)
سن ده برقات دهها (تحزین) ایته

نه صایار سین بکا (مشاغل) کی
او یله شیلرله (اشتغال) ایدهلم

اطش مولی (تبیل) دن (چال) ک بی نیاز

(قول) اصحاب (نقول) لایق اصفا دکل

شکرکیم ایتدک (علل) (ملت) اسلام ایله

بوکون (غابن) اولان (مغبون) اولور یوم (تعابن) ده

(ارصاد) مبحثده ایما اولندینی اوزره صنعت اشتقاق
اجراسی لزوم طیبی یمه مستند اولق شرطیه مقبول اولور
شبه اشتقاق (شبه اشتقاق) دیلین و حقیقتده بر ماده دن مشتق اولیان
ایکی کلمه نك تلفظ ویا کتابده یکدیگره بکزه مسندن عبارت
بولان صنعت - که :

قالیمی باصره خالی خیال خاندن
مصراعنده کی (خیال) و (خال) کی کلمه لر یئتمده تحقق ایدر -
اکثر ادا باز دنده شبه اشتقاق و اشتقاق، کی جناسه ملحق عد اولنمقده در.
باقینک یمه (ارصاد) مبحثده ایراد اولنان :

الن (قیس) ه (قیاس) الله دل عزو ک
یوق ابدی عقلی نه دردی وارایدی بمنونک

یانی دخی شبه اشتقاق مثال لر دندر . و قبیله یت آتی بی آکا
تقلید ایازش ایدک :

(قیس) ه دکلدر خطرائم (مقیس)
عجس شاهین بلاد سرم

مراعات نظیر - که (مناسب) (توفیق) (اتلاف) (تلفیق) مراعات نظیر

ناملریله دخی یاد اولور - تضاد صورتنده اولیه رق معنی
جهتیه متناسب اولان ایکی ویا دهها زیاده شئی عبارتده جمع
ایتمکدر .

(جمعیت) دخی آنک نام دیگر یدر . بولندی عبارتست به (جمعیتی)

دینیلیر .

طبیعت شاعرانه تناسبه عاشق اولدیندن کندی محصولاتنک
بو زیور دلقرب ایله مزین اولسنی انهماک درجه سنده آرزو
ایدر . بناءً علیه مراعات نظیر اک طبعی صنایعدن اولهرق آثار
ادبیه ده ، خصوصیه اشعارده کثرت اوزره بولنور .
برخی مثال :

اک یوک جهانگیرلردن اولان اسکندر روی دیوونک (آیافته)
کتدیکی وقایع سلطان محمد ملا کورآننک دائما (النی) اوپدیکی نمونه
عبرت اولهحق وقایعدندر .
کمال

ینه او عصر ایچنده ایدی که اوروپاده لوزر پروتستانلق نامنه (بر)
مذهب جدید آچهرق اصحاب (تئلی) (ایکی) به (تقسیم) انجمن ایدی
کذا

ارکان اربعه نامیه مشیر اولان ودولتک قوای معنویه سی حکمنده
بولنان دوت ذاتک برنجیمی ملکته ارنسا ومداهنه تک موجودی سایلان
شمسی پاشا ايسه اینجیمی ده (صدیقی برعزم) ، (عمری برتوفیق) (عثمانی
برفداکارلق) ، (حیدری برجلادت) ایله ۱۰۰۰ تاریخنده ومحمد نالت
زمانده اکر می محمده کبراستک قازانلمنه سبب مستقل اولان مرقوم
خواجه سعد الدین ایدی .
کذا

آلداعه که (شاعر) سوزی البته (یالان) در

فضولی

باقی قالان بو (قبه) ده بر خوش (صدا) ایش

باقی

حسرت (عید) ایله (ماه نو) ی دنیا کوزه در

وله

(زنجیر) دن بو شامش (دیوانه) در صانیرلر

وله

شجاعت عرض ایدرکن مرد (قبطی) (سرفت) ن سویلر
راغب پاشا

آمید (نشوه) در بزه هب (دردسر) ورن

وله

ایدرمی (ساز) سینم دکه بر (مضرب) دن (فریاد)

وله

منال (بحر) درونکده صافلیوب (کهر) اک

هنر عاقله میل اتمه وار ایسه هنرک

سید وهی

رونغادر (نشسته) سنده هب تفاوت عالمک

(ساق) منعمک ولی (جام) جهان پیراسی بر

حکمت بک

بعضاً مثلاً بر یئنده تناسب تکرر ایدر . از جمله باقینک :

دامن شاهد معنایه بری دست اویره مار

چوق اولور کرجه سرفکری کریانه چکر

یئنده (دامن) کریبان) ایله، (دست) دخی (سر) ایله متناسبدر .

شیخ الاسلام یحیی اقدینک شو ییتی بوتک نظیریدر :

(بحر) ایسه ک ده (قطره) ناچیز کوسر کندیک

کوکله کیر ای کوکل اول (غجه) نک « شیم » کی

تناسبك تداخل ايتديكى اولور . مثلا موصلی اسعدك
مشهور اولان :

ایام آبساط ایله درلذت حیات
طوقان غده آدنه لاری عرواح
یتیده (ایام) ایله (حیات) و (عمر) ، (طوقان) ایله ده (نوح) ،
(نوح) ایله ده کذک (عمر) ، (آدم) ایله دخی کذک (نوح)
متاسبدر .

بعض ادباتك (تشابه اطراف) نامیله یاد ایلدکری صنعت
— که سوزی ابتداسیله متاسب بر صورتده استها پذیر ایتمکدن
عبارتدر — مراعات نظیر قیلندن عد اولتور .

شاه اطراف

مثال :

... فقط برده « اوقتاب ظلماتك ماوراسنه تطبیق نظر اولتورسه »
نازنین دلرای تمدن نظر فریب افکار اوله حق پرزیت و سلطنت ایله
عرض دیدار اتمک باشلار که بدایع پسند اولان کوکلر ایچون « حسن
اندامنه مفتون اولماق احتمالك خارجنده در »
کمال
(ایهام تناسب) دیفلن و معنای غیر مقصوده گوره یینلرنده
مناسبت اولان لفظلر که جمعدن عبارت بولسان صنعت دخی
مراعات نظیره ملحقددر .

ایهام تناسب

مثلا فضولینك :

سو ویرر هر صعدم کوز یاشی نیج آهمه
کیم دوکم قان سپرک سالسه مهرین ماهمه

مطلعنده قصد اولتان معناسی (محبت) اولان (مهر) لفظی غیر مقصود بولتان (کونش) معناسه گوره (صبی عدم) و (سهر) و (ماه) ایله متناسب دوشد یگندن ایهام تناسب تحقق ایتشدرد. مشارالیهک یوقاریده بالمتاسبه ایراد اولتان بر غزلندن اولان :

مهر سالارسی بکا دم المزمین یونجه کم
سایهک سودای زلفک پایمال ایلر بنی
ییتده کی (مهر) لفظنک (سایه) ایله مناسبتی دماویولده در. (جایی)
نامنده بر شاعرک اولان بیت آتی ده آنلره بکزر :

مهرم که اولدی طاله روشن کونش کی
بر ذره کمز ای مه نامهربان سکا
ما کف پاشانک :

هر کسک قسمی بوقدن کلیر اما بیلز
یری وار طاله من ایسه سلوای عدم

ییتده دخی ایهام تناسب موجود در، زیر ا بوراده قصد اولان
معناسی (منت) اولان (من) لفظی غیر مقصود بولتان (قدرت
حلواسی) معناسه گوره (سلوای) ایله متناسبدر .

وصل، فصل — وصل عطفندن، فصل ترك عطفندن وصل، فصل

عبارتدر .

وصل ایله فصل کلمه لر، ترکیله لر، جمله لر بیتنده جریان ایدر.
وصل عطف و تشریک ادواتندن بریه اجرا اولنور. بو
ادواتک ترکیله ده فصل حاصل اولور. بولردن (و) اداتسک
صورت استعمالی خیلی زماندن بری مباحث مهمه صیره سته
یکمیش اولدیغندن ارل امرده (بجرعه ۰ یلم) ک آلتیجی نسخهنی
اشغال ایدن مقاله و اویتهک اصلی اولان بد مفصلک بروحه آتی
درجه لزوم گورندی :

و

عربیده، فارسیده اولدینی کی لسانزده دخی ادات عطف
اولارق مستعمل اولان (و) جمع ایچوندور. مفردلری، ترکیلری،
جمله لری بربری اوزرینه عطف ایدر.

(عطف) لغتجه (اماله) دیمکدر. معطوفی معطوف علیه اماله
ایندیکی ایچون واوه (عاطفه) دینیلیر.

عربیده «واو مطلقاً جمع ایچوندور» دینامسی و اوک معطوف
ایله معطوف علیه بیتنده ترتیبی ایجاب ایغه مسندندر. مثلاً « جاء
زید وعمر و دینلده بو آدمارک مجرد کلمدکلری بیان ایدلش
اولور، هانکیسنک اول و یا صکره کلدیگن افاده مقصود اولماز.
لسانزده ایسه واو اکتریا جمع ایله برابر ترتیه دلالت ایدر.
مثلاً «محمدنانی وسایم اول اک بیوک جهان یولردن ایدیلر » دیمک
محمد ناینک زماناً سایم اوله تقدیمی کوسزه چکی جهتله « سایم

اول و محمد ثانی اك بيوك جهانگیر لردن ایدیلر ، دیمکه ترجیح اولنور . ایکنجی صورتده واو یالکز محمد ثانی ایله سلیم اولی اك بيوك جهانگیر لردن اولق خصوصنده جمع ایدر . برنجی صورتده ایسه آنلری بو خصوصده جمع ایتدکن باشقه یینلرنده کی ترتیب زمانی بی دخی کوسر مش اولور ،

صریده واو طافه دائما مفتوح اوقونور .

مثال :

بالعز والشرف .

فارسیده ایکی درلو استعمال اولنور : حروف مددن برنی و یا های رسمیه بی تعقیب ایدر سه بر رایه کوره مضموم، رأی دیگره کوره مفتوح اونونور : ضم ایله تلفظی غالبدر .

امثله :

بالا وزیر — ابرو زلف — بندی و اخلاص — دیده و دل :
سائر حرفلردن برنی تعقیب ایدر سه کنیدیسی اوقونمازه
یالکز ماقبلنی مضموم اوقودر :

امثله :

زیر و بالا — زلف و ابرو — اخلاص و بندی — دل و دیده.

اخطار

عربی (ولکن) دن بوزمه اولان (ولیکن) ك واوی دائما

مفتوح او قونور. (ولیکن) دن مخفف اولان (ولیک) ایله (ولی)
دخی بویله در. انتهی

واو یالکز حروف مددن (ی) حرفی تعقیب ابتدیی وقت
پرینه کوره ایکی صورت جائز اولور، یعنی هم آریجه تلفظ
اولنه بیلیر هم ده ماقبلتی مضموم او قوده بیلیر.
مثال :

جهان را (بلندی و پستی) قوی [°]
ندانم چه هرچه هستی قوی

قردوسی

دیگر :

بای مدرسه از جنس (عالی و سافل)
خزایب کشت و خرابیات همچون معمر
امیدی طهرانی

لسانم زده واو عاطفه عربک و بعضی عجمک استعمالنه افتاء
فتح ایله قوللاندی کی عجمک واوی نم ایله تلفظ اجمک و یا
ماقبلتک ضمیمه اکتفا ایلمکدن عبارت اولان ابکی درلو استعمالنه
افتاء دخی قوللایلیر.

دیمک اولیور که بزبواداتی اوج صوتله استعمال ایدیورز.
واو مفتوحه یی عربی و یا فارسیدن، ضم ایله او قونان و ماقبلی
مضموم او قودان واوی فارسیدن آلسز.

[°] بویله یالری اهل لسانک تشدید ایله او قودقلمی اولور.

بونلردن فتح ویاضم ایله اوقونانه — ماقبلندن فصل اولندی
ایچون — (واو مفصوله) ، ماقبلنی مضموم اوقودانه — ماقبلنه
وصل اولندی ایچون — (واو موصوله) تمیر اولنور .
کرك واو مفصوله نك ، كرك واو موصوله نك لسانمزده مواضع
استعمالی تعیین ایدلك لازم کیور . بناءً علیه ایضاحات آتیه یی
اعطایه مجبور بولئیورز :

حروف مددن ، حروف املادن بریله ویا های رسمیه ایله
بیتن هر درلو کلماتدن سوکره واو مفصوله کیر .
امثله :

بكا وىكا — صو وىكك — یالى وكوشك — كلى وىكتدى —
بىجره وقاپاق — صىرا وىجیل — عدو وىلیل — والى واهالى —
دانا وىنا — كىسو وىرخسار — شادى وناشادى — صىرا وىكیز —
دریا وىكیر — كورلى وىعربه — كدى وىلك .

اخطار

نژده (شادی وناشادی) قیلندن اولان عطفلرده واهان
دائماً مفصوله صورتنده تاقظ اولنور سده نظمدده بالاده گوستریلن
شیوه ایرانه اقتفاء ماقبانك ضمیله اکتفا دخی اولنه بیلیر .

انتهی

حروف مذکورده دن ماعدا حرفلر ایله بیتن کلماتدن سوکره
یرینه کوره واو مفصوله ویا واو موصوله کتیر یله بیلیر . بونلردن

هانکیسنک زرده ایراد ایدیه جکی یلنمک ایچون معطوف ایله
معطوف علیه دقت ایدلک لازم کلیر .

معطوف ، معطوف علیه تصویر ایتدی کمز کله لرده — که و او
بونلرک آره سنده بولنه جقدر آلتی احتمال واردر :

برنجیسی ایکیسی ده عربی — ایکنجیسی ایکیسی ده فارسی
— اوچنجیسی بری عربی ، دیکری فارسی — دردنچیسی بری
عربی ، دیکری ترکی — بشنجیسی بری فارسی ، دیکری ترکی
— آلتنجیسی ایکیسی ده ترکی اولق احتمالدر .
برنجی ، ایکنجی ، اوچنجی احتمالره کوره و او موصوله
کتیریلیر .

امثله :

عدل واحسان — آب و تاب — امنیت وآسایش .

ادیات ایله (تاریخ وسیر)

سنبلراده وهی

ترازوسی (مهرومه) آسمان

عزت ملا

(عقل ودانس) بونی جزم ایتسوغی

ماهی

دردنجی ، بشنجی ، آلتنجی احتمالره کوره و او مفصوله
کتیریلیر .

امثله :

درایت و چالشقانلق — پدر و اوغل — قاش و کوز .
فانی اوله (دعوائی و محضر) دخی شاهد

صبا پاشا

اوچنجی احتمالده معطوفك عربی ویا فارسی اولسی ایله
معطوف عایهك عربی ویا فارسی اولسی بابتده فرق اولدینی
کبی دردنجی ، بشنجی احتمالارده دخی كرك معطوفك ، كرك
معطوف علیهك عربی ویا فارسی اولسی بیننده فرق یوقدر .

امثله :

آسایش و امنیت — چالشقانلق و درایت — اوغل و پدر .
لسانمزده استعمال ایدلمکده اولان (قومیسون) (قومیسر)
کبی بعض کلمات اجنیه دخی بو بایده کلمات ترکیه حکمنده در ،
یعنی بونلردن بری معطوف ویا معطوف علیه اولدینی زمان —
مقارنی فصل کله اولورسه اولسون — و او مفصوله کتیریلیر .

رأی عاجزانه مزه کوره لسانمزده و او مفصولهك دائماً فتح
ایله استعمالی انسیبدر . شو قدر وار که بعضاً نظمه بو و اوک
حرکه سی اماله ایدلمك لازم کلنجه — فتحهك اماله سندن ظهوره
کله جك هجته ضمهك اماله سندن حاصل اوله جق قلت ترجیح
اوله رق — اسلوب فارسی یه اتباعاً ضم ایله او قونور .

مثال :

ایله منضم ینه اولکی کیی کشور رومه
چکوب صافه صوله شمیر بران سراندازی
شمالاً نجیوان وکنجه (وتغلیس) وشروائ
جنوباً شهر زور و بصره (وبغداد) واهوازی

نقی

واوموصولهك ماقبله ویردیکی ضمه دخی نظمده بعضا اماله
ایدیلیر . ایشته تفعیك :

شمالاً نجیوان وکنجه و تغلیس وشروائ
جنوباً شهر زور و بصره و بغداد واهوازی

ییتده کی (نجیوان) ایله (کنجا) ، (شهر زور) ایله
(بصره) آره سنده واقع موصولهك ماقبلرینه ویردکری ضمه
اویولده اوقونور .
ضیا پاشانك :

عقل و جمال و عشق آله اولای بر زمان
مصراعنده کی (عقل) ایله (جمال) آره سنده واقع
موصولهك ضمه سی اماله ایدیلکده اولدیفدن بویاده بر مثال اولیور .
حال بوکه (جمال) ایله (عشق) ییتده واقع موصولهك ضمه سی
اماله ایدیلور . بناءً علیه مصراع نظمده موصولهك اماله لی ،
اماله سز استعمالنه شاهد طویله بیلیر . دقت اولسه یت تفعیك
دخی بوقیلدن اولدینی آکلاشیایر .
روحی بغدادینك ، فضولینك ، نایینك :

﴿ اول زاهدك آغلار (یر و كوك) حالته یارین

﴿ بو بزمده قالمشز (سن و بن)

﴿ آغلر (ظالم و آج و عریان)

مصراعلری کی ضیا پاشا تک :

سندندر آلمی به بو (مکرو بو) قتنه

مصراعنی دخی موصوله تک استعمالنه دأثر انخاذا ایندی کمز قاعده به موافق بوله میز، چونکه قاعده مزه گوره ایکی کلمه ترکیه ییتنده موصوله بولنه ماز . حال بوکه روحینک فضولینک مصراعلرنده (یر) ایله (کوک)، (سن) ایله (بن) آره سنه موصوله کتیرلشدر . ینه قاعده مزه گوره بر کلمه عربیه ایله بر کلمه ترکیه ییتنده موصوله بولنه ماز، حال بوکه مصراع نابیسده (ظالم) ایله (آج)، (آج) ایله (عریان) آره سنه کدک موصوله کتیرلشدر . (مکر) ایله (بو) آره سنه موصوله کتیرمکده بوقیلدندر، چونکه (مکر) عربی اولدینی حالده (بو) ترکیدر . نائلی قدیملک :

نه آکلادک بو سماع و بو نابدن صوفی

مصراعنده کی (بو سماع و بونای) دخی (بو مکرو بوقتنه) به بکزر . بو ایضا حاتدن آکلاشیلیرکه (جان و کوکل — آج و بی علاج — تک و تنها) کی ذاتاً لسان ادبجه مقبول اولیان کهنه تعیراتک . موصوله ایله استعمالی طوغری دکلدر . (بای) لفظتک ترکی اولسنه گوره ضیا پاشا تک :

چون بای وکدا خا که برابر گیره جکدر
مصراعنده دخی بو هجنت موجود در.

شوراسنه دقت اولمیلدر که — دردنجی، بشنجی، آلتنجی
احمالر مستقی اوله رق — واک بالاده گوستریلن مواضعده
مفصوله ویا موصوله صورتنده ایرادی اساساً تلفظک سهولت
و عذوبته مستند بولندیغندن، یعنی هانکی صورت لسانه نقلت
و یرمیورسه او ترجیح اولنه جفتدن قاعده موصوله صورتنده
تلفظی لازم کلن و واک بعضاً مفصوله صورتنده اوقونمسی
اولی گوریلور.

مثال :

بطریق الاملا یازمغه نزل ییورر ایسه کنز (شکر و دعا) ایلرم.
ادهم پرتو پاشا
بعضاً دخی مفصوله صورتنده تلفظی واجب اولور.

مثال :

ملل قمنه دن اولین پایه ترقیده اولانلرک بیه عوامندن لافل نصفی
اوقویوب یازمق ییلیر. حال بوکه ملتزمک بیکده بری نامنی (تصریر و بلکه)
قرائندن عاجز در.
کمال
(شرعاً و نظاماً) (طوعاً و کرهاً) (لساناً و قلماً) (مالاً و بدنأً)
کبی لسانمزده مستعمل اولان تعیرات عربیه ده کی واولر نژده
دائماً مفصوله صورتنده اوقونورسه ده نظمده موصوله صورتنده
دخی ایرادی تجویز اولنور.

مثال :

(خلقاً وخلقاً) مشابهین رسول الله سن
 نخبه کلشنرای مصطفای سن یا حسین
 کدخدازاده مارف

قابل انکار دکلدر که عبارده مفصوله اولسون موصوله
 اولسون بر قاج و اوک تعاقبی لسانزه ثقلت ویرر . مثلاً کال بکک
 « بر ذهن متفکر اویله عرش اعلای الوهیه قدر ایصال ایدلش
 بر حالک عمومیت اعتباریله حس و تقدیر و تعریف و تصویرینه
 نرهدن مقتدر اولسون ؟ » عبارده سنده (حس) (تقدیر) (تعریف)
 (تصویر) کله لرینک آره لرنده بر برینی تعقیب ایدن واولر نه درلو
 اعتبار ایدیلیرسه ایدلسون لسانه قیل کلیر . اک خفیفی (حس)
 ایله (تقدیر) ، (تعریف) ایله (تصویر) ینلرنده کی واولری
 موصوله ، (تقدیر) ایله (تعریف) یننده کی واولی مفصوله
 صورتنده اوقو مقدر . جال بوکه بونده ده اوقدر سهولت و عذوبت
 اولمدینی آشکاردر .

بوسوز مشار الیه کلمات قدیمه سندن معدوددر . مؤخرآ
 وجوده کتیردیکی آثار جتیده آره سنده بویله اوج واولی بر عبارده
 تصادفی اولنه ماز صانیرز .

نقینک :

فیض استعداد ذاتی کورکیم ایتش تا ازل
 جذب می خورشید و ماه و آسمانی مولوی

پیئنده ایکی واولک تعاقبتدن بیله بر درجه یه قدر ثقلت حس
اولنیور . حال بوکه :

جذبه سی خورشیدی ، ماهی ، آسمانی مولوی

دینیلویرنجه اوثقتدن اثر قالمیور . هله :

شمالاً نخبجوان وکنجه وئفلیس وشروائ
جنوباً شهر زور و بصره و بغداد واهوازی

پیئی حامل اولدینی واولرنه قدر تنقیل ایدیور ! حال بوکه :

شمالاً نخبجوانی ، کنجه بی ، قفلیسی ، شروائ
جنوباً شهر زوری ، بصره بی ، بغدادی ، اهوازی

سورتنه قونیلویرنجه پک لطیف اولیور اوثقت واولرک
اجتماعندن ، بولطافت یته آنلرک اندقاعندن حصوله کلیور .
ضیا پاشا :

سفیان ، جعدده یه ، شمره ، ابن ملجمه
مصراعنی یا کیلوب ده :

سفیان وجعدده وشر و ابن ملجمه
سورتنده یازمش اولیدی بکنیایرمی ایدی ؟ مع هذا :
یا خواب ویا خیال ویا خود برسته در
مصراعنی نیچون واولرک اسقاطیله :

یا خواب ، یا خیال ، یا خود بر قسانه در [۴]

صورت‌نده یازماش اولدینی بیلنه من .

بورایه قدر ویردیکمز ایضاحات کله‌لی عطف ایدن واوه
عائددر . بر آزده ترکیلری ، جله‌لی عطف ایدن واودن بحث
ایده‌لم :

ترکیلری ، جله‌لی مسجع اولسون اولسون عطف ایدن
واو مفصوله صورت‌نده کلیر .
بر ایکی مثال :

... بنی نوعن اوج دوت بیک سنه دن بری بونجه (باران بلا
وَ خَوْنَابَةُ اسْتِیْلَا) طوفان‌لریته اوغرامش ایکن (اسرار طبیعی ادراک
وَ خفایای معرفتی استدراک) صرف ابتدیی اقدامات سایه سنده اوله بر
مرتبۀ اعتلایه واصل اولشددر که تصویری مقلره حیث ویرد کال

آچلدی قشبه طوماری و معلوم اولدی مضمونی

فضولی

اوق دکنی دیاره حاصل اولدی

شیخ غالب

کل بکجدی و نویبار بکجدی

وله

[۵] (یاخود) تعبیر فارسینده‌کی (یا) نك قصری تجویر اولنمایلیدر .

پاشا بو خصوصده نفی کی :

برق اوران دستکده تیغ برکهر میدریاخود

طرزنده شعر سویلین اسلافه پیرو اولمش دیک اولور .

واولرك تعاقبتدن حاصل اوله جق ققتك اندقاعي بولرك
ممکن اولدینی قدر تقلیل استعمالاته توقف ایدر . لزوم قطعی
گورلمدیکجه واولك تکریردن اجتناب ایدلملیدر .

دقت اولنسه آکلاشیلیر که بر عبارمه واونه قدر آزاو لورسه
اوقدر ساده اولور . لسانمرك اصل لطافتی ایسه ساده لك ایچنده
بولور .

اوتهدن بری معنای اوقدر نظر اعتباره آلیوب لطافتی
طمطراق الفاظده آرایان ار باب قلم طرفندن بر طاقم لزومسز
تکلفاته بوغلمش اولان لسانمرك بوتکلفاندن تجرید یله ساده -
لكنك ، لطافتك اظهاری زمانی چوقدن کلمشدر .

بر سوزنه قدر طبیعی سوزیلیر ، نه قدر طبیعی یازیار سه
اودرجه ساده ، اودرجه لطیف اولور . فصاحت ، بلاغت دییان
شیرك طبیعی کده آرانلمسی لازم کلیر . سوزه تکلف قارشیدینی
کی فصاحت ، بلاغت آرهدن چیقار . ضیا پاشانك :

چیقدیجه لسان طبیعتندن

البته دوشر فصاحتندن

سوزی بك طوغریدر .

تکلف ایله فصاحت ، بلاغت هیچ بر وقده برلشمه مش
اولدیی حالده بولری تکلفده آرامق ضریب اولمازمی ؟
لسانمرك طبیعی کی محافظه ایچون دقت اولنه جق شیردن
بری ده یوقاریده کوسترلدیکی اوزره واولك نقایل استعمالیدر .

بزم واوه احتیاجز او قدر آذر که بر محرر مناجنده ولو بردانه
اولسون و او عاطفه بولتامق شرطیه بر جلد یازده بیایر. شو حالد
واوک استعمالی ایستدیکمز قدر آزالده بیایرز .

فرانسز لرك (پونقو آسیون) دیدکری (اصول تنقیطی)
لسانمرك شیوه تحریرینه تطبیقاً قبول اتملی یز، چونکه بواسط
افاده نك انتظامنه، ساده لکنه زیاده سبله یاریم ایدیور . بوراسی
آز جوق یازی ایله اشتغال ایدنلرجه مصدق اولمق لازم کایر .
بر زماندن بری بو اصولی استعماله باشلامش اولان محرر لر مزه
بونی قبول ایتدکلرندن طولانی تمریض ایدنلرک، مقلد، بلکه ده
مبتدع نظریه باقاندلرک سوزلرینه باقلماز . فصل باقلسون که
روایت کوره میلاددن ایکی عصر اول اسکندر یه عامای طرفندن
قولانلمغه باشلامش ، مؤخرآ تلاحق افکار ایله قصانی ا کمال
ایدلمش اولان بو اصولی عامای اسلام دخی استعمال ایتشلردر ؟
حالا المزد بولنان قرآن کریم لشخه لر به کورمکده اولدیغمز
(سجاوند) تعبیر اولنان اشارات نه در ؟ اصول تنفیطدن باشقه
بر شیمیدر ؟

ایشاحدن مستغیدر که انسان تکلم ایدرکن همراهی تصور
ایتدیکی وجه ایله افاده اید بیلیمک ایچون آره صیره سوزی
کسمکه لزوم گورر . بو کیتیلر مختلفدر . بعضاً آز ، بعضاً
حووجه اولور . جمله اولور که ختامنده بر نفس آله جق قدر
طوریلور . بر کلیرکه سوز بر قاج نفس آله جق قدر و ده زیاده

کسیلیر . هر نه صورتله اولورسه اولسون بو کیفیته (وقف) دینیلیر .

(سامی) بك افندیك (اصول تنقیط و ترکیبی) عنوانلی اثرنده دیدیکی کجی — یازی سوزك تصویر ی اولدیغدن — آئدهده بو کسینیلیر رعایت ایدلک لازم کلیر بر متکلم سوزسویلرکن یرینه گوره وقفه نه قدر رعایت ایدرسه مرانی اودرجه آچیق ومؤثر اولهرق افاده ایدر . کذلک بر محرر یازی یازارکن وقف اولنه جق یرلری نه قدر مکمل کوسترسه یازیسی تصویر ایتمکده اولدینی سوزه او درجه او یدرمش اولور . بناءً علیه هر لسانده اولدینی کجی عثمانلیجده دخی اصول تنقیطک مناسبوجه ایله قبولی ضرورت حکمنی آلیر .

بعض ارباب قلمک بو اسولی قبولده متعصبانه تردد گوسترشلی نابجادر . بو باده مقنع بر دلیل قبول آرانیه جق اولورسه بالاده بیان اولندی اوزوه وقیله علمامن طرفندن قرآن کریم نسخهلرینه (سجاوند) دینیلن اشاراتک وضعه ضرورت مس ایتمش اولسی وهنوز زیور ایدی مطهرون اولان مصاحف شریفه نك بو اشاراتی حاوی بولنمی کافیدرطن ایدرز .

استطراذ

اثمه علم قرائندن (ابو حفص محمد بن طیفور السجاوندی) طرفندن تعیین اواندیغنه کوره آیات کریمه یه وضع اولنان اشارات شواردرد :

م - ط - ج - ز ص - لا .

م - وقف لازم اشارتيدركه طورلمدينى حاليه مضانك
تغير ايده جكي بره وضع اولتور .

ط - وقف مطلق اشارتيدركه طورلق مدار حسن بيان
اولان بره وضع اولتور .

ج - وقف جائز اشارتيدركه وصل وفصلنده باس
اوليان بره وضع اولتور .

ز - وقف مجوز لوجه اشارتيدركه برجهتله وصل ديكر
جهتله فصلى مناسب اولان بره وضع اولتور .

ص - مرخص لضرورة اشارتيدركه مابعدى ماقبلندن
مستقى اولمدينى حاليه سوزك اوزا مسندن طولاي فشكل
اقطاعى جهتله طورلمنه مجبوريت گورلمن بره وضع اولتور .

لا - لاوقف عليه اشارتيدركه طورلق جائز اوليان بره
وضع اولتور .

اشارات قرآنيه آره سنده بعضاً (ك) دخى گوريلور بو
(كذلك) اشارتيدركه بر اشارتك صيره ايله ايكي دفعه وضعى
لازم كنمجه تكرار دن احترازاً ايكنجهى مرنه ده وضع التور .

انسي
شو ايضاحاتى اعطادن مقصد من اصول تنقيطك لسانمزد
دخى استعمالى الزم اولدينى وقبول اولماسنى التزام ايدنلرك
فكرى هرجهتله واهى بولدينى ايتادر .

لسانمژك ساده لكئی محافظه ، لطافتی اظهار ایچون قلیل استعماله لزوم کور نمکده اولدیقمز واوه بدل (ویرکول) دیدکلی (۱) اشارتی قوللانه بیلیرز . شو قدر وارکه بونی (۲) صورتنه تحویل ایدرز ، چونکه اورو یا خطری صولدن صاغه یازلدینی حالده بزم خطمز بالعکس صاغدن صوله یازیلور . بزور کولی عیناً قبول ایدمژك اولسه ق کلهیه ، عباریه یوزینی چورمژك یرده آرقسنی چورمش اوله جفتدن باشقه قلممژك یوریشنه دخی موافق کلز .

سامی بك اقدی (اصول تنقیط و ترتیب) ده ویرکوله (فاصله) عنواتی ویرمش . ذهنی اقدی (المنتخب) ده (سکت) دینلمسنی تاسب ایتش . بواسلردن هر برینک ویرکوک کوردیکی خدمته مناسبتی اولدیقتن هانکیکی اختیار ایدلسه اولور . بز شمدیک (فاصله) تعیرینی اختیار ایدیورز . سامی بك اقدینک شایان تدقیق اولان مژکود اثرنده فاصله ایله اشارات سآرهبه دائر خیلی ایضاحات وړلشدر .

یرینه کوره واوه بدل فاصله استعماله قرر و یرلدکن صکره بولردن هانکیسنگ نروده ایرادی انسب اوله جتی جهتی قالب . بوراسنک تعینی سابقه بك ایشدر . شو قدر وارکه بر آدم یازی یازارکن واو ایله فاصله دن برینی ترجیح ایده بیامک ایچون شو ایکی شیئه دف ایتلیدر :

— وضوح .

لفظه «اُلان اولان سلاست ایله معنایه متعلق بولتان وضوح سوزك ایکی بیوک بدار مزیتی اولدیغندن بونلره هر پرده رعایت اولمق ، یعنی سهولتله اوقونمهیه حق ، سهولتله آکلاشله میه حق سوز یازماق لازم کلدیکی کبی و او یا خود فاصله و ضنده دخی بورالری کوزهدلك اقتضا ایدر . چونکه و او بعضاً سلاستی ، فاصله ده بعضاً وضوحی اخلاص ایدمه ییلیر . مثلاً فردوسینک :

روز نیرد آن یل ارجنده
بئغ و بختجر بکرز و کند

بریدودرینوشکست و یست
بلاندامروسینه و اودست

بیتلرینی ترجمه ده « محاربه گونی اوپهلوان غالب قلیج و خنجر و کرز و کند ایله سائر پهلوانلرک باشلرینی و ککوکسارینی و آقارینی رالترینی کسیدی و یرتدی و قیردی و باغلادی » دیه جک اولاسق سلاستی بر سوز سویلمش اولیز . بوده شو اوافاقی عبا ده طقوز و اوک اجتماعندن نشأت ایدر . بالاده کی افادادن آکلاشلدینی اوزره و او نه قدر آراستمال اولنورسه شوه لسان عثمانی به اودرجه رعایت ایدلمش اولور . بناء علیه نرده ممکن اولدینی قدر ولو ایکی و اوک اولسون تماقنه میدان ویرلمک لازم کلب . اما نظمده بعضاً برقاج و اوک تماقی ضروریه مجویز اولنور .

مثال :

مرتبی مسلمان و پیود و کبر و ترسادر

نغی

اویج و اوی حاوی بوئسان بومصرای نثره نجویل ایدم جک
اولسه ق و او ایرادینه قطعا لزوم کور میوبد مسلمانک ، یهودک ،
کبرک ، ترسانک مر پیسیدر ، دیرز .

بر زماندن بری بعض ارباب قلم فرانسز جهده اکثریت اوزره
جاری اولان اصوله توفیقاً معطوف بردن زیاده اولتجه اولکننده
ویا اولکیلرده فاصله ایله اکتفا ایلدکلری حلاله معطوف اخیری
واو ایله ایراد ایتیمکه باشلا مشاردرد .

مثال :

مشار الیک مزیت ادبیانه می ایسه عاکف پاشادن ، رشید پاشادن
و حتی ضیا پاشا مرحومدن ده طالبدر .

مجموعه ابوالضیا

بو صورت لسانمزده بر قاعده معطرده حکمنده طوتیه ماز ،
چونکه معطوف اخیرک بویه و او ایله ایرادینه لزوم کورلدیکی
یک آزدرد . حتی دقت اولنسه بالاده کی عباردهده (و حتی) ده کی
واوک لزومسز اولدیگی آکلاشیایر .

بوندن طولاییدر که اک بیوک ادیلمر مز معطوف اخیرک
اولیه و او ایله ایرادینی التزام ایتیمورلر ، اکتریا آندهده فاصله
ایله اکتفا ایدیورلر .

مثال :

ایکجیبی ده (صدیقی برعزم ، عمری بر توفیق ، عثمانی بر فدا کارلاق ،

حیدری بر جلادت ایله (۱۰۰۵ تاریخندہ و محمد ثالث زمانندہ اگری
ملحمہ کبراسنک قازالمسنہ صیب مستقل اولان مرحوم خواجہ سعد الدین
ایدی . کمال

بورادہ « وحیدری بر جلادت ایله » دیمک طیبی اوله میه جفی
جزئی ملاحظه ایله تسلیم اولتور ظن ایدرز .

اخطار

معطوف اولان (سائر) و (سائرہ) کله لرینک هر حالده و او
ایله ایرادی واجبدر . مثلاً « ادبیات » حکمیات و سائرہ » دینیلیر .
« ادبیات ، حکمیات ، سائرہ » دینیلر منر .

(جزئی) نك برده شو عبارہ سنہ باقہ لم :

مطرحلرہ ماجرای و جزمینک سن و حالتی تعریف ایدرک قصیده یی
نوعی یه عرض ایتدیلر . نوعی ایسه نهایت درجه ده دلدادہ لیاقت
فوق الغایه اهل پرور و ذات ایدی .

بورادہ فاصله ایله « ماجرای ، جزمینک سن و حالتی »
دینلمیوب ده و او ایله « ماجرای و جزمینک سن و حالتی » دینلمسی
— کذلک فاصله ایله « نهایت درجه ده دلدادہ لیاقت ، فوق الغایه
اهل پرور » دینلوب ده و او ایله « نهایت درجه ده دلدادہ لیاقت
و فوق الغایه اهل پرور » دینلمه مسی نه دندر ؟ یوقاریده
سویلدر منری اونوتماش ایسه کز یوسواله یك قولای جواب
ویره بیلیرسکز . نه دیمش ایدک ؟ عبارده و او ایله فاصله دن برنی

ترجیح ایده بيلمك همچون لفظه فائد اولان سلاست ايله مضایه
 متعلق بولتان وضوحه دقت ايدلك لازم كله جكنی سويلمه مشمی
 ايدك ؟ بونك ده سببی بعضاً واوك سلاستی ، بعضاً ده فاصله فك
 وضوحی اخلاص ایده بيله جکی اولدقتی گوسترمه مشمی ايدك ؟
 ايشته « ماجرای و جزمینك سن و حالنی » ده واو ، « نهایت درجه ده
 دلدادۀ لیاقت ، فوق الغایه اهل پرور » ده دخی فاصله ایرادی
 بو نکته لره مبنیدر .

دقت اولنسون ! (ماجرای) دن صكره فاصله ، (لیاقت) دن
 صكره واو کثیرله برنجیسندۀ وضوحه ، ایکنجیسندۀ سلاسته
 خلل کلمزی ؟

ایشته نا بمحل فاصله فك وضوحی ، كذلك نا بمحل واوك
 سلاستی آز چوق اخلاص ایده بيله جکی بومثال ايله ثابت اولور .
 بورالری دقایق لساندن معدود در . افاده ده وضوحی ،
 سلاستی اخلاص ایتهمك همچون حسن طبیعت لازم . یوقسه دایماً
 کورلدیکی اوزره اویله طبیعت سزلر بولنور که تعقیدی وضوح ،
 منافرتی سلاست ظن ایدرلر . ایشته بالاده واو ايله فاصله دن
 هانکی سنك زده ایرادی اسب اوله جنی مسئله نی سلیقه یه
 حواله ایدیشمز بوندن طولاییدر .

انسان حسن طبیعتله حسن تحصیل جمع ایتایدر که کوزل
 سوز سويلمکه مقتدر اوله بیلسون . حسن طبیعت خدا داد
 بر سرمایه در که تحصیل ايله نما بولور .

انتهای بند

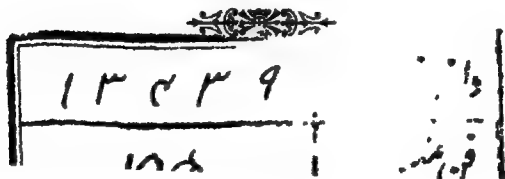
فجیه الایدی ویرکوله (سکته) دینلمسنى (المقتضب) که
صرفی قسمیده شو عباره ده تنسب ایشدر :

— بولردن ما عدا ندا واستفهام وقل وتمثیل وتفصیل
وفصل وتوقف علامتی اولقی اوزره شو اشارانی استعماله دخی
لزوم واردر : (۹۱ :) شوکا : (قعلتین) و شوکا ( )
(قلامتین) و شوکا « (نمنتین) دیملیدر که اولکیسی ایکی طرفاق
کستییسی وایکدنجیسی ایکی طرفاق لثائی دیمکدر . شوکاده ،
(سکت) وقطه ایسنه (منقوطه) دیملیدر .

ایشته بو سورتله مشار ایسه دخی اصول تنقیطك قبولی
ترویج بیوریور .

واودن سکره عطف وتشریک ادواتندن (دخی) و آنک
عطفی اولان (ده) ایله اجرا ایدیلن وصلر شایان دقدر .
مثلاً « کتابتده اولدینی کی خطابتده دخی (یا خود) خطابتده ده
مهارتی وار ایدی ، عبارسند و صل واجب اولدینی حالده
« کتابتده اولدینی کی خطابتده مهارتی یوق ایدی ، عبارسند
جائز اولماز ، چونکه بونده « خطابتده دخی (یا خود) ده »
دینیه جک اولسه مبحوث عنه اولان ذامک بوشیلرک ایکیسندده
مهارتی اولدینی گوسترلش اولور . مقصود ایسه آنک کتابتده
اولان مهارتی خطابتده اولدینی افاده در .

برنجی جلدک نهایتی

د اصطلاحات ادبيه « دن برنجی جلدك فهرسی :

صيفه	صيفه
٦٥ قافيه	٣ افاده مخصوصه
٧١ حروف قافيه	٥ اخطار
٧١ روى	٦ حجر حلال
٧٦ تأسيس	٨ استخدام
٧٦ قافيه مؤسسه	١٠ حسن تعليل
٧٨ دخيل	١٤ شبه حسن تمليل
٧٨ ردف	١٤ ائتلاف
٨٠ قيد	١٤ لفظك معنى الله ائتلاف
٨١ وصل	١٥ جزالت و رقت
٨٢ خروج	٢٦ لفظك وزن الله ائتلاف
٨٢ مزيد	٢٨ لفظك وزن الله كال ائتلاف
٨٢ نازه	٢٣ لفظك لفظ الله ائتلاف
٨٣ ملاحظه مخصوصه	٣٤ معنائك وزن الله ائتلاف
٨٤ ردیف	٣٥ معنائك معنى الله ائتلاف
٨٦ مردف	٣٦ حشو
٨٧ حرکات قافيه	٣٦ حشو مفسد
٨٧ اشباع	٣٩ حشو غير مفسد
٨٩ توجيه	٤٠ حشو قبيح
٩٠ بحرى	٥١ حشو ملج
٩١ نفاذ	٥٣ حشو متوسط
٩٢ انواع روى	٥٦ نجاهل عارف
٩٢ روى مقيد	٥٦ تكلم صابت ياخود تكلم

مصنفه	روى مطلق
١١٣ حروف املا	٩٣ تطبيع اعتباريه قافيه نك
١١٣ حروف مستطافه	انواحي
١١٣ حروف مد	٩٣ قافيه مترادفه
١١٣ حروف معزوه	٩٣ قافيه متواتره
١١٤ استخلاف	٩٤ قافيه متداركه
١١٤ عزل	٩٤ قافيه متراكبه
١١٨ ياء معروفه	٩٥ قافيه متكاوسه
١١٨ ياء مجهوله	٩٥ عيوب ملقيه قافيه
١٢٢ شعر	٩٦ سناد
١٢٢ نظم — نثر	٩٦ اقوا
١٢٤ استطراد	٩٦ اكفا
١٢٩ بلاغت	٩٨ ابطا
١٣٠ كلامه بلاغت	١٠٠ ابطاء حلي
١٢٠ متكلمه بلاغت	١٠٣ قافيه شايدكان
١٢٠ مقتضائ حال — مقتضائ مقام	١٠٣ ابطاء حلي
١٤٠ ذوق	١٠٤ عيوب غير ملقيه قافيه
١٤٤ ذوق سليم	١٠٩ قافيه معبوه
١٤٤ سلامت ذوق	١١٠ قافيه غير معبوه
١٤٤ سلامت حسي	١١١ دو قافيتين
١٥٠ شعره مرقص، مطرب	١١١ متقرن
مقبول، مسجوع، متروك	١١٢ محبوب
فعلربه تقسيبي	١١٢ ذو القوافي
١٥٠ تنظيم شعره دائر بعض	١١٣ صاحب
ملاحظات	١١٣ قافيه اصلبه
١٥٢ مصراع	١١٣ قافيه ملحقه

صحیفه	صحیفه
۱۸۴ تراشه — دو بیت	۱۵۲ مصراع آزاده
۱۸۵ مثنوی	۱۵۳ مصراع ر جسته
۱۸۶ مربع	۱۵۴ بیت
۱۸۸ مخمس	۱۵۵ بیت القصید
۱۸۸ مخمس متکسر	۱۵۵ بیت لعل
۱۸۸ مخمس مزدوج	۱۵۵ شاه بیت
۱۹۰ سدس	۱۵۷ تصریع
۱۹۰ سدس متکسر	در
۱۹۰ سدس مزدوج	۱۵۷ مصرع
۱۹۱ مسقط	۱۵۸ فرد — معرد
۱۹۲ ترجیع سد	۱۵۸ مطلع
۱۹۲ ترکیب سد	۱۵۹ ذات المطالع
۱۹۲ ترجیعگاه	۱۵۹ دو المطالع
۱۹۲ ترکیبگاه	۱۶۰ حسن مطلع
۱۹۲ واسطه	۱۶۱ مقطع
۱۹۲ بد	۱۶۱ حسن مقطع
۱۹۴ ترجیع	۱۶۱ قصیده
۱۹۶ تخمیس	۱۶۲ کریر — کریر گاه
۱۹۸ تسدیس	۱۶۳ قاح
۲۰۰ تیزیل	۱۶۶ عرل
۲۰۲ توصیف	۱۷۴ یک آهک
۲۰۶ اعنات — التزام ملایلم	۱۷۴ یک آولر
۲۰۸ سجع مقید — قافیه مقیده	۱۷۹ قطعه
۲۰۸ طرد و عکس	۱۸۱ نظم
۲۱۰ طرد و عکس تام	۱۸۱ رهای
۲۱۰ طرد و عکس ناقص	۱۸۲ رهای مصرع

صحیفه	صحیفه
۲۳۵ تفسیق ارتقائی — تفسیق	۲۱۱ رجوع
انصطاطی	۲۱۳ حذف
۲۳۷ تغلیب	۲۱۵ تجرید — مجرد
۲۳۹ اکال	۲۱۶ خیف
۲۴۱ جناس	۲۱۶ رقط
۲۴۱ جناس تام — جناس غیر تام	۲۱۷ منقوط
۲۴۱ جناس تام بسیط — جناس	۲۱۸ مقطع
تام مرکب	۲۱۸ موصل
۲۴۴ جناس متشابه	۲۲۰ معجب
۲۴۴ جناس مرفوع	۲۲۱ مستراد
۲۴۶ جناس لاحق	۲۲۱ زیاده
۲۴۷ جناس ناقص	۲۲۴ اعاده — معاد
۲۴۸ جناس قلب	۲۲۵ سهل عتق
۲۴۸ قلب کل — قلب بعض	۲۲۷ ارماد
۲۴۹ جناس بحرف	۲۳۰ کسب
۲۴۹ جناس خط — جناس	۲۳۰ لف و نشر
تخفیف — جناس مصحف	۲۳۰ لف و نشر مرتب
۲۵۱ اشتقاق	۲۳۱ لف و نشر مشوش
۲۵۳ شبه اشتقاق	۲۳۱ معکوس الترتیب
۲۵۳ مراعات نظیر	۲۳۱ مختلف الترتیب
۲۵۶ تشابه اطراف	۲۳۱ لف و نشر غیر مرتب
۲۵۶ ایام تناسب	۲۳۳ استطراد
۲۵۷ فصل، فصل	۲۳۵ تفسیق
۲۵۸ «و»	

انتهای فهرس

